

D
3(1)19

J. KIRSCHS

A **IS** | **DSELSS**
| **SCHOGEEM**

IMPERIALISTISKĀ
K A R A
GUHSTEKŅA
PEESIHMES

1914 - 1918

SPRS TAUTU
ZENTRALĀ ISDEWNEEZIBA.
MASKAWA—HARKOWA—MINSKA
1930

КИТ Ш
ЗА ЖЕЛЕЗНОЙ ОГРАДОЙ

На латышском языке

Записки солдата царской армии, попавшего в германский плен во время мировой войны. Автор воспоминаний, бывший сельский учитель, описывает свой путь рядового, от мобилизации до фронта, а затем—в плену до возвращения в Советскую Россию. В неприкрашенных картинах плена выявлен сложный переплет взаимоотношений и чаяний людей, отрезанных от всего остального мира, одичавших в ужасных условиях жизни, но сохранивших свою классовую природу, особенно остро проявляющуюся во время революции в России.

B
9(L)19

J. KIRSCHS

12033

A I S
DSELSS SCHOGEEM

IMPERIALISTISKĀ

KARA
GUHSTEKŅA
PEESIHĒS

1914 - 1918

SPRS TAUTU
ZENTRALĀ ISDEWNEEZIBA.
MASKAWA—HARKOWA—MINSKA
MCMXXX

Latv. PSR Valsts Biblioteka

Inv 56-19.592

60.

ЦЕНТРИЗДАТ
НАРОДОВ СССР

ТИПОГРАФИЯ
«КРАСНЫЙ ПЕЧАТНИК»

МОСКВА
НИКОЛЬСКАЯ

5

ГЛАВЛИТ № А 61.408

Т И Р А Ж

2000 экз.

ЗАКАЗ

1335

A I S
DSELSS
SCHOGGEM

PIRMĀ DAĻA

REVISED

1914 gads. Sausa un karsta vasara. Junijā jau sahka degt meschi. Julijā dega purvi. Smazejoscha degoscho purwu un meschu duhmu smaka pildija gaisu. Zilweki staigaja apdulluschi.

Strahdaju kā skolotajs Raksalas waldibas skolā. Ta bij jauna tipa skola. Tikai gadu atpakaļ wina bij atklahta us paschas Witebskas gubernas robeschas, Laudonas-Odseenas pagastā, Raksalas sahdschā, kuru apdsihwoja latweeschi, latgaleeschi un kreewi. Netahlu no Raksalas atradās Siksala — kreemu sahdscha, par kuras apdsihwotaju saglibu un banditismu tika stahstittas wisbreesmigakās leetas. Neba nu wisam tam bij taisniba!

Raksalā atradās pareistizigo basnizina — wezs koka stabustitis ar slimu preesteri, kursch reti kad tureja par wjadrsigu paklinschkinat masos basnizas swaninus, jo wisa draudse fastahweja no daschām desmitām dwehselu, bes tam preestera weselibas stahwoklis bij tahds, ka ari basnizas darbiba bij tikai us papira. Tas nahza jaunai skolai tikai par labu. Es un mans beedrs, skolotajs Wihtolinsch, abi bijām sozjaldemokrati. Waldibas skolai pehz saweem mehrkeem wjadrsēja sekmet pahrkreewoschanas politiku un kreemu „tautas“ leetu, bet apstahkli bij tahdi, kas dewa eespehju darbotees pamisam pretejā wirseenā.

Mehs ar Wihtolinu beeschi ween apstaigajam ap-
kahrtejas skolas un dibinajam „kontaktus“ ar skolota-
jeem, kuri krafi noschkirojās dimos wiršeenos: Laudonas-
Obšeenas pagasta skolas skolotajs Rinkufs, Laudonas pa-
reistizigo draudses skolas skolotaji Blodans un Uhdris
bij Sozialdemokrati, — pahrejee Laudonas un Obše-
enas skolotaji — Klawinsch, Kaleja, Nesauls, Bredis
un ziti bij melni kā welni. Darbiba beedribās, skolā,
starp wezakeem noriteja dimos wiršeenos: melnee sko-
lotaji gabja us weenu roku ar peletscheem, sarkanee ar
weetejeem s.-d. pulzineem. Schkiru preteschkibas us
laukeem Widšemes Maleenā bij tik ašas, ka apoliti-
tiskus skolotajus taisni nezeeta un teem nebij ne masaka-
kās eespehjamibas strahdat.

1913. un 1914. gadi atsihmejami kā fewischki aši
schkiru zihnas gadi Maleenā. Sandrihs waj wišos
Maleenas pagastu weetneeku pulkos pastahweja illega-
las Sozialdemokratu frakzijas. Čauku beedribas un to
darbineeki noschkirojās melnos un sarkanos. Pee-
mehram, 1913. g. wasarā Laudonā mahžitajs Awots
ar wišeem saweem melneem skolotajeem sarihkoja behr-
nu swehtkus, kuros nenehma dalibu neweens sarka-
nais. 1914. g. wasarā turpat Laudonā sarkanee sarihko-
ja behrnu swehtkus, kuros nepeedalijās neweens melnais.

Wehl daschi sikhumi. Sarkanee ar melneem atra-
dās muhschigā naidā. Raiteja weens otram kur ween
wardami. Weeni otru isrihkojumā sarihkoja obstruk-
zijas — swilpa, auroja u. t. t.

Altgreesifimees pee 1914. g. julija duhmakam. Paik-
rakstos sahk parahditees draudoshas sinas par karu.
Bet kas winām tiz! Netiz ne pašchi rakstitaji, ne nu
prominze — muhsu Maleena, kur wiši aishemti ar de-
goshu meshu dšehshanu.

Jauni, wezi, leeli, masi — neweens nesinaja, ka no pagasta mahjas tuhlin peenahks farkans papira gabalinsch — un wisa dsihwe apgreesisees otradi.

Tahds papirinsch peenahza. Wahrds „mobilisazija“ kà pehrkona grahweens atbalsojàs katrà sahdschas kaktinà. Sahkàs asaru pluhdi, waimanas. Rà us burwja mahjeenu, apklusà darbs laukos. Sahkàs gatawoschanàs us karu, meschonigo karu.

Comehr karam wehl netiz. Neeweenam negribas tizet. Warbuht, warbuht tikai mehginajuma mobilisazija...

Wiseem mobiliseteem wajadseja eerastees Zehsis. To starpà ari man, kà „semes fargam“. Pagasts dewa schkuhtneekus — un mums, „semes fargeem“, treschà deenà bij jadodas zelà. Reserwisti aisbrauza daschas deenas eepreeksch. Wehl nogahju us Saikawu, tad us Laudonu. Wisur waldija sajukums. Us jautajumu, kas darams partijas beedreem — neweens nesinaja atbildet. „Zentri“ bij tahlu, weetejee neko neusdroshinajàs teikt. Bet laikraksti jau dseedaja flamas dseefmas kreewu armijas waronibai un isteiza domas, ka karsch newilksees ilgak par dascheem mehnescheem. Ari mehs paschi domajàm, kà neeki ween buhs.

Druhmu eespaidu atstahja Latwijas lauki, kad brauzàm zaur Laudonu, Behrsoni, Wez-Deebalgu, Nehkenu, Weselaufku us Zehsim. Zeli un lauki tukschì no laudim. Brauza tikai mobiliseteem — klusi, kà us kapsehtu. Nekahdas sajuhsmas, preeka. Bet tanì paschà laikà laikraksti mobiliseto iswadishanu aprakstija kà preeka pilnu tehwijas mihlestibas deenu.

Zehsis fatikàm daudsus pasinas, starp kureem bij ne masums s.-d. Ari wiini nesinaja, kas darams. „Zentri“ joprojam kluseja. Wispahrejà informazija bij

pahrak wahja. Isplatijās wisnejehdšigakās baumas. Tika jau runats par Rīgas apšchaudišchanu no wah-
zeefcheem.

Reserwistus Zehsis neatradām. Tee jau bij aissuh-
titi, kā runaja, uš fronti. „Semes fargeem“ eerahdija
bij. Zehsu laukšaimneežibas isstahdes telpas. Šche bij
nolemts formet „Semes fargu“ druščinu, kā 1812. g.
Bet wehl jau nebij nekas organišets.

Rā „Semes fargi“ Zehsis bij šabraukušchi daudsi
školotaji, starp teem Jahnis Eserinšch, Jahni Osolini,
Rinkušs, Wihtolinsch, Aulinšch un daudsi žiti. Pro-
tams, ne weenam no mums nebij ne masakā preeka
„kalpot“ un mehš jau pirmā deenā luhkojām tikt lau-
kā no šchis ellites. Ismehginajamees wisus lihdsēk-
lus — telegrafejām inspektoreem, pat tautskolu direk-
toram, ka esam školos atstahjušchi beš ušraudšibas, bet
nekas nelihdsēja. Beidsot gribejām, lai druščinā no-
dibina atšewišchku skolotaju rotu, kā tas tika darits
ar školotajeem-reserwisteem. Bet ari tas nelihdsēja.
Isšwaidija pa rotam, kur nu kuru.

Wisū augustu sabijām Zehsis. Laiks bij filts. Is-
stahdes laukuma šchkuhni seens. Weens-otrs rub-
lis naudas. Rā nekā warejām istikt. Druščinās ko-
mandeers palkawneeks Karelins — wežs, prahtu is-
dšihwojis wežis, rotas komandeeri — reserwes ofižeeri,
padafai ari tahdi pašchi. Zeldsebeli un unterofižeeri —
isdeenejušchi kareiwji — „Semes fargi“, pahri par 40
gadu weži. Šchautenes — wežās berdankas, no turku-
kreemu kara laiķeem. Staigajām pa Zehsim un par
špihti ofižereem wilkām gauduligo dšeesmu:

— Пишет, пишет царь германский,
Пишет русскому царю.

Žeb atkal, par usjautrinašchanu žehšineekeem:

— Es wahžeeti danzinášchu

Uš karšteem keegeleem...

— kahdâ ellischkigâ meldinâ. Toreiš wehl latweeschu
strelneeki nebij modê...

Augustâ Žehšis atgahdinaja jau karalauka turumu. Pa dšellszela liniju weens pakaf otram, katru
pusstundu, tika pahrsweesti ešeloni. Woksale štahweja
pa leelakai dalai noslehgta.

Divas reises nedelâ ar šawâm berdankam gahjâm
uš šehauschanas laukumu, werstes 7—8 ahrypus Žehšim.
Wezas mahtes raudadamas runaja:

— Dseedeet ween, gan jau ari juhs drihs aišdsihs
uš kara laukul

— Ne, mahmin, mehs jau „šemes šargi“, — atbil-
deja parašti no muhsu rotas kahds naiws lauku puišis,
kuršch ne par ko negribeja tizet, ka drihs ween pee-
nahks ari muhsu kahrta.

Augusta beigâs šahkâm gatawotees uš prombrauk-
šchanu. Uš kureeni — to neweens no mums nesinaja.
Ihši pirms aišbraukšchanas uš turgus laukuma „no-
šwehrinaja“. Bij šaraduschees dauds laušchu. Žehšu
pilšehtas galwa teiza runu ar parašto motto:

Uš ešhinas galwu liku

Sargat šawu tehwu šemi u. t. t.

Wilžeenu pawadija leels laušchu bars. Stazižâ bij
wairak dšeesmu un gawifu, nekâ asaru — mehs tatschu
bijâm „šemes šargi“! Mahtes un meitas no laukeem
bij atnesuščas dauds puku.

Sajuhšminati un eekustinati muhsu puišchi wilžeenam
kustotees brašchi dšeedaja tradizionelo „Nu ardeewu,

Widsemitel“ Neskatotees us to, kà laikraksti kurina-
ja patriotismu, mehs tomehr domajàm: labak braukt
kaut kur us seemeleem „krepöstu“ fargat, nekà teefchi
us kara lauku...

**
*

Zeturtà deenà peeftahjàm pee Sattfchinas. Eewee-
tojamees tukfchàs kirafeeru kafarmês, kuras pehz is-
fkata bij wisai zehlas, bet eekfchâ fchauras un netihras.
Telpas tika „taupitas“, un kafarmu korpufâ, kur mee-
ra laikâ mitinajàs daschas rotas, tagad eespundeja wifu
muhsu drufchinu, pahri par tuhkftofch zilweku. Ne-
kahdu gulas peederumu nebij. Idewa tikai plahnus
falmu pinumus — „matas“, ko wakaros noklahjàm us
keegetu klona un likamees us aufs. No pascha wakara
wehl kautkà fagulamées, bet us rihta pusi weeglakee us-
peldeja parasti wirfû, — ja kahds bij farahwees fchu-
kurâ, tad rihtâ kahjas lai nedomâ issteept. Un turpat
blakus fthaweja tukfchas kafarmes!

Sattfchina wairs nebij Zehfis, kur wehl warejàm
klejot pa eelam, nebaididamees usdrashtees kahdam ge-
neralim. Sche winu bij kà austrumu pilsehtàs funu. Ne-
wareja paeet foli, kad nebuhtu jastahjas „fronté“ kahdam
tikko kustofcham generalim, — pretejâ gadijumâ nepa-
tikfchanas rotâ un, galwenais, fods.

Mehs, kas newarejàm tikt galâ ar „goda atdoscha-
nu“ generaleem pilsehtâ, par pastaigafchanàs weetu is-
raudfjamees Sattfchinas milsu parka nomatu alejas
un keisara „medibu mescha“ apkahrtni. Pats medibu
meschs nebij peeejams: winam wisapkahrt bij augsta
fehsta, zaur kuru luhrot wareja redset pulkeem fthirnas,
breeschus, fâkus, fâsanus, rubenus u. t. t. Swehtdee-

näs gahjâm tablu aif pilsehtas un klejojâm lihds weh-
lam wakaram, kad flapstidamees lihdam atkal uf sawu
kirasfeeru kasarmi.

Keif nedelâ bij jaeet uf „krauli“ — apfargat Gat-
tschinas keifara pili, kur toreif dsihwoja kahds leel-
knafs. Parasti suhtija tos, kas bij labak gehrbuschees
un kas pehz isskata bij braschaki. Mums, skolotajeem,
nu nekahdi negribejâs eet uf pili, jo tur nahzâs atdot
godu daschadeem leelmaneem, un mehs parasti tikâm
wakâ ar to, ka sinamâs deenâs staigajâm sliktak ap-
gehrbuschees. Tahdâs reisês muhs „isbrahkeja“ un
pils „kraula“ weetâ dewa zitu kahdu darbu.

Gattschinâ muhs mehginaja „fanemt rokâs“. Uif-
leedsa lasit leelos politiskos kreewu laikrakstus, kâ
„Djen“, „Retsch“, „Russkoje Slowo“ un zitus. Tikai
bef sekmem. Wehlak gandrihs waj „strojâ“ lasijâm
wisus kreewu laikrakstus.

Rahds klumigs starpgadijums, kuram wareja buht
tragiskas beigas. Skolotajs Rinkufs mihleja nodar-
botees ar glesneezibu. Rahdâ swehtdeenâs rihtâ, pa-
slehpees Gattschinas parka kruhmos, winsch bij sahzis
usmest uf papira apkahrtni, kas sche wispahri bij loti
skaista. Sihmejot winu bij atradis kahds ofizeers.

— Wahzijas speegs. Ras zits war interesetees
par Gattschinas apkahrtni? — Arestet.

Nabaga Rinkufu aresteja un, uf kara lauka teefas
lehmuumu, tikko nenoschahwa. Par laimi, tihri nejau-
schi nelaimigo sihmejumu bij apskatijis kahds ofizeers,
bij. inscheneers. Tas, protams, tuhlin apgalwoja, ka
sihmejumam ar kara planeem naw neka kopeja. Eâ
muhsu Rinkufs tika sweikâ zauri.

Septembra otrâ pusê sahka isplatitees baumas par
druschinas pahrweetoschannu tuwak frontei. Schi nepa-

tihkamà sîna ustrauža prahtus. Sahkàs „nogrunteschànàs“. Par sinamu atlihdšibu žaur rotas feldšebeli weenmehr wareja eetikt škrihveros, denščtšchikos, maises žepejos waj weenkahršchi „kafšewaros“ — putras wahritajos. Wišas šchis kategorijas bij droščas, ka tumakà laikà uš kara lauku netiks šuhtitas.

Muhsu školotaji mehginaja eetikt wispirms škrihveros. Bet netruhka tahdu, kas bij ar meeru palikt ari par denščtšchiku. Tà Krauklu školotajs Čapšels ar ašaram luhdšàs feldšebeli Osolu, lai winu šuhtitu par denščtšchiku. Ašaras un wehl kas žits lihdsēja. Čapšels drihs ween lepojàs kà rotas ofižera denščtšchiks.

Toreiš wehl maš pašihstamais Saikawas školotajs rakstneeks Jahnis Ešerinsch jau šlimoja ar diloni. Ešerinsch nezentàs buht ne par škrihveru, ne nu par denščtšchiku. Brihschos, kad rotà tika spreesšts par tamlihdšigàm leetam, wišsch rahwa walà krekla apkakli un šweldams ar duhri pret šawàm gahrđošchàm kruhtim kleedša:

— Preekšch kam wineem barot par walti tahdu nabagu kà esl?

Septembra beigàs feldšebeli meta kauliaus par katru no mums. Druščinu uš fronti nepahrweetoja, bet $\frac{3}{4}$ nosuhtija uš Krašnoje Selo, kur formejàs karaspehka dašas teeschi preekšch frontes.

Uš staziju muhs pawadija tikai atšewišchki beedri. Truhka Žehsu šajuššmas. Neatškaneja neweena dšeešma.

Atwadotees druščinas komandeers nowehleja:

— Pahrnahkt no kara ar Žura krušteem pee kruhtim!

Rahds no mums atbildeja:

— Un koka kruštu uš muguras!

Zelâ us fronti

Oktobris nahja us beigam, bet mehs wehl joprojam atradamees Krasnoje Zelâ. Muhsu reserves pulks mitinajàs wafaras barakàs. Sahka jau salt deesgan pamatigi un mehs newarejam no aukstuma nekur twer-tees. Deenu mihnajamees un skraidijàm barakâ no weena gala us otru. Naktis sametàm us kailàm lah-wam wiſas ſawas lupatas, ſalibdàm wiſi kopâ, zeeschi weens pee otra, apſeguschees ar zaureem ſchineleem, un kaut kahdi pawadijàm nakti. Rihtos newarejam ween ſajilbitees.

Weſelàm deenam lihnaja leetus un mahlainàs eelas ſtarp barakam pahrwehrtàs par dublu juhru. Eihds ar to ari muhsu barakas atgahdinaja dubksti, ne dſih-wojamo mahju.

Nahja klaht ari žitas nelaimes. Nebij kur kaltet apawu — ſamirkuschos ſahbakus un ſlapjos autus, Parasti autus klahjàm ſem ſewis pa nakti us lahwmam un tà kaut kahdi kaltejam.

No wiſas ſirds preezajamees par ſaulaineem okto-bra ſalnas rihteem. Apakſch kahjam duneja ſeme, kad' tahdos rihtos gahjàm us apmahžiſchanos. Saulê mir-dſeja noſarmojoschee koki un muhsu ažiſ bij preeks: dublu juhra bija aiſſaluſi un dubkſtis iſſihkuſchas.

Deeſchi dſina us ſchauſchanas laukumu. Ar jaunàs ſiſtemas ſchautenem deesin kâ neweižàs, jo bijàm pee-raduſchi pee wežàm berdankam. Bet kaut kahdi tikàm žauri. Tagad jau maſ kas ſinaja, ka mehs ſkolotaji, un par muhsu neweiksmem neſobožàs.

Baroja netik slikti, kà nekahrtigi: wisur ahrkahr-
tiga netihriba, pusdeenas un wakarinas bij jaehd us
klaja lauka, maife tika dota pusjehla u. t. t. Bet wis-
pahri tas muhs wehl maj ruhgtinaja. Daudseem wehl
bij nauda. Pirkàm bulkas, kuras bagatigi peegahda-
ja „bulku seewas“. Nereti, kad jau sahka aptruhkt
naudas, kareiwji eelenza „bulku seewas“. Rad tàs me-
tàs projam, kahds peesita ar duhri pee kurwja apak-
schas un bulku leetus lija nirgajoschâ publi. „Bulku
seewas“ lamajàs, draudeja ar generali, bet otrâ deenâ
eeradàs no jauna. Nu, tahdi gadijumi jau nenahja
beeschi preekshâ.

Sara stahwoklis bij nospeests. Peterburgas leetus
pilmàs debefis tikai wairoja apatiju. Ruru katru dee-
nu gaidijàm, kad suhtis us fronti. Lasijàm laikrakstus.
Saldatu masa interesejàs par weenu — kad buhs
meers. Neweiksmes us kara lauka atstahja masu ee-
spaidu. Tiziba us Kreemijas spehkeem wehl bij pahrak
leela. No malu malam barâ sadsihtee zilweki neustize-
jàs weens otram. Weens ar otru nepaspehja wehl
eepasihtees, kad jau pahrsweeda waj nu us fronti, jeb
us zitu pulku waj rotu. Protams, tahdos apstahklos
newareja buht ne runas par kautkahdu agitaziju un
propagandu. Bes tam mehs paschi bijàm pahrak
jauni un kara leetàs nepeedsihwojuschi. Disziplinas ma-
schina speeda ari muhs un gruhti bij wispahri oriente-
tees. Nesinajàm, no kura gala ussahkt.

Tomehr Krasnoje Selâ jutamees nesamehrojami
brihwak nekà Gattschinâ. Râ nekà, bet walbija jau
puslihds kara lauka atmoffera. Raturu deenu tika sub-

titi ešeloni us fronti. Reserwes pulkos jau atradās tah-
 di, kas bij jau reis eewainoti. Tee stahstija garu garos
 stahstus par notikumeem un dšihwi us kara lauka. Žik nu
 wišam tam bij taišnibas, tas žits jautajums. Bet wee-
 na leeta wišeem patika: frontē kareiwji isrehkinotees
 ar neganteem ofizeereem, tos weenkahršchi noschaudami.
 Schee stahsti nahza sinami ari ofizeereem. Waj nu tam-
 dehl, jeb ari tapehž, ka reserwes pulku ofizeeri gandrihš
 waj wiši bij jauni, — sचेजेenes preekšchneežiba wispah
 bij neshamebrojami godigaka nekā Gattšchinā. Sawā
 sinā dšihwojām deesgan brihwi. Sahjām us pilsehtu,
 kad gribejām. Veelais wairums swehtdeenās brauza us
 Peterburgu. To it labi sinaja preekšchneežiba, bet ska-
 tijās žaur pirksteem. Redšams, baidijās. Rā muhs, tā
 winaus kuru katru deenu wareja aissuhtit us fronti un
 tur, kā runaja, isdewigi bij atreebtees. Wes tam wiši
 ofizeeri bij tikko nesen eesaukti, newareja ween wehl
 peerast pee dižiplinas ari pašchi. Tas ari bija galwe-
 nais, kapehž mehš masak jutām nospeestibu.

Peterburgā ari pirmo reisi daudz maš sabkām ori-
 entetees tekoschos notikumos. Irahdižās, ka ne wiši
 j.-d. nowiršeeni stahw par karu. Informejamees par
 stahwokli ari us frontes, par Samsonowa armijas tra-
 giško galu Austrum-Prusijas purwos, par wišām ne-
 gehlibam frontē u. t. t.

Bij weens tahds swehtdeenas wakars. Mehš tikko
 bijām pahrbraukušchi no Peterburgas un dšehrām ba-
 rakā tehju. Barakā bij tumschs. Us lahwinas dega
 mašs swežites galinšch. Peepešchi muhsu preekščā kā
 iš semes išauga rotas unters un, pee wahjās swežes gai-

šmas burtodams papira gabaliu, šakka nolasiť uswahr-
dus, stary kureem isdsirdam ari mušhejos.

Rahds no mums eeminejās:

— Tas naw us labul

Tuhlin ari, lasit beidsis, unters steigā isgruhda:

— Išfauktee, maršch us kanzeleju! Rihtā us fronti.

Šahkās juzeklis, kahds bij eespehjams tikai žara
laika kašarmē. Wišu nakti muhs gebrba, maksaja
„algas“ — 45 kapeikas par mehnesi, brunoja. Pulk-
sten 7 rihtā mehs jau šahwejam us laukuma. Tikko
ausa gaisma, bet bij jau gaischs, jo nakti bij ussnidjis
pirmais sneegs.

Us laukuma nostahwejam lihds dimpadsmiteem. Sai-
dijam pulka komandeeri. Beidsot wiščh atnahža; ap-
gabja wišas rindas, atdewa komandu un mehs šahkam
wirsitees us stazijas puši. Tur no jauna šahwejam un
gaidijam — nebij wehl šagatawoti preekščh mums wa-
goni. Beidsot šagaidijam. Žau metās krehsfla, kad
eesehdamees lopu wahgos — kareiwju „salonwagonos“.

Čai gan wišeem bij škaidrs, ka muhs suhta us fronti,
tomehr strihdejamees wehl us nebehdu: us kuru puši
braukšim? Daudsi wehl nesaudeja žeribas, ka muhs
suhtis ne teeschi us fronti, bet apšargat kahdu žetokšni
Šomijas juhras lihzi.

Bijam tatschu „šemes šargi“!

Tikai wehlu wakarā, kad wišeens šakka kustetees
us Pleškawas puši, strihdi apklusā. Wišeem bij re-
dsams, ka brauzam us fronti. Raut kur kleedsa urrā,
mehginaja dšeedat, bet wišpahri waldija klusums.

Brauzam deenu, otru. Stazijās kleedsa mums urrā,
wižinaja mutautineem, weženites raudaja. Daščos

wagonos atbildeja ar urrà. Rahds duhschigs lauku
puifis, pats us sawu roku, tahdâs reisês braschu balfi
dseedaja:

— Nu ar deemu, Widsemitel!

Treschâ — zeturtâ deenâ wijs tas apnika. Issihka
patriotisms, un nek Leedsa wairs neweens i urrà. Ap-
klusâ ari lauku puifis.

Sahkâm fastapt eschelonus ar eewainoteem. Tuwo-
jotees Polijas robescham aisweenam wairak jau jutâm
kara lauku. Tee nebij wis wairs tikai stahsti ween,
bet pate ihsteniba.

Wes kahdas peestahschanâs Warschawâ muhsu esche-
lonu wirsija us Blonu, werstes 30 no Warschawas. Ais
Blonas tilfi jau bij ussperti gaisâ un wilzeeni tablak
negahja. No Blonas lihds Suchatschewai gahjâm kah-
jam.

Wahzeeschi tikko bij atkahpuschees pehz kaujas pee
Warschawas muhreem. Wisur rehgojâs eerakumi,
transchejas. Weetam ari swaigi kapi. Artilerijas
uguns nopostitas un nodedsinatas polu sahdschas. Wijs
tas us muns atstahja baigu eespaidu.

Sahjâm deenu, otru, trescho — aina neko nemai-
nijâs. Wijs ispostits un sagrauts. Neweens nesinaja,
us kureeni mehs teekam westi, kam ihsti wajadfigi. Ne-
peeraduscheem, wakaros sahpiigi suhrksteja kahjas. Ne-
tikâm gandrihs waj nemas baroti. Nopirkt ari neko
newareja. Sahkâm jau saudet pirmos spehkus. Pa-
rahdijs slimee. Weens — otrs jau skaitijs atpali-
kuschajos.

Polija atgahdinaja kapsehtu. Eedsihwotaji wijs bij
isklihdufchi pa mescheem un tikai mas pa masam sahka

pulzetees wezâs dšihwes weetâs. Bij wehl tikai 1914. g. oktobris un Polijâ maš wareja atrašt neišpostitu ņah-dņchu, wismaš gar leelako želu malam.

Tikai ņeštâ deenâ pež; iņeeņšanas no Blonas dabu-jâm ņinat, ka pulks, pež kura reņerwes ņpehkeem mehs ņkaitijamees, naw wairs taħu. Nopreežajamees. Buhs tatschu uš briħdi meers.

Bet muħņu preeki iņrahdižâs par pahragreem. Sau-le jau noreeteja, palika tumschs, bet mehs gaħjâm un gaħjâm. Noktuwâm kaħdâ leelâ poħu magnata mui-ņhâ. Gar žela malam steepâs garas papeles, kuru wirņotnes noħuda nakts tumsâ. Rauli ņahpeja no guru-ma. Gribežâs meštees uš wehņâs rudens ņemes un kaut uš minuti atsteept ņaleekto muguru.

Rudens melnažâ tumsâ pee debesim mirďņeja leelas ņwaigsnes. Tumschâ nakts gulâs uš mums ar wiņu ņawu ņmagumu. Iņņuda ari papeles un kaħjam paņchâm bij jarod žeħņch. Vikâs, ka muħņu pawadonis nomaldijees no žela, jo ņchoņeja beidsâs un mehs ņahkâm klainat pa arumeem. Deepeņchi, turpat lihďņâs mums, debesim pa-rahdižâs ugunaini pirkņti — proņhektora ņtari. Saiďi-dami reņerwes ņpehkus, pulkâ bij nodomajuņchi parah-dit mums kaħdu ņihmi, — aņņkatit, waj mehs kur ne-klisħtam. Proņhektora ņtari driħņ ween muħņ uņkeħra un apgaifmoja mums želu, kameħr mehs neeegaħjâm pulka nometnê, kas atradâs leelâs muiņchas tuwumâ, labibas ņchkuħnos.

Nakti pawadižâm ņalmu ņchkuħni un jutamees ņewi deņmitâs debesim. Nu wairs nebij jaklaine melnâ nakti pa iņpostito Poliju. Ķermenis eeħrima ņmarņchojoņchos

šalmos un patihkams meegs tuhlin pahrnehma wišu or-
ganišmu.

Zik maš wajadsigs nogurušcham kareiwim, lai
wirsch justos dušam paščas laimes klehpī!

Pulkâ

Otrâ rihtâ israhdijs, ka ešam peeskaititi pee 87.
Reiſchlotskas pulka.

Sadalija pa rotam. Patweeſchu ſkolotaju grupai iſ-
dewâs eetik weenâ, 11. rotâ. Šahkâm eepaſihtees ar
pulka dšihwi.

Wišu nahkoſcho deenu bijâm pulka ušmanibas
zentrs. Praſija, taujaja, kas dširdams Peterburgâ. Iſ-
rahdijs, ka frontê pat par karu ſinaja daudz mašak
nekâ mehš. Ilgaku laiku neweens nebij laſijis laikrak-
ſtus. Stahtija par tikko notikušchâm kaujam. 87. pulks
bij uš kaujas lauka jau no paſcha kara ſahkuma un ta-
gad, ſakauts, atradâs atpuhtâ, papildinajâs un gata-
wojâs nahkoſchâm kaujam.

Dirmais jautajums:

— Kas dširdams par meeru? Rahdu gadu eešau-
kums, no kahdâm gubernam, aprinkeem u. t. t.?

Pulkâ no paſcha kara ſahkuma lihds muhšu eera-
ſchanâs deenai nebij wehl ſanemta neweena wehstule.
Stahtija wiſleelakâs aplamibas. Tikai tad mehš ſaju-
tâm, kur atradamees. Salihdšinot ar Kraſnoje Selo, ta
bij elle. Wiſi bij pahrleezinati, ka jau pehž daſcheem
mehneſcheem buhſim mahjâs. Uš ko dibinajâs ſchis ro-
ſchainâs ilgas — gruhti pateikt. Veelas ſeribas tika
liktas uš Angliju un Franziju. Wahziju tureja gandrihš
jau par ſakautu. Kara eemehslus iſſkaidroja ar Wiſuma

afinskahribu. Un ſchai pahrleezibâ bij wezi kareiwji, kas jau bij zihnijufchees daudsâs kaujâs un kas muhs, jaun- nos, uſluhkoja no ſinama pahrakuma augſtuma. Ko mehs jauni — nepeedſihwojuſchi warejâm darit? — Pagaidam nahzâs peekoſt mehli un laut „wezo“ fanta- ſijai pilnu walu. Palika pawifam nelabi. Pikkâs, ka wiſa paſaule eetinas aſinainâ kamolâ un laufchu nepraham naw ne malas, ne gala.

Neweens newareja pateikt, kas buhs rihtdeen. Waj preekſchâ kaujas lauks, waj ſardſe peeſfrontes apgaba- lâ? — To wareja tikai minet. Par zik pulks bij kreet- ni ween ſakauts, wezee kareiwji bij tai pahrleezibâ, ka tikſim ſuhtiti uſ kahda zeetokſchna apſargafchanu.

Kareiwji pulkâ dſihwoja deefgan brihwi. Sche nebi- ja wairs tâs diſziplinas, kas ſaiſtija aiſmugurê. Deenu wareja pawadit ſawâ walâ. Kareiwjus nebij no ka ſar- gat.

Wakarâ wiſus uſtrauza nepatihkama wehſts: ſina, ka rihtâ jabuht kaujas gatarweem. To neweens negai- dija. Pulks wehl nebij kâ peenahkas papildinats un at- puhtees. Jaunâs reſerwes nebij ſakufuſchas ar weza- jeem kadreem. Wet ſas nekrita ſwarâ.

Agri no rihta, wehl ilgi lihds gaiſmai, atſkaneja pa- raſtâ komanda: — Zeltees! — No wiſeem kakteem lih- da laukâ melnas ehnas. Uſ ahtru roku ſapulzejamees. Uſ laukuma noſtabwejâm, kamehr palika pawifam gaiſchs. Tamajamees par tahdu kahrtibu uſ welna pa- rauſchanu. Tika „dots“ wiſeem: tumſâ gruhti bij peetiikt pee mutauneekeem, un pehz balſs tak newareja neweenu paſiht — ſweſchi laudis. Un teefſcham, kamdeht muhs wajadſeja tik agrâ rihtâ dſiht ah râ no ſchkuhna un likt ſtahwet, kad preekſchâ ſtahweja tahſſch zeffeh? Wet ej nu ſaſini preekſchneezibas untumus!

Sahkäs „zetofchana ap semes lodi“. Dewamees us Kalifchas pusi. Sahjäm wairakas deenas un naktis. Dsina us to trakako. Rahdâ wakarâ nonahzâm sahdschâ. Nomeetojamees. Wikamees gulet. Deepefchi komanda: — Zelfees! — Uftraukums. Wehl wakarâ tahlumâ du- neja leelgabali un apwahrkschna malâ fahrtojäs farka- na blahsma — dega polu sahdschas.

Isweda us klaja tihruma, aij sahdschas. Nostahwe- jâm lihds rihtam, klausidamees leelgabalu dunonâ in fkatidamees, kâ farkanâ blahsma kahpa pa apwahrksni augstak un augstak.

Gaismai austot fahkâm wirsities us otu pusi — us Podsi. Rahjas grihsojäs. No pascha rihta lihnaia leetus; dubli kodigi lipa pee kahjam. Schinelis un wijs nefa- mais samirka. Nogurumam peeweenojäs issalkums. Jau otu nedefu pahrtikâm weenigi no suchareem. Taisniba, eepakal mums wirsijäs rotas kehkis, tikai tahdâ at- tahlumâ — weenas deenas un naktis gahjumâ, — ka winsch baroja wisus, tikai ne tos, kuri tam bij jabaro.

Apgabals bij kalnains. Pauki mainijäs ar birstalam un kruhmajeem. Sotojâm kaujas gatawibâ — ar isluh- keem. Isplatijäs baumas, ka wahzeefchi pahrrahwuschchi fronti un muhsu diwisijai jaaisbahsch schis robs.

Us wakara pusi mehs galigi fahkâm jau saudet speh- kus. Daudsi palika eepakal, tos ofizeeri dsina ar nagai- kam: taisni tã, kã dsen peebaldseni jehrus no Mikelu tirgus Zeswainê. Veelgabalu dunona sehkita dsirdamees tuwak.

Metäs krehsla. Muhsu rindas palika aismeenam retakas. Bij jau slimi — ihsti un simulanti. Pa schoseju pahrbrauza artilerijas diwisions. Tas galigi fajauza muhsu rindas. Tumsâ wijs fajuka. Starp sweschâm ka- raspehka datam pasuda sawejee. Nebij ne masakäs ee-

spehjas usturet fakarus. Nahwes nogurums ari nehma
 sawu. Sahkàm isklisht kur nu kurais. Kad aisbrauza ga-
 ram artilerijas divisions, muhsu grupa neatrada sawu
 rotu, pat pulku. Schofeja peepluhda ar jaunu lauschu
 juhru, un mehs israhbijamees par noklihduschàm awim.
 Bij tik tumshs, ka daschu soku attablumâ gruhti bij is-
 schkirt zilweku. Neatlika nekas zits, kà kustetees lihds
 ar lauschu baru, kas dewàs us preekschu. Waj schi lau-
 schu juhra sinaja, kurp wina eet? — Ne. Rlihda kà ai-
 tas wehlâ rudens nakti, mekledamas brihwu weetu,
 kur waretu lihds nahwei noguruschas atgultees. Un zil-
 weki bij tiktahl noguruschi, ka jau deenâ, kad wehl gab-
 jàm kahrtigàs rindàs, pee pirmàs isdewibas slihka us
 leju tur, kur apstahjàs — waj ta bij sauša weeta, jeb
 ari dubu pelke...

Sar abejàm schofejas malam wilkàs jahdschas un
 kaut kahds schkuhnis nebij gruhti usmeklejams. Palai-
 mejàs us reiji atrast salmu schkuhni, bet tas jau bij pahr-
 pildits ar itkà nahwes meegâ gulofscheem zilwekeem.
 Sataustijàm brihwaku weetu paschâ salmu blahka wir-
 sotnê un aismigàm kà fisti.

Zik ilgi gulejàm — gruhti pateikt. Tikai bij jau
 leela deena un saule zaur durwju spraugu spihdeja azis,
 kad pamodamees. Par leelu brihnumu preeksch mums—
 schkuhnis jau bij tukshs. Tà tad wisi jau bij usmodu-
 schees un aigahjuschi, atstahdami tikai muhs, trihs lat-
 weeschu skolotajus, kas nebijàm eeraduschi zeltees ar
 saules lehktu.

Tas muhs masleet ustrauza: bijàm pahrak jaunini
 tahdàs leetàs. Isgahjàm laukâ — pa schofeju pluhda
 tahda pate lauschu juhra kà wakar. Bet tee jau bij ziti
 pulki. Saule stahweja pusdeenâ.

„Grehks“ nodarits — nebij ko steigtees. Tegahjâm potu buhdinâ — isdsehrâm peena kruhsj, apehdâm kukuliti maijes un dewamees meklet sawu 87. pulka 11. rotu.

Pehz ilgaz praschnaschanas isdewàs issinat, kahdâ wirseenâ jaeet, lai atrastu sawejos. Un teescham, pehz daschâm stundam mehs jau bijâm pee sawejeem. Pulks tikko bij sahjis „lasitees“ kopâ un mehs, „zentigi latweeschu skolotaji“, bijâm ne nu pirmee, bet ari ne pehdejee. Noguruschee un ismozitee kareiwji bij nakti pawadijuschji kur nu kurais un tagad lasijàs kopâ.

Veelgabalu duna jau sahka apklust. Tahlumâ klusu atbalsojàs schautenu sprakstona, kaut kur, tablu-tablu, klabinaja loschmetejs. Mehs bijâm kaujas linijas teeschâ aismugurê.

Paredsedami kauju, potu semneeki steigâ atstahja sahdschu, kur atradàs muhsu bataljons. Blahwa gowis, sweedsa sirgi, raudaja behrni, schauksteja seeweetes. Pihds malam peekrautam orem, ar wisu sawu eedsihwi semneeki steigâ atstahja sawu tehwi tehwi sahdschu un klichda, nesinadami us kureeni.

Saule tuwojàs jau reetam. No schtaba sahdschâ steigfchus eejahja sinnefis ar pawehli buht kaujas gatawibâ un nekawejoschi eenemt posizijas.

Mehs to gaidijâm — un tuhlin dewamees zelâ.

Alainu nakts

Muhsu bataljonu nostahdija mescha malâ. Raut ko gaidijâm. Netahlu no mums, daschu werstu atstatumâ, klabinaja loschmetejs, turpat blakus, paretam, gaisu trizinaja leelgabalu schahweeni.

Sanitari gatavojās uš darbu. Darinaja nestuweš. Skraidija. Ustrauzās. Wišs bataljons, kà weens zilweks, pahrdšihwoja uštraukumu. Tahds stahwoklis weenmehr, kad pehž ilgakas atpuhtas jadodas kaujâ.

No mešča iŝjahja kaŝaku nodafa. Šrahdijs, kaŝaku pawadibâ muhsu pulku apskatija brigades komandees generalmajors Šchiŝchkins. Generalis bij jau wejs un bij tã ustrauzees un ŝwaidijās uš wišãm pušem, ka nepatihkami bij uš winu pat ŝkatitees. Šchiŝchkins ŝa-Šchiŝchkina bailes un uštraukums.

ŝauza ap ŝewi rotu komandeerus un kopâ ar pulka komandeeru dewa rikkojumus. Drihši ween atgreesās pee mums rotas komandees un paŝinoja, ka tuhlin muhsu rotai jaeet kontratakâ. Tagad mums bij ŝaprotamas

Sadalijamees kehdeš un eegabhãm mešchâ. Pehž minutu dešmit eeŝchanas mešchs ŝahka beigtees un preekŝchâ atklahjās laukums. Tikai tagad mehš redŝejãm, ka pahri laukumam, mums pretim nekahrtibâ ŝkreen bars kareiwju, gan ar eerotŝheem, gan beš. Bij wairak kà ŝkaidrs, ka tee ir no poŝizijam iŝŝiŝtee, kuru deht mums jaeet kontratakâ.

Weens no atkahpjoŝcheemees muhs wehl labi nola-maja, ka neeŝot ŝteiguŝchees wineem palihgâ. Behgoŝchee paŝuda mešchâ, un mehš atradamees preekŝchejās poŝizijās.

ŝahka tunst. Poŝchetejs beidŝa klabinat. Redŝams, wahzeeŝchi apmeerinajās ar guhteem kaujas reŝultateem un tahtlak nemirŝijās.

Šanehmuŝchi pawehli eenemt poŝizijas, ŝahkãm taiŝit eerakumus. Preezajamees, ka kontratakâ patreiŝ wehl nebuhs jaeet. No laukuma puŝes puhta aukŝts rudens wehŝiŝch. Kad ŝatumŝa, leelãm pikam ŝahka ŝniht ŝneegs. No ŝahkuma reti, bet pehž tam beeŝchak un beeŝchak.

Un drihši ween semi klahja sneega fega. Sneegs mitejās snigt. Palika gaischaks.

Dšila nakts. Gufedami eerakumos, mehs labi pahrredsejām laukumu. Gaidijām komandu, bet apkahrt bij klufums. Nedsams, wahzeeschi nedomaja nakti pahreet atkal usbrukumā. Tomehr gaidijām, kahdi buhs rikkojumi. Gaidijām stundu, otru. Nekahdas pawehles pa kehdi netika pahrsneegtas. Sahka snigt no jauna.

— Waj pahrejās dasas naw jau atkahpuschās? — nejausehi eenahza prahtā.

— Muhsu wswodu nejausehi wareja peemirst, — sekoja pirmai domai otra.

Uri zitos beedros neparastais klufums radija pahrdomas. Sahkām nodot pa kehdi jautajumus. Atbildes weetā atkal klufums. Tad weens no mums sahka lihst no weena eerakuma otrā un beidsot konstateja, ka, ihenmot dasu no muhsu wswoda, eerakumos wairs naw neweena kareiwja. Mehs weeni pašchi atradamees mescha malā.

Mihkla tuhlin ari tika atrisinata. Utradamees kehdes kreisajā slangā. Muhsu nodalas labā spahrnā weens no kareiwjeem bij israhdišees par pakurlu un nebij dsirdejis pawehli par atkahpschanos, kas tika laista pa kehdi. Tā mehs bijām palikuschi weeni sneega klajumā.

Ro mums bij darit? — Nakts. Sniga joprojam. Neweens no mums nepasina apkahrtņi. Kur wahzeeschi, us kahdu puši atkahpās muhsesej, — nebij eespehjams pateikt.

Cabi, ka lihds ar mums bij wswoda komandeers — wezs kareiwis, kursch scho gadijumu usnehma aukstasini.

Atkal beidsa snigt. Palika pawisam gaischs. Wareja nojaušt, ka seme klahta ar beesu kahrtu rudens sneega.

Īslīhdām no eerakumeem. Bijām ap 20 zīlweku. Nolehmām meklet aīsgahjuſcho bataljonu. Pehz wiſeem muhſu nowehrojumeem, winām wajađſeja buht atkahpuſchamees. Tapehž greesamees atpakal uſ wīnu meſcha malu, kur wakarā ſadalijamees kehđē.

Kluſs. Meſchā luhſa ſauſee ſari ſem kahjam un ar trokſni atbalſojās meſchā. No kokeem uſ plezeem, galwam krita ſmagas ſneega pikas, lihda aiſ apkakles un nepatihkami ſlapinaja meeſu. Ektuwām beſokni un tikai ar leelām publem wirſijamees uſ preekſchu. Pa-gaidam wiſi turejamees kopā, ſewiſchki mehſ, jaunīnee.

Solojām ilgi. Sahka jau pagurt kahjas. Plezus wilka ſchautene, ranīza un patronas. Rātrs ar preeku kriſtu ſlapjā ſneega klahtā ſemē un aiſmigtu nahwes mee-gā, kahđā war gulet tikai lihđſ nahwei noguruſchi karēiwji.

Meſchs ſahka palikt aiſween retaks. Weetam gadijās jau klajumini. Beidsot iſgahjām uſ laukuma. Bet tas nebij tas laukums, kur bijām wakarā ihſi pirms pahreeſchanas uſbrukumā. Tā tad bijām nomaldijuschees un iſgahjuſchi uſ zītu puſi.

Neatlika nekas zīts, kā eet tahtlak, zeribās, ka muhſ kautkas ſatiks — waj nu ſawejee, jeb ari wahzeeſchi. Muhſu rota newareja lepotees ar ſewiſchku patriotiſmu. Drihſak gan otradi. Wiſwodneeks bij Rīgas ſtrahdneeks-latweetis, labſ karotajs, bet ne patriots. Karēiwji — ſalaſiti no malu malam.

Kad uſgahjām uſ laukuma, palika wehl gaiſchaks. Tābi bij redſams, ka atrodamees uſ leela klajuma, kuru no wiſām puſem eeflehdſ meſchs. Wiſmaſ mums tā likās.

Tablumā paſpihđeja maſa uguntina. Nopreezajamees. Saſtaſpiſim kaut dſihwu zīlweku. Wirſijamees teeſchi uſ uguntinu.

Solojäm atkal ilgi, ilgi. Uguntina te tuwojäs, te
attahlinajäs. Utminâ nahya Korosenko uguntinas. Vet
Korosenko tatschu stahsta par uguntinu us besgaligeem
Sibirijas upes krassteem, turpretim mehš klihdâm pa
neleelu Polijas lihdsenumu. Tur — dšihwes mehrkis,
šhe imperialistiskais karšch, preekschâ nahwe no šchrap-
nela waj nomaldijuschâs lodes.

Preekschâ likäs redšams atkal mešchs. Uguntina is-
wehrtäs par leelu ugunkuru. Rahds no mums šahka
brihnetees, ka tahdâ nolahdetâ nakti atraduschees lai-
migi laudis, kas war šilditees pee ugunkura.

Peegahjäm tuwak. Jau redšejäm šiluetus un drišš
ween ari lauschu pužinu, kas šildijäs ap ugunkuru.
Par laimigeem israhdižäs neweens žits, kâ peefrontes de-
setteeri, kas nedelam un mehnescheem klaina apkahrt,
mekledami šawu nosuduschu datu, kamehr nekrišt guštâ.

Seraudšijuschu muhs šlapjus, noguruschus un nowahr-
guschus, wini tikai šmehjäs un sobojäs. Tomehr no wee-
na, kas sehdeja nomalus, iždewäs issinat, ka aiš mešcha
atkal šahkas laukums un tur kahda šahdscha.

Wajadšeja peelikt daudš puhlu un špehku, lai is-
kluhtu zauri meščam. Uš mešcha teščam šahkäs lau-
kums. Ušleħya mehnefs. Turpat netahlu eeraudšijäm ari
šahdschu. Uš to tad ari tuhšlin greešamees.

Sahdscha nebij leelâ. Šar eelas malam stahweja
masas buhdinas. Apkahrt waldija tahds klušums, ka
likäs — ešam nokluwuschu nahwes šalâ. Uš eelas, pee
buhdiu durwim stahweja kara pajuhgi. Širgus neredš-
jäm. Apkahrt pajuhgeem, pajuhgos, šem pajuhgeem pa-
latkäs eetinuschâs guleja žilweku figuras. Weesa šneega
kahrtâ apšedja gulošchos. Wij redšams, ka wini šhe
guš jau kopsch wakara — noguruschi, ismožiti, mehro-
jot Polijas lihdsenumus.

Pretim mums, pa eelu, nahza žilweks. Tas bij sinnefis un mekleja diwišijas ņhtabu, kas atradās tani pašā ņhdņchā. Sinnefis mums norahdija, kur un kā atrodams muhsu pulks — wiņņch nahza teeņchi no pulka ņhtaba. Peh; wiņa wahrdeem, mums wajadņeja noeet diwas-trihs werstes, lai ņņneegtu ņhdņchu, kurā atradās kahda muhsu pulka dala.

Mehnefs apgaifmoja ar ņneegu klahtos klajumus. Eet bija jau daudņ weeglak.

Tuwu rihtam mehs ņņneedsām norahdito ņhdņchu. Tur iņņinajām, ka muhsu bataljons jau atņahjis ņhdņchu un netahlu uņ kalnaja eenehmis poņizijas.

Drihņi ween ari mehs jau bijām ņawās weetās. No-tā par mums neweens i nedomaja. Tik daudņos žilwekos pahrs deņmiti bij kā nebijuņchi.

Weens pakat otram atņkaneja ņchahweeni. Atņewiņchkas lodes dņeedadamas lidoja gaiņos. Mehņ atkal atradamees preekņhejās poņizijās.

Relaimigā ataka

Pa kehdi tika paņinots, ka jaerokas. Rluņi, kā kurui, ņhkām lihņt ņemē. Protams, beņ kahda plana, kā nu katrs mahzeja un ņpehja.

Drihņ ween iņrahdijās, ka kehde eenehmuņi nepareiņu ņahwokli, un muhs noņtahdija žitā wirņeenā. Wajadņeja eeraktees no jauna. Bet tad atkal noņkaidrojās, ka kehdes eenemtais ņahwoklis naw pareiņs. Bijām ņpeeņti no jauna mainit liniju un taiņit jaunus eerakumus.

Rakdami daņchados wirņeenos apzeetinajumus, weli ti paņaudejām daudņ laika. ņahka auņt jau gaiņma. Iņ-

rahdijs, ka wahzu eerakumi nebij tablu — pahrs simtu solus. Wahzeeshi newareja nedjirdet troksni, kas dabigi zehlās no muhsu lahpsu atsishanās pret akmeneem, sarunam u. t. t., un, protams, ari atradās kaujas gata-wibā.

Schautenes spraksteja beeschak un beeschak. Podes swilpa pahri galwam, un mums jau bij gruhti rakt apzeetinajumus. Bet tanī pašhā laikā wjadseja peelikt wifus spehkus, lai rihā krehslā eeraktos dsitak semē un tahdā kahrtā sewi nodroschinatu deenā pret artilerijas kanonadi.

Breesmigi gribejās ehst. Pats par sewi saprotams, ka kehkis tā i muhs nepanahza. Wjadseja istikt ar samirkuscheem suchareem, kurus isdewa wehl wakarā, ihsi pirms pahreeschanas usbrukumā.

Kad jau palika pawifam gaischs, netahlu no mums, turpat lihdsās isdsirdām garu „urrā“... Tuhlin pa kehdi pasinoja, ka tas nahk no kaiminu — Petrowskas pulka, kursh eefahzis ataku. Tad pat tika pasinots, ka ari mums, Neischlotskas pulkam, tuhlin jaatstahj eerakumi un jaeet petrowskeescheem palihgā.

Islhdām no eerakumeem un sahām wirsitees uš wahzu apzeetinajumu pusi. Bija jau peeteekoschi gaischs. Wahzeeshi tuhlin eeraudsija tumojoschos kehdi un atklahja welnischku flinshu un loschmeteju uguni. Mehs nokritām gar semi un sahām tumotees wahzu eerakumeem lihsdami uš wehdera. Schahweeni apklusa, un mehs deesgan brihwi kustejamees uš preekshu. Bet tad petrowskeeshi neistureja un sahka skreet atpakal. Mums, kas wineem gahjām palihgā no flanga, neatlifa nekas zits, ka steigshus atgreestees sawos eerakumos.

Bet wahzeeshi nesnauda. Wini atklahja tahdu schrapnelu uguni, ka mehs galigi apjukām. Kur bij pa-

likufchi wirsneeki, kur kas! Weenâ mirkli jahka kleegt eewainotee. Kleeđsa wiśâs pufês, lamajâs, draudeja.

Wahzu artilerija turpinaja sawu postifchanas darbu ar wehl jo leelaku niknumu un energiju. Uf ahtru roku taiſitee apzeetinajumi un eerakumi tika isnihzinati kâ nebijufchi. Nebij wairs ko domat par pretinturefchanos. Un mehs, kâ pluhstofcha upe, paſcheem neapſinotees, jahkâm tezet atpakal uf nahkoſcho apzeetinajumu rin-du, bet tur jau neweena neatradâm. Waj nu ſekodami pawehlei, jeb paſchi uf ſawu iniziatiwi, muhſu kaujas beedri bij pametuſchi daudſ dſitakus un labak nozeetinatús eerakumus un ari laiduſchees lapâs. Mums, protams, neatlika nekas žits, ka ari ſekot wiau peemehram.

Wahzu artilerija turpinaja behgoſchos apbehrt ar ſchrapnelu drumſlam. Voſchmeteji ſtrahdaja ahrkahrtigâ ſteigâ, un kas ſin, waj daudſi no muhſejeem nebuhtu nolikuſchi ſawas galwas, ja negaditos dabiks aiffargajums — dſiſch grahwis ar deesgan augſtu akmenu greh-du. Žits uf žita ſakritâm grahwî aiſ akmenu grehdas. Artilerijas un loſchmeteju uguns tika pawirſita labi uf preekſchu. Uf brihdi atgurdâm elpu.

Tad žehlamees un ſkrehjâm no jauna. Mums uf pehdam ſekoja wahzu kolona. Bet kas bij kolonas ſlinſchu ſalwes, ſalihdſinot ar ſchrapnelu uguni, kas tagad ſiħza mums pahri. Wehlamees kâ puhpehſchi — kritâm, žehlamees, tad atkal kritâm. Weenu otu kehra wahzu lode. Tee palika waj nu gulot, jeb kepurojotees pa ſemi...

Beidsot ſaſneedsâm grawu, uf kuras kraſta atradâs ta pate ſahdſcha, kur no riħta ſtahweja muhſu ſchtabs. Wahzu kolona pagreeſâs eefahufch. Tagad wajađſeja

nokluht lihdſ ſahdſchai. Ras buhs taſlak — par to ne-
weens nedomaja.

Rad peezehlamees un ſahkàm kahpt peekalnè uſ ſah-
dſchu, wahzu artilerija apſchaudija jau daſchas werſtes
no mums attahlo meſchu. Neredſejàm ari wahzu kolo-
nas. Beſ kahdàm breeſmam un gruhtibam ſaſneedsàm
ſahdſchu.

Sahdſchâ atradàm tikai eewainotos, ka ſche bij
ſaneſti un atſtahti beſ kahdas palihdſibas.

No pahrmehrigàs ſkreeſchanas kahjas wairs nebij
juhtamas. Bet tomehr dſihwes inerzija bij ſpehzigaka
par nogurumu: negribejàs atpalikt no ziteem, un mehs,
daſchi zilweki, ſteigſchus dewamees zauri ſahdſchai, pah-
ri laukam, kuram beidsotees ſahkàs meſchs. Lauks
wehl bij pilns ar behgoſcheem, kuri dewàs uſ meſchu, kà
wiſdroſchako paſlehptuwi. Bet tad wahzu artilerija at-
kal atklahja uſ behgoſcheem uguni un mums nebij wairs
nekahdu zeribu nokluht lihdſ meſcham.

Wahzu kolonas no daſchadàm puſem tuwojàs ſah-
dſchai. Tagad jau bij wairak kà ſkaidrs, ka weenigais
glahbinſch — wahzu gubſts. Bijàm daſchi ſinti zilweku.
Wiſi kà weens ſahkàm meſt prom flintes un patronas.

Tikai tad eedomajamees, ka ſahdſcha, kura kà par
brihnumu netika aiſdedſinata no wahzu artilerijas, ir
pilna ar eewainoteem. Netruhka winu ari uſ eelas.
Mehs ar beedri eenefàm tuwejà buhdinâ kahdu ſmagi
eewainotu. Maſinâ iſtabelè neweenu, iſnemot wehl da-
ſchus ſmagi eewainotus, neatradàm. Sahkàm winus
pahrfet.

Mehs jau atradamees faktiſki wahzu gubſtâ.

Substa

Artilerijas kanonade turpinājās. Masā buhdina drebeja kā drudsi, un logu ruhtis kuru katru brihdi taisijās isleht no puspumuschēem rahmjeem. Uri winas pahrdsihwoja tahdas paščas nahwes breefmas, kā mehs, dsihwee.

Uf kula šalmos guleja agonijā smagi eewainotee. Nebij ne ahrstu, ne schehlsirdigo mahsu, ne weenkahršchu šanitaru. Rautkas winus šche bij šanesis un pametis liktena warā.

Veelgabalu dunona, loschmeteju klabinaschana jauzās ar eewainoto waideem. Šche galu galā bija daudš fliktak, nekā uf klaja lauka sem schrapnelu uguns.

Kometām schinelus un šahkām kautkā pahršeet eewainotos. Bet drihši ween pee durwim un lodšina parahdijās wahzu karewoji un kaut ko nejhdsigā balsi kleedsa. Šapratām, ka mums jaiseet laukā un jāpastahsta, ko mehs šche daram.

Pai nebuhtu pahrpraschanās, mehs tuhlin ari isgahjām, žeribās, ka tuhlin atgreesifimees, kad pateiksim, ka mehs pašchreis pahršeenam smagi eewainotos. Ja ne žitadi, tad mums atlaus atgreestees buhdinā un apgehrbt schinelus.

Tuhlin ari israhdijās, žik leela muhsu naitate. Wahzeeschi, protams, buhdinā muhs atpakal nelaida un, neskatotees uf to, ka mehs wineem ar daschadām šihmem rahdijām, ka buhdinā ir smagi eewainotee un mehs beš schineleem, — šahka negehligā balsi lamatees un pagehreja pazelt uf augšchu rokas.

Sahkās pamatiga „kratishana“. Utraehma pulksteņus, gredsenus, peespeeda apmainitees šahbakeem. Ja-

atšihstas, Kreewijâ toreis dauds tika rakstits un stahstits par wahzu meschonibam, bet tahdu istureschanos pret gubstekneem no kultureleem wahzeescheem mehs negai-dijâm. Bet wehslak israhdijs, ka tas bij samebrâ neeks no wiša, ko wehl nahzâs peeredset pehz tam. Karšch pa-darija par šwehreem kâ kulturelos, tâ nekulturelos. Wišas tautas atradâs šem smagâ imperialisma juhga un maš pa mašam saudeja šawu šlawu un, galwenais — zilweziško apšinu.

Buhdinâ atpakal muhs tâ i nelaida. Beš šchineleem, weenâs „gimnastjorkâs“, dšina kâ aunuš pa eelu uš šah-dšchas nomali — grawu, kur peeweenoja mums tahdus pašchus kâ mehs. Bijâm jau dašchi šinti tahdu nelai-migo, warbuht pat wairak.

Eikâs, wahzeescheem wajašseja muhs dšiht pawišam uš otru puši, un nekahdâ šinâ uš mešcha malu, kur wehl norišinajâs kauja. Un kas tas bij par pahrstiegumu, kad wahzeeschi nirgadamees muhs dšina šew lihds — uš-brukumâ!

— Tâ tad taišniiba — pahrejot ušbrukumâ wahzeešchi gubsteknuš leeto kâ aiššargu kolonas! — eenahža prahtâ laikrakstu šinøjumi.

— Ne, tas newar buht! — Negribejâs un negribe-jâs tamlihdšigâm leetam tižet.

Bet tas bij un palika fakts. Eihds ar šawâm kolo-nam wahzeeschi šew pa preekšchu dšina gubsteknuš, lai tahdâ kahrtâ buhtu pašchi labak aiššargati. Peedrau-dedami ušnemt uš šchtikeem, wahzeeschi nostahdija gub-steknu baru kâ barjeru šawai kolonai.

No mešcha uš mums škaudigi šchahwa. Eihdsâs kla-binaja lošchmetejs. Bij redšams, ka nožeetinajušchees me-šchâ muhšejee gribeja noturetees wismâš lihds wakaram.

Sahka atkal no jauna strahdat wahzu artilerija. No mescha atskaneja schrapnelu un smagàs artilerijas lah-
dinu plihstoschais troksnis. Brakschkeja meschs. Nozir-
stas gahsàs koku wirsotnes.

Bet tad no mescha wairs neatskaneja schahweeni.
Wahzu kolonas metàs us preekshu — meschâ. Mehs
barjeras lomu bijàm ispidbijuschu un tikai tagad ware-
jàm atgreestees sahdschâ.

Dawisam ismijuschus, atkal dsina atpakal. Nodewa
ziteem konwojeereem, kuri muhs dsina kà lopinus, —
schoreis jau us otru puši — us Breschanu meestinu.

Sar zeta malam wisapkahrt wahrtijàs krituschee —
ar pazeltàm rokam un sarautàm kahjam. Starp wineem
nereti wareja redset ari smagi eewainotus, kuri wehl
nebij paspehjuschi nomirt. Sewainotee kepurojàs rokam
un kahjam pa semi, itkà gribedami peezeltees; grausa
sneegaino semi; kas wehl bij pee samanas, tee lamajàs
un lahdeja wifu pasauli, — bet neweens wineem nepee-
greeša ne masako wehribu...

Rà seena, muhs no wišàm pusem eeflehdša kon-
wojs, un mehs bijàm speesti eet zeeschàs rindàs.

Sahka tumst. Un tikai tad mehs atdabujàm sapra-
schanas spehjas, ka deena galâ, wakara krehšla nolai-
šchas pahr semi, kas to deenu atkal bij šlazinata ar
„eenaidneeku“ un „sawejo“ asinim. Rahds issmeekls!

Sniiga sneegs smagàm pahrsam. No aukstuma dre-
beja wiša meesa. Pirmo reisi no rihta eegribejàs ehst.

Tas bij 6. (19.) nowembrì 1914. gadâ.

Rakts katolu bajnižâ

Eedšina Breschanu meestinâ.

Bija jau tumšs. Meestinâ waldija nahwes klu-
šums. Logos nespihdeja neweena uguntina.

Upstahjamees pee katolu basnizas. Tublin nopra-
tàm, ka naktis buhs japawada basnizâ. Un teescham.
Wahzu kareimis atweda basnizas fargu. Tas atflehdša
durwis un muhs sahka dsiht basnizâ, kà dsen lopinus
kuhti.

Basniza nebij no leelàm, bet ari muhs nebij wisai
dauds. Eweetojamees deesgan labi. Pee altara dega
divas waska fwezes un apgaismoja tikai basnizas preek-
schu. Pahrejàs basnizas datas bij tumščas. Wahjà
fwetschu gaismâ pa basnizu pluhda garas ehnas, kuru
konturas nosuda tumščâ kupolâ.

Neapaspehjàm mehs kà peenahkas noweetotees, kad
durwis atwehràs atkal un basnizâ straumei lihdsigi pluh-
da jaunas guhsteknu mafas. Basniza bij pilna jau lihds
malam, bet pa durwim pluhda arween wehl guhstekni.
Bijàm tà fasppeesti, ka gruhti bij stahwet, nerunajot ne-
mas par sehdeschanu. Starp mums bij ari eewainoti:
wahzeeschi nodalija tikai smagi eewainotus; wisus žitus,
kas ween wareja dauds mas kustetees, dsina kopâ ar
weseleem.

Saspeestem žitam pee žita drihs ween atraisjās us
ahtru roku pahrseetàs rehtas; nebij neweena, kas tās
pahrseetu, un tahdâ buršmâ newareja to ari isdarit. Ee-
wainotee steneja, lamajàs, luhdša palihdsibu. Smirdeja
pehž swaigàm asinim...

Pustumščâ basnizâ fewischki isdalijàs altars. Igu
laiku pee altara peespeestee neusdrošchinajàs kahpt us
„fwehtâ galda“. Starp guhstekneem bij dauds fanatiku-
katolu. Tee ar afaram azis luhdša neaišskahrt altari.
Nabadšini! Wini joprojam palika ustizigi šawam dee-
wam un baidijàs tam pahri darit pat tad, kad pret to
brehža eelu akmeni. Bet weltas bij winu luhgšanas.
Drihs ween mahau bailes bij pahrwaretas un lihds nah-

wei noguruschee guhstekni kahya gan us altara, gan lihda sem ta, un „swehtais galds“ to nakti bij ehrtakâ atpuhtas weeta basnizâ.

Weenâ no basnizas kakteem kareiwji uffahka strihdu ar ofizeereem (pirmâs deenas wahzeeschi ofizeerus dsina kopâ ar apaksehkareiwjeem). Strihdû zits zitu apwainoja besdarbibâ un nolaidibâ, kas tagad beidsâs ar tik behdigu guhstu. Ofizeeri draudeja kareiwjeem, bet kâ atbilde ņekoja wispahreji ņmeekli un lamu wahrdi. Ofizeeri bij ņpeesti kluset.

Besgaligi lehni wilkâs ņhi baigâ naktis. No noguruma ņuhrksteja kahjas, lipa azis, bet ņnaust wareja tikai ņtahwot, peespeeschotees zitam pee zita. Râ ņlahpâm peh; rihta gaismas, ņwaiga gaisa, brihwâm kustibam, bet lihds rihtam wehl bij tik ilgi, ilgi...

Bet pats breeņmigakais ņahkâs tikai wehlak. Tâ ka durwis bij zeeschi noslehtas un laukâ neweenu nelaida, tad, pats par ņewi ņaprotams, basnizâ ņahka darit ari wiņas nepeezeeschamâs leetas. Nenormalâ dsihwe un nekahrtigâ ehņhana bij atņahjuņi ņmagu eespaidu us dau dsu wehdereem, un pehdejee ņahka taifit „rewoluziju“. Basniza peesmirda arweenu wairak un wairak. Bes tam ņaspeesteem ņtahwot bij neespehjamis ziteem nedarit pahri... Weselee protesteja, lamajâs... Jo tuwak nahza rihts, jo gruhetak bij atwilkt elpu.

Weegli drebedamas dega waska ņwezes. Newilus preekņhâ ņahdijâs ņwinigâ katolu deewkalposchanas zeremonija. Gribejâs, lai ņhai ņchauņmu nakti nahktu kahds no basnizas kalpeem un pastahstitu pasaku par preezas mahzibu, kuras wahrdâ wiņu ņemju un tautu preeņteri aizinjaja kaut zitam zitu, lai bankeeru un ņabrikantu naudas maki taptu wehl ņmagaki. Newareja buht ne masako ņchaubu, ka ņhe, ņhai basnizâ, ņhai nakti

winu treaktu pee welna pat katoli-fanatiki, kas no wakarara ar tahdu sparun un sirsribu aijstahweja altara „ne-aijfkaramibu“.

Ar kahdu preeku mehsh apshweizām pirmos wehlinā rudens rihta gaismas starus, kas itkā wilzinadamees parahdijās apalos basnizas logos. Rihta gaisma mums dahwaja no jauna dshiwibu, atdewa agrakos spehkus.

Bija jau pawisam gaischs, kad atwehrās smagās basnizas durwis un muhs shaka laist us eelas. Sribejās krist pee semes, shkubstīt winu, — tik besgaligi tuma un mihla bij wina, kā ari shwaigais gais, ko tagad warejām elpot peh; sawas patikas.

Sastahdija atkal pa tshetri zilweki rindā. Pastiprinata kouwoja eelenkti, mehsh gahjām pa wehl meegainā polu meestina eelam pretim nesinamām zeeschanam un pahrbaudijumeem. Par turpmako neweens nedomaja. Wisi bijām laimigi, ka warejām brihwi kustetees un eelspot shwaigo gaisu.

Da ispostitās Polijas kalneem un lejam

Datshkams rihta wehshch kutinaja noguruscho seju. Bija gan pawehshs, fewishcki preekshch mums, kas gahjām bes shinefeem.

Semi klahja plahna sneega kahrtā. Debesis bij shkaidras. Deena solijās buht shkaišta — austrumi dega uslezoshchās saules staros. Rautkur tahlumā duneja leelgabali. Wihsh likās tik tahshch, tahshch. Klainu nakts, neprahtigā ataka, shchaufmu nakts basnizā — wihsh tas bij notrulinajis nervus, un tee bij weenaldsigi pret wifu.

Saules stari krita us schoseju, kad mehsh jau bijām isgahjusehi zauri meestinam. Shwaigā gaisā, pluhstoschos

faules staros, rudens rihta wehsumâ itkâ atmodamees. Sahkâm atjehgtees un sewi apsinatees. Atkal eegribesjäs ehst.

No rihta gahjâm steidsigeem soseem. Pa abâm schofejas malam beeschi ween wehrojâm pusfagrautas un nodeguschas sahdschas. Winâs reti kur manija dsihwus zilwekus, isnemot wetfchus un wezenes, kuri jau ar weenu kahju stahweja kapâ, bet ari tee muhs eeraudsidami pasuda.

Mehginajâm ar konwojeem ussahkt sarunas. Starp mums gandrihs waj neweens kâ nahkas neprata wahzu walodu. Runajâm kâ nu waredami. Bet konwoji ne labpraht atbildeja. Us jautajumu, kad mums dos ehst, wini atbildeja, ka Wahzijâ mehs dsihwofshot labi.

Sahkâm jau pagurt. Rahdâ plawinâ, kuras widû atradâs mas̄s dihkitis, mums atlahwa peefehstees. Wijsi kâ weens tuhlin steidsamees padsertees uhdeni.

Rahds no muhsu beedreem, pehz profesijas agronoms, wisu laiku eeteiza dsert pehz eespehjas wairak uhdens, jo tahdâ kahrtâ teekot desinjizetas eekschas. Wisu zelu mehs zihrtigi dsehrâm uhdeni. Protams, ne nu tapehz, ka tizejâm agronoma padomeem, bet gau lai mas̄ak gribetos ehst.

Pehz ihsas atpuhtas sofojâm tablak. Ap pusdeenas laiku muhs sahka ustraukt mihklaina parahdiba. Eikâs, ka mehs wisu laiku atrodamees eelokâ: apkahrt mums bij dsirdama leelgabalu dunona; redsejâm pat, ka attahlakos kalnajos plihsa leelgabalu lahdiini; laiku pa laikam warejâm dsirdet pat loschmeteju klakshinashanu un flinschu schahweenus. Ronwojs atradâs ustrauktâ stahwokli. Wija skaidrs, ka esam eelenkti.

Jau negahjâm wairs pa schoseju, bet nogreesamees pa mes̄cha zelu un sahkâm klihst pa daschadeem „mahju

zeleem". Šhkita, leetas newareja buht wiſai patihka-
mas. Muhs wehl wareja atſiſt.

Deena iſgadijās reti ſkaista. Apgabals bij kalnains
un taſlu pahrredſams. Kalni mainijās ar lejam, birſta-
las ar klajumeem. Wiſur wehrojām kara ſekas. Maſ
wareja redſet lauku, kur nebuhtu kahds aprakts —
waj nu kreews, waj wahzeetis: ja kreews, tad uſ kruſtā
pahrſeeta koka karajās zepure, ja wahzeetis — kaſka.
Nereti wareja wehrot deſmiteem taħdu kruſtu, ne ma-
ſums bij ari braħlu kapu.

Saule jau taiſijās uſ noreetesħanu, bet muhs dſina
joprojam. Uguns loks te paplaſħinajās, te palika ſħau-
raks. Sakarā ar to, flinſħu ſħahweeni un loſħmeteju
klabeſħana te attahlinajās, te kluwa dſirdamaka.

Bija jau kreetni ween tumsħs, bet muhs dſina un
dſina, mainot wirſeenu — te uſ weenu, te uſ otru puſi.

Gribejās peeplakt pee aukſtās rudens ſemes un aiſ-
migt kaut waj uſ minuti.

Nakts apſħaudišħana

Palika tumsħaks un tumsħaks.

Uguns loks, kuru deenā warejām aprehkinat peħ
flinſħu ſalwem un loſħmeteju klabinasħanas, naktij
eeſtahjotees pahrweħrtās par ſarkanu ugungrehku lo-
ku. Vikās, ka mehſ klainojam pa paſħu uguns loka
widu, peejam deeſgan tuwu pee wiina maſas un luhk,
luhk iſrauſimees no ta.

Bijām iſgahjuſħi atkal klajā laukā. Netahlu no
zeſa tumsā tikko bij manams meſħs. Tad meſħs noſu-
da, ſahkās lauki, plaſħi, beſgaligi. Pagadijās pa mui-
ſħai ar garām papelu alejam, kas nakts tumsā atgah-

dinaja milseuus. Bet apkahrt mums lokâ fahrtojâs debefs mala, wiſa farkana kâ dsells degoſchâ ehsê, un tâ no wiſâm puſem, gar wiſu debefs jumu.

Pehz ilgaka laika, kad jau wareja buht tuwu puſnaktij, un mehs gahjâm pa ſchauru lauku zelu, bet, warbuht, nemaſ i zela nebij — weetam nahzâs eet pa arumeem — konwoji ſahka nerwoſi ſarunatees: noprâtâm, ka nu eſam nomaldijufchees.

Solojâm ſtipri ſarunadamees. Wehl pirms ſaules reetas neſin no kureenes un no ka iſplatijâs baumas, ka kahdâ tur weetâ kaſaki pahrrahwuſchi uguns loku, atrodotees wahzeefcheem aiſmugurê un gribot muhs itkâ atſwabinat. Runas par atſwabinafchanu, protams, bij peedomatas, — maſ wareja tiſet, ka kreemi ko ſinaja par muſſu klainafchanu un deefin waj par mums inte-refejâs, — bet kahds kaſaku pulks wareja wahzu aiſmugurê eeklihſt, un konwojeem bij ko uſtrauktees. Sawâ ſinâ ar to ari wareja iſſkaidrot, kapehz mehs jau deenâ nogreeſamees no ſchoſejas un wiſu wakaru un nakti gahjâm pa lauku zeleem.

Frontes tuwums, baumas par kaſakeem, noſlehpumainâ nakts klainafchana, uſtrauktee konwoji — darija eefpaidu ari uſ mums un mehs lihds ar wahzu kareiwjeem pahrdſihwojâm aſu uſbudinajumu. Wiſapkahrt bij dsirdamas ſtipras ſarunas, aſi ſtrihdi, un tâ ka mehs bijâm pahrs tuhkſtoſchu zilweku, tad trokſnis bij leels un tas taſtu atbalſojâs apkahrtnê.

Deepeſchi nakts klufumâ atſkaneja wairaki ſchahweeni, tad ſalwes... Pahr muſſu galwam noſchwindaſlodes, tad atkal un atkal. Iſzehlâs ahrkahrtigs apjukums — guhstekni ſahka ſkreet kur kurais, prahtigakee klupa pee ſemes, eewainotee ſauza pehz palihdsibas. Daudſi kleedſa: — neſchaujat ſawejos! Wahzeefchi atkal

kleedſa ko zitu. Rà atbilde ſekoja no jauna flinſchu ſalwes...

Salwâ eefchawàs domas: uſ mums ſchauj kaſaki, domadami, ka mehs wahzeefchi; bêt tanî pat brihdi waraja ſchaut ari wahzu iſluhki, peehemdami muhs par kaſakeem, jo mehs tatschu ſarunajamees ſkali kreewu walodâ. Beidsot, eedomajamees paſchu breeſmigako: eelenkti no wiſàm puſem, wahzu konwoji paſchi griſ ar mums iſrehkinatees, lai mehs dſihwi nenahktu kaſaku rokâs. Pehdejais gan likàs neeſpehjams, bêt karalauka „morale“ bij ſawada leeta: wajadſeja buht gataweem uſ wiſu.

Beidsot ſchahweeni norima. Apkluſa ari kleedſeeni: — Saweeje, neſchaujat ſawejus!... — Tikai no wiſàm puſem atſkaneja eewainoto waidi.

Rahds kreewu walodâ ſahka kleegt, ka notikuſi eſot pahppraſchanàs; wahzu iſluhki nodarijuſchi kluhdu. Kluhda iſlabota, un wahzu konwoji leek mums preekſchâ dotees tahtak, lihds tuwejai ſahdſchai.

Wiſ tas nahza tik negaiditi, ka guhſtekni nepaſpehja i iſklihſt. Veelais wairums pee pirmeem ſchahweeneem nokrita ſemê un tikai nedaudſi tureja par wehlamu behgt uſ wiſàm iſchetràm puſem — wini ari neatgreeſàs. Tâ ka bij ari krituſchee un ſmagi eewainotee, kaſ palika turpat uſ „karalauka“, tad wahzu konwoji deejin waj ſinaja, zik guhſtekanu wineem truhkt. Un waj tas nebij weens un tas pats! Ur zilwekeem rihojàs kâ ar ſpaſeem.

Notikuſchais bij atſtahjis ſmagu eepaidu ari uſ wahzu konwojeem: ari ſtarj wineem bij eewainotee un krituſchee. „Kluhda“ — nakts ſchauhana makſaja daudſeem dſihwibu.

Nelaimigais notikums itkā tuvināja muhs ar konwojeem. Zeeta tatschu abas pušes. Rā weeni, tā otri bij kara upuri, kaut gan to ne wiši isprata.

Muhs no jauna sastahdija rindās. Starp gubstekneem šahkās šafaukschanās, — tumšā bij weens otru pasaudejušchi un tagad draugs mekleja draugu, beedrs beedri, pašistamais pašistamo.

Dewamees uš preekšchu. Rudens škaidrās debesis dega šwaigšchuu miriadi. Bij auksts. Sala seme. Vaukā, pa kuru tagad klusi fotojām, waldija šewišchks klufums, jeb mums tikai tā likās.

Beidsot šafneedsām šahdschu. Nogurušchi bij ari konwoji, beš tam pehž notikušchā wini neušdrošchinajās nakti turpinat zefojumu pa Polijas laukeem un mešcheem, lai nenofiktu kas šliktaks.

Šahdschā eeweetojamees loti weenkahršchi. Konwoji eelenza šahdschu no wišām pušem un mums, gubstekneem, dewa brihwu wafu meklet un rihkot naktsmahjas — buhdās, behninos, šchkuhnos, šalmu kaudšēs.

Šahdschā šahkās garu garās runas pār notikufcho. Noskaidrojās, ka nakts šchawšchana bij teesšam kluhda no wahžu isluhku pušes, kas nebij šinajušchi, ka zaur isluhkojamo apkahrtni teek dšikti kreewu gubstekni. Šširdušchi troksni un kreewu walodu, wahzeeschi muhs bij peenehmufchi par brunotu kreewu karaspehka nodatu un šahkufchi šchaut.

Mehs ar dascheem beedreem eenehmām pošu buhdas behninus, pilnus ar šalmeem. Šerakufchees šalmos un peespeedufchees žits pee žita, aismigām kā mirufchi.

Potu kartupeli

Rihtâ usmodinaja troksnis.

Rad nokahpâm no behnineem, muhsu preekschâ atklahjâs interesanta aina. Pa wişu şahdschu, no weena gala lihds otram, dega ugunkuri, ap kureem publischeem rihkojâs gubstekni. Israhdijsâs, ka wahzeeschi bij atah-wuschî kurt uguni un zept kartupelus.

Turpat blakus stahweja potu semneeki un draudsigi şarunajâs ar gubstekneem. Şafaka, ka kreewu gubsteknus potu semneeki usnehma loti draudsigi un juta mums lihdsi, palihdsedami ar ko un kâ waredami. Protams, maş ko wiini wareja mums palihdsset. Bij tikai weeni weenigee kartupeli, no kureem pahrtika ari pašchi semneeki.

Râ issalkuschî wilki, mehs metamees wirşu kartupeleem. Ehdâm wiiaus puşzeptus, jo konwoji wareja mums kuru katru brihdi şeho preeku atneemt: ne par welti tee muhs steidsinaja. Wehders bij ar kaut ko japeepilda.

Rahda episode. Bijâm deesgan dauds latweeschu. Starp ziteem wesela grupa şaimneeku dehlu no Ralsnawas un Grasdonas. Şaimneeku dehli wişu laiku turejâs weenkopus un mihleja nodalitees şawrup. To rihtu kahdam Ralsnawas şaimneekdehlam bij palaimesees „konşifzet“ potu panam (tâ mehs şauzâm potu semneekus), şchinki taukas zubkas galas un weselu kubulinu peena. Şchinki kâ nekâ apşepinaja un peenu usşerdami apehda, nedodami pat noşmeket şawam bijuşcham lopu pahrraugam Osolinam, kas atradâs pee muhsu ugunkura un, redşedams şaweem bijuşcheem maişes dewejeem galu, gabja pee teem un luhdsâs ar aşaram kaut weenu galas „kripatinu“. Şaimneekdehli bij tik

zeetfirdigi un skopi, ka weltas bij loyu pahrraiga luh-
schanas. Rahdi 5—6 zilweki apehda wifu schkinki gatas
un isdsehra wifu kubuliku peena. Coreis mehs wiaus
apfskaudam, bet wehlak nirgajamees par fainneeku deh-
lu zeetfirdibu: wisi wini pehz dascham stundam fahirga
ar schaufmigu zaureju un, nonahkuschi Wahzijâ, ilgus
mehneschus guleja ar wehdera, tad ar issitumu tifu.

Kad mehs, pehz konwoju aprehkineem, bijam mas-
leet „eekehruschi“, tee, dsihdami muhs no weena gala
fahdschâ us otu, istschamdija mahjas, behniaus, schkuh-
nus, falmu kaudses, — un falasija wifus weenâ pulkâ
— us zela. Tad no jauna fastahdija pa tshetri rindâ un
dsina atkal tablak.

Tahda pate aina atkahrtjâs ari us preekshu. Keif
deenâ, us pustundu-stundu, mums atlahwa apstahtees
fahdschâ, „rekwiset“ potu semneeku kartupelus, uskurt
uguni un puszeptus tos noriht, lai tuhlin atkal dotos
tablak. Maissi mums nedewa. Potu kartupeli mums aif-
pildija wifu. Wini bij weenigee, kas muhs glahba no
bada un issalkuma.

Wehl ilgi pehz tam, jau wahzu gubstâ, mehs atmi-
nejamees potu kartupelus un labfirdigos potu semnee-
kus. Potu semneeki muhs weenmehr pawadija ar afa-
ram un nekad neleedsa fawu weenigo dahrgumu — kar-
tupelus. Un to mehs fapratam: stary gubstekneem bij
dauds potu, daudsi poti wehl kalpoja kreewu armijâ.
Mahsas, tehwi un mahtes apraudaja ari fawus dehlus.

Un weenigâ palihdsiba, ko tehwi un mahtes wareja
mums fneegt — bij afaras un kartupeli...

Tablakà zeloschana pa Poliju

Jo wairak attahsinajamees no frontes, jo sliktak sahka pret mums isturetees. Uguns loks, kas muhs eeflehdsja pirmàs deenas, issuda tuhlin otrà deenà peh; naks afschaidischanas. Katrà jaunà punktà mainijàs konwoji un winu istureschanàs pret mums pasliktinajàs. Jaunee konwoji, pa leelakai dakai, bij zilweki, kas wehl nebij bijuschi frontê. Wini ari newareja saprast gubsteknu stahwokli un nejuta teem lihdsi, jo wehl nebij neko zeetuschchi no kara un nesinaja, ka ari paschi war krist gubstà; jaunee konwoji atradàs wehl patriotisma reiboni.

Tuwojotees Wahzijas robescham, naids pret mums armeenu peeauga. Zauri pilsehtam un meesteem muhs dsina skreeschus; mums jau neattahwa apstahtees sabschâ un zept kartupelus; zeetàm badu. Pa naktim atkal dsina basnijàs.

Nowahjeuschchi ilgàs kaujàs un tagad klainadami bes peenahzigas baribas wahzu gubstà, zilweki tikko turejàs us kahjam un newareja wairs eet tik ahtri, kà no sahkuma. Wajadseja winus speest kustetees ar flinshu resgaleem, un wahzeeschchi nekautrejàs.

Isbadejuschees gubstekni krita wirsù wisam, kas wzen bij grauschams: uslasija us zela nokrituschos kartupelus, kà wahrnas krita us runkuseem, kas wehl nebij nowahkti — grausa wisu to, lai peh; tam sirgtu ar zauruju un difenteriju.

Lisweenam beeschak sahka atkahrtotees gadijumi, kad weens-otrs newareja wairs tablak eet, nokrita un paika gulot us zela. Winus konwoji-breesmoni turpat noduhra...

Satikām nereti jaunas wahzu referives, kas tika suhtitas uz fronti. Pahrsteidsa wīnu smaigums. Wesumi, sirgi — wīsi bij kā isleeti no tehrauda. Baroja labi un regulari, ne tā kā muhs, kad atradamees zēlā uz fronti.

Jauno wahzu kareiwju atteezibas pret mums bij akli naidigas. Spreeschot pehz jauno kareiwju istureschanās, wīni ar leelako preeku muhs nodurtu, ja tas tik buhtu atslauts. Wīni mums draudeja ar durkleem jau no tahleenes un garam ejot iswerda wisnekaunigakos un breesmigakos lamu wahrdu.

Weens no tahdeem breesmoneem israhdijs par sozjaldemokratu. Kad mehs wīnam sahām pahrmest brutalu istureschanos pret gubstekneem, — lepni atzirta, ka wīnsch tagad wairs sozjaldemokrats neesot, jo tagad esot karšč un Wahzijā sozjaldemokratu wairs neesot.

Un wīnam bij taisniba. Preeksch mums, partijneekem, tas tomehr bij leels pahrssteigums. Mehs joprojam wehl domajām labak par wahzu s.-d., nekā bij pateesibā. Wahzu sozjaldemokratijas sabrukums, wīnas atsewischku beedru istureschanās pret mums, gubstekneem, atstahja smagu eespaidu un tagad jau mehs sahām tizet, ka Wahzijā klahsees wehl sliktak.

Tikai demitās deenas wakarā nonahzām Ronos, no kureenes muhs transporteja uz Wahziju pa dsellszētu.

Schinis dewinās deenās bijām pasaudejuschi kuru katru zilweka isskatu un lihdsibu. Mehs drihsak atgahdinajām ubagu baru, nekā kareiwjus, un nobaroteem wahzeescheem atlika par mums tikai jobotees.

Ronos muhs sadzina uz laukuma. Saidijām ilgi, ilgi, kamehr sakahrtoja preeksch mums wilzeenu. Weidsot sagaidijām. Sadalija pa 80 zilweku grupās un dzina uz

staziju, kur stahweja wilzeens. Ratrà wagonà „eelah-
deja“ 80 zilweku leelu grupu.

Wagoni, protams, bij lopu. Winos, redsams, bij
westi sirgi, pehz kam nebij istihriti. Bet mehs bijàm
preezigi ari par to. Bij gan loti spaidigi, bet tapehz
jo silti. Pehz schkuhnos pawaditàm naktim atkal jutàm
fewi dewitàs debefis.

Ur troksni aisschahwàs durwis, noskaneja atflehga,
— tà tad bijàm eeflehgti. Paluhkojàm. Teescham, dur-
wis nebij atweramas. Bet tas muhs nebuht neustrauza.
Pehz daschàm deenam buhsim ihstà weetà.

Renogaidijufchi, kad wilzeens sahks kustetees, lika-
mees gulet. Wisi 80 zilweki, protams, newarejàm is-
steeptees. Weeni sehdeja, otri tupeja us zeleem, treschee
stahweju pusswilus peespeeduschees weens pee otra. Af
leela noguruma nejutàm neehrtibas. Polija bij istaiga-
ta. Tagad sahkàm mehrot Wahzijas kalnus un lejas,
kà winas guhstekai.

Roslehgta wagonà

Suhrksteja sahni, lihds nejuschanai bij notirpuschas
kahjas, kad pamodamees. Wilzeens jonoja pilnà gaità.
Apaksch mums dseedaja fleepes, wagona rati weenmeh-
rigi sita takti. Mehs drahsamees us Wahziju.

Bija jau deena, bet wagonà bij pawisam
tumfchs. Zeeschi bij aisslehgti ari wagonu lodsini. Tikai
zaur daschàm durwu schkirbam wagonà speedàs gai-
fmas stari, bet tee bija tik sifizini, sifizini. Us kureeni
jonoja wilzeens, zauri kahdàm pilsehtam, meesteem, sah-
dscham, mescheem, kalneem, lejam mehs brauzàm, —
neweens no mums nesinaja. Un preekseh kam gan mums

tas bij jasin? Muhs tatschu tureja par kara laupijumu. Rahda starpiba, us kureeni muhs patreis weda!

Tikai otrâ deenâ, kad jau bijâm isgulejuschi pirmo meegu, sahâm isprast muhsu stahwokli. Atkahrtojâs tas pats, kas pirmo nakti katosu basnizâ. Dabiskâs wadjasibas bijâm speesti isdarit turpat wagonâ, kas tik saspeestâ stahwokli un pee wispahrejâs zaurejas nebij tik weegli isdarams un galwenais — nepatihkami, nerunajot jau nemaj par higienu.

Wagonâ peetruhka posu kartupelu, nebij ari neka tahda, ko waretu graust wismaj sobi. Nebij ari uhdens, kas tâ „desinjizeja“ tukshâs eekshas.

Wilzeens reti kad peestahja stazijâs. Tomehr mehs ar fewischkâm ilgam gaidijâm peestahshanos. Eihds ko wilzeens sahka palehninat gaitu, mums likâs, ka lubk, lubk atflehgs wagonus un dos kaut ko eehst un padsert. Bet wilzeens no jauna sahka kustetees un mehs no jau- na gaidijâm peestahni...

Veidsot wilzeens peestahjâs un ilgi stahweja. Dsirde- jâm garam ejoscho krewu gubsteknu farunaschanos. Palikâm preezigi. Tâ tad peenahks ari muhsu rinda. Un teesham, drihs ween schwadseja atflehgas un muhsu wagona durwis ar joni tika atrautas. Mums pawehleja iskahpt.

Pirmais, ko iskahpuschi eeraudsijam, ta bij wahzu kareiwju nodata, satahwoscha no pawezeem laudim un apbrunota lihds jobeem. Wispirms muhs aishweda, protams, us atejas weetu. Tas mums sawâ sinâ laupija preeka sajuhtu: gribejâs tatschu ehst. Bet tuhlin ari preeks atjaunojâs. Pehz atejas weetâs muhs weda us ehdinashanas punktu. Sedewa katram masu reezeninu maises un schkihwi rihju supas. Tas, protams, preeksh

iffalkuma apmeerinaſchanas bij par maſ, bet tomehr darija beſgaligu preeku un radija patihkamu ſajuhtu.

Upkahrtſtahwoſchee wahzeſchi brihnijs par muhſu leelo apetiti. Joku Peteri! Waj tad ſche jel maſ warejo runat par apetiti, kad mehs bijam iſbadojuſchees kà milki.

Pehz „dietiſkàs“ ehдинаſchanas muhs atkal eeſlehdſa peeſmirduſchos wagonos. No jauna jonoja wilzeens un mehs katrà peeſtahtnè gaidijàm gabalinu maiſes un ſchkihwi ſupas. Bet weltas bij muhſu zeribas. Ne maiſi, ne ſupas zelà mums wairs nedewa.

Peenahza wakars. Tad nakts. Wagonà bij tumſchs kà kapà. Tikai reti kad zaur durwju ſchkirbam uſ mirkli eekrita un tuhliin ari paſuda zaurbrauzamo ſtaſiju ugunis. Tumsà wagons, likàs, ſmirdeja wehl wairak.

Rà ſalkàm pehz maiſes un ſwaiga gaiſal!

Zelojuma beigas

Zaur wagona durwju ſchkirbam no jauna pluhda deenas gaiſmas ſtari, kad atmodamees. Wilzeens ſtahweja un, ſchkita, nedomaja kuſtetees tahtak. Tà tad bijàm ſaſneeguſchi ſawu zela mehrki.

Ur leelu trokſni atwehràs wagona durwis un mums pawehleja iſkahpt. Turpat, lihdsàs wagoneem, uſ platformas rindàs ſtahweja ari ziti gubſtekni. Muhs peeweenoja jau ſtahwoſcheem. Upkahrt mums ſtahweja apbrunotu ſargu rinda. Utſkaneja komanda: — Uſ preekſchu! — un ſahkàm eet.

Debeſis bij mahkonainas. Eihnaja ſmalks rudens leetutiſch. Swaigais gaiſs apreibinaja, un mehs tikko tu-rejamees uſ kahjam. Riinkoja galwa, auſis dſchinkſteja.

Peeſtahtne atradàs pilſehtà, un mehs tuhliin ari tikàm uſ eelas. Eelas bij pilnas ſauſchu. Redſams, muhs

jau bij gaidijufchi. No wiſàm puſem atſkaneja lamu wahrdi, ſobgalibas un ironija. Daſchubrihd publa iſtureſchanàs palika waj tihri draudoſcha: uſ mums tika meſts ar akmeneem, ſapurufchàm olam, maitateem ahboleem. Ja ween muhs no wiſàm puſem neeeflehgtu lihds ſobeem apbrunotu ſargu ſeena, publis, ſchkeet, ſahktu muhs peekaut. Tagad nu ſargi bij muhsu tuwakee aiſſtahwji no ſwehreem lihdsigeem wahzu maſpilfehtinas patrioteem.

Jaatſiſhtas, wahzu iſſmeekls un ſobgalibas neatſtahja uſ mums ne maſako eeſpaidu. Mehs alkàm tikai pehž maiſes un ſwaiga gaiſa. Jo mehs tatſchu bijàm iſſalkufchi un noſkrandajuſchees nabagi ſchi wahrda wiſteefchakâ noſihmê. Mums gar ahrypauſli wairs nebij nekahdas daſas.

Pilfehta, pa kuras eelam mehs tagad ſofojàm, nebij leela. Capehž ne wiſai ilgi mums nahžàs zeelt no wahzu patrioteem. Drihſi ween mehs jau bijàm ahrypupilfehtinas un atradamees uſ plaſcha laukuma.

Joprojam lihaja leetutiſch. Zeſſch, pa kuru ſofojàm, iſgahjuſchi no pilfehtinas, bij dublains. Bet ari dubli mums ſchoreiſ neko dauds nedarija pahri. Turpat jau wareja redſet zela mehrki — guhſteknu nometni.

Nometnê

Deegahjàm pee baraku „pilfehtinas“, kas no wiſàm puſem bij apwilkta ar zeetu dſelonu drahts ſchogu, apmehram, puſotras aſs augſtu. Eſchihkſtedami atwehràs leeli dſeſs wahrti — un mehs bijàm nometnê.

Preekſchâ atklahjàs plaſcha dublaina eela, gar kuras malam rindâ ſtahweja garas, deeſgan ſemas barakas. Durwiſ, uſ maſeem balkoniſcheem, pulzejàs lau-

dis farkanâs bikšes un mašas farkanâs žepuritēs, —
tee bij frantschu un pa daļai belgeešchu guhšteknī.

Muhs nedšina wis barakâs, bet tahtak pa eelu, uļ
peekalni aiļ baraku rindam, kas no barakam bij nodalīta
ar dšelonbrahšchu sehogu un kur tikko bij redšami
šemes buhdu lehsenee jumti. Ar dšelonbrahti no barakam
nodalitâs šemes buhdas peekalnē wahzi išteetoja kâ ka-
rantīnu, kuru wajađšeja išturet wišeem, kam bij lemts
dšihwot nometnes barakâs kâ pilnteešigeem „pilso-
neem“.

Pirms eeweeetošchanas šemnižâs, šadaliļa pa grupam,
60. žilweku katrâ. Katras grupas preekšchgalâ nolika
wežako unterošižeri. Šdewa katram pa diwi deki, maš-
gajamo bšodu, ehdamo trauku, karoti un maišu preekšch
šalmeem waj škaidam. Beļ tam katrs guhšteknis dabuja
šawu numuru, kuršch tad ari turpmak tika leetots uļ-
wahrda un wahrda weetâ. Mans numurs bij 4925.

Semnižas bij šemas, mašeem šoššineem, bet mums
par leelu brihnumu — ar elektrišku apgaišmošchanu,
pat ar kanališaziļu. Peewakarē pee buhdam peeweda
ehwelu škaidas, ar kurâm peepildijâm maišus. Wišpahr,
muhs pagaidam uļnehma foti labi. Jaatšihstas, to nebi-
jâm gaidijušchi.

Atneša ari pušdeenas. Peelehja pilnas šlodinas ar
tauku šupu un žuhkas gaļu, eedewa wešelu klaipīnu
maišes. Nešinajâm, kâ preežatees. Šehdâm atnešto, aiš-
gahjâm pehž peedewam — ehdam wehl reis.

Beidšâs ari leetus. No mahkoneem išpeldeja šauli-
te. Un kad wakarâ, pehž šiltas tehjas, nogulamees uļ
mihkšteem mašratscheem, jutâm šewi kâ paradīšē.

Bet tad atkal šahkâs tragedija. Šehoreiš gan wai-
rak aiļ pašchu wainas. Pehž tik ilgās badošchanâs tau-
kâ šupa muhsu šamaitateem wehdereem nebij pa špeh-

kam. Bes tam leelais wairums jau zolâ flimoja ar zaur-
eju, pat disenteriju. Tapeh; nebij nekahds brihnums, ka
wifu nakti skraidijam ar wehdereem. Otrâ deenâ leelakâ
dala no mums guleja flimi, un daudsus wjadseja nogah-
dat us flimnizu. Dashedas deenas wehslak plaschos apmeh-
ros usbruka tifa epidemija. Wisas trihs tifu formas:
wehdera, issitumu, atkahrtojoschais.

Lihdsâs nometnei atradâs flimniza. Pateesibâ, ta
bij tahda pate nometne ar augstu drahschu schogu, fa-
stahwoscha no 5 leelâm barakam.

Pate nometne, bes flimnizas, eenehma, apmehram,
kwadratkilometru. Barakas bij fazeltas tâ, ka tee-
scham atgahdinaja pilsehtu: ar platu eelu widû un ma-
sakâm fahnos, pareiseem kwadratweidigeem kwarta-
leem u. t. t. Baraku skaits fneedsâs lihds 85, neeskai-
tot dimus kehkus, noliktawas, bodeli u. t. t. Katrâ
drahschu schoga seeñâ, paschâ widû, atradâs leeli plaschi
dsells wahrtri. Pee wahrteem us katra stuhra lihdsâs
schogam pazehlâs fewischi fargu torni, 1½—2 reises
augstaki par schogu, kuros nakti un deenu pee loschme-
tejeem deschureja fargu kareimji. Bes tam pee katreem
wahrteem stahweja wehl pa dimi fargi. Uhrpus schoga
atradâs fargu barakas, katrâ pufê pa dimâm, bet ee-
pretim galweneem wahrteem — komendantura. Wahr-
du fakot, nometne bij eekahrto tâ, ka kuru katru
reisi, weenâ azumirkli, wareja fazelt kahjâs wifu no-
metnes garnisonu, ja gubstekni sadumpotos waj usdro-
schinatos farihkot masu behgschanu jeb pretoschanos.
Utri fehe bij redsama wahzu militarisma dsells roka.

Nometnes preekschgalâ stahweja wahzu generalis,
kuram sawukahrt bij weetneeks — komendants. No-
metnê atrodoschees gubstekni sadalijâs bataljonos.
Katra bataljona preekschgalâ stahweja wahzu feldse-

belis, nereti ari unterofizeers. Dee wahzu feldfebela atradàs feldfebelis no gubstekneem, kursch itkà ispauda „paschu“ gubsteknu „militaro waru“ bataljonâ. Ta nu gan bij wairak fikzija, bet tomehr sinamu lomu speheleja ari „paschu“ preekschneeziba, sewischki kas attezas us gubsteknu politisko usfraudsibu. Bataljons sadalijàs grupàs — pa 60 zilweki katrà. Grupas preekschgalâ stahweja unterofizeers, pilnigi atkarigs no „paschu“ feldfebela, pareisak jakot — wina rokas puifis.

Katrâ barakâ wareja eeweeetot 120 zilwekus, t. i. diwas grupas — pa grupai katras barakas pufê. Katram gubsteknim tika eerahdita atsewischka weeta guleschanai, jeb, kâ saukaja paschi gubstekni — „sahrks“. „Sahrki“ atradàs us grihdas, kâ ari barakas widû — dimos stahwos, un atgahdinaja eegarenu aifgaldinu, kas atdalita no zitâm ar tschetreem dehleem. Katrà barakas pufê, pee eejas, pretim barakas preekschinali, atradàs masa istabina, kas bij domata preeksch grupas wezakâ un ziteem unterofizeereem. Ar wahrdu jakot, wifis bij eerihkots tâ, lai ari gubstâ tiktü eewehrotas wifas „tschinas un ordeai“.

Nometne atradàs netahlu no pilsehtinas, kuru sauzä par Gamelnu (us Weseras krâsta) un eenehma neleela kalna peegahsi. No nometnes seemelu dasas, kur atradàs karantina semes buhdas, atwehràs toti skaisks skats us Weseras upi, us pilsehtu, kuru no wifâm pufem eeflehdsa deefgan augsti, buka kokeem apauguschki kalni.

Wifü laiku, kamehr ween atradamees karantinâ, muhs nespeeda eewehrot nometnes noteikumus preeksch gubstekneem un padotees disziplinali. Warejâm dsibwot gandrihs waj pilnigi sawu dsibwi. Ja nemojitu flimibas, tab jau mas par ko waretu subdssetees. Sigieniskâ sinâ karantinâ gan bij dauds sliktak nekâ nometnê. Sewischki

nahžàs žest, kad šahka liht leetus un mahlainà seme
šhkihda un lipa pee kahjam uš eelas, kà ari semnižàs.
Čahdàs reišēs wiši šapnojàm par weenu — kaut abtrak
tiktu barakàs.

Daschi apštahkli palihdseja mums drihs ween atšwa-
binatees no karantina un pahreet uš barakam — ihsto
nometni. Čika gaidita atkal leelaka partija guhsteknu,
kurus, protams, wajađseja iswadit žaur karantinu, t. i.
nometinat tapat kà muhs uš kahdu laiku semes buh-
dàs. Čà mehs pehž nedelas tikàm pahwesti uš bara-
kam.

Ramehr atradamees karantinà, mehs maš ko šina-
jàm, kas noteek „baltà pašaulé“. Pee mums newee-
nu no wežeem guhstekneem nepeelaida, mehs neweenu,
išnemot wahžu šargus, neredsejàm. Bet pehđejeje bij
mehmi — kà akmeni.

**
*

Rà jau atšihmeju, nometne atgahdinaja guhsteknu
„pišsehtu“. Čaišnas eelas, pareiši kwartali u. t. t. No-
metnè wareja eeweetot ap 10 tuhšt. guhsteknu.

Nometnè bij ari šawa bodite, kur guhstekni wareja
piřkt daščadus šihkumus. 1914. g. rudeni pahrdewa pat
maiši, dešas, pihradšinus, šaldumus, nerunajot jau ne-
maš par papirošem.

Nometnè wareja šastapt wišas „šaweenoto“ pušè ka-
rojoščàs tautibas, šahkot no augštprahtigeem angleem,
beidšot ar melnahdaineem Afrikas negereem. Pehž ša-
was buhtibas nometnes eedšihwotaji atgahdinaja „in-
ternazionali“ tautu buketi, un wahžeeshi ne beš ee-
mešla wareja leelitees un leelijàs, ka wini karojot ar
wišas pašaules tautam.

Swehtdeenâs un swehtku deenâs, wismas 1914. g. rudenî, nometne preekseh wiſas apkahrtnes bij ſawâ ſinâ peewilkschanas punktſ. No agra rihta lihds wehſam wakaram winpus drahschu aiſſehogojuma pulſejâs ſin-kahrigege, kas newareja ween noſkatitees raibâ guhſte-knu mudſchekli. Un bij jau ari ko ſkatitees!

Pa nometnes eelam pazeltâm galwam, uſ wiſeem ni-zinoſchi ſkatidamees, ſali-bruhnos mundeeros, paſtai-gajâs angli.

Wineem ſekoja weenmehr jautree un dſihwes pree-zigege frantſchi ſawâs ſarkanâs bikſês un tahdâs pat ze-puritês.

Uliſ frantſcheem ſlegmatiskee belgeeſchi.

Melnee negerî un indianeſchi turejâs atſewiſchki un reti kad bij redſami uſ eelas.

Beidsot mehs — kreewi, kurus wahzeſchi dehweja par aſiateem, frantſchi — „draugeem“, — ar ſawâm ſkrandam, iſbadejuſchees „kronejâm“ wiſas tautas.

Nometnê bij ari ſaws „informazijas birojs“. Pats par ſewi ſaprotams, ſchim birojam nebij noteiktas weetas, wina preeksehgalâ neſtabiweja „augſti eerednî“, bet biroja informazija bij plaſcha: wiſch atradâs wiſur, uſ-kehra wahzu kareiwju ſawſtarpejâs ſarunas, peelika ſawus ſlehdsenus, beeſchi ween iſdomaja kaut ko fan-taſtiſku — un „jaunakâs ſinas“ ſibena ahtrumâ iſplati-jâs no barakas uſ baraku, pa wiſu guhſteknau „piſſehtu“.

1914. g. rudenî nometnê uſ to ſtingrako bij aiſſleegts ſanemt un laſit wahzu awiſes. Gribot negribot bij jadſih-wo weenigi no baumam. „Jaunakâs ſinas“ no frantſchu barakam ſteidſigi ween tika pahrneſtas uſ kreewu barakam un otradi.

Raut gan ſtarp guhſteknem bij loti maſ tahdu, kas prata walodas, ſatikſmi tas nebuht neapgruhtinaja. Iſ-

strahdajàs sèwischks „internazionali“ sèhargons, kuru „pahrwaldija“ kursch katrs gubsteknis, waj nu tas buhtu kreems, waj franzsis. Katrs kreemu gubsteknis wareja farunatees ar otras nazijas gubstekni. Ja kahds sinaja pahrs desmit frantschu un wahzu wahrdu, tad tas jau skaitijàs par leelu „grahmatneeku“. Tahdu no-metnè bij deesgan dauds.

No sàhkuma wahzeeschi gribeja noleegt kuru katru fatiksmi ar otra bataljona, pat barakas gubstekneem. Bet no ta nekas neisnahja. Gubstekni sàstapàs us eelas, atejas weetàs u. t. t., jeb gluschi weenkahrtschi, neskato-tees us nekahdeem aisleegumeem, gahja no barakas us baraku, lai nokahrtotu daschadas „wajadsibas“. Preekschnèeziba israhdijàs par besspehzigu, jo newareja tatschu gubstekaus eesahrkot tschetràs barakas seenàs, ja durwis deenu tomehr tika slehgtas walà. Wahzeescheem gribot negribot bij jaapmeerinajas ar gubsteknu iszhnitàm brihwibam.

Par „internazionalako“ fatiksmes weetu weenmehr bij atejas weetas, kas bij eerihkotas loti labi un atradàs gar weenu, kà ari gar otru „pilschetas“ malu. No agra rihta lihds wehlam wakaram sche pulzejàs gubstekni, noriteja dsihwa apmaina ar daschadeem preekschmeteem: tika pirkta un pahrdota maisje, papirofi, tabaka, apmainiti pret maisi pulksteni, gredseni, sabbaki u. t. t. Wahrdu jakot, atejas weetà wareja pahrdot un nopirkt wisu, sàhkot ar maisi un daschadam lupatam, deegu pawedeenu, beidsot ar selta leetam. Schepat tika „fabrizetas“ baumas. Rà apmainas un wispahri wehrtibas weeniba kalpoja maisjes deenas porzija. Pirmàs deenàs pehž muhsu eeraschanàs no-metnè, boditè maisi beidsa pahrdot un tapehž ikdeenischkakis maisjes gabalinsch — 100 gramu smags — ari palika par augstako

wehrtibas weenibu, par kuru wareja pirkt wiſu.

Šchaj „ſtarptautiškâ“ tirdſneezibâ redſamū ſomu ſpehleja paſchi wahzeefchi. Wahzu ſtrahdneeki, kas nometnê laboja elektriſko apgaiſmoſchanu, kanaliſaziju u. t. t., beidsot ſargi — wiſi neſa uſ nometni papiroſus, tabaku, ſahli, papiru un apmainija pret wehrtigakâm leetam. Tahdâ pat zelâ nometnê tika eenetas awiſes, kaut gan ſchinî ſinâ wahzeefchi bij pahrak zeeti.

Pirmos mehneſchus awiſes dabujâm tikai nejauſchi, ſche mums palihdſeja wahzeefchu akuratiba: wahzu ſtrahdneeki, kareiwji plkst. 8 rihtâ weenmehr ehd „friſchtiku“ (brokaſtis) — gabalu ſweeſtmaiſes ar deſu, ſeeru waj ſchinki; „friſchtiks“ paraſti teek eetihſt wa- kardeenas awiſê; pats par ſewi ſaprotams, ka „friſch- tiku“ iſtinot awiſe teek nomesta ſemê, — noſweeſtâs awiſes guhſtekni paraſti uſlaſija un neſa tuhlin teem, kas prata wahzu walodu. Tâ mehſ informejamees par notikumeem uſ frontes, kâ ari wiſpahrejâ politikâ, žik nu tas, ſanemot informaziju tahdâ zelâ, bij eeſpehjamſ.

Daſchadas ſinas uſ nometni atneſa ari paſchi wahzeefchi. Bet tâ ka wahzeefchu ſinas paraſti bij iſpuſchko- tas un tika atſtahtitas patriotiškâ aiſrautibâ (muhs ap- ſargajoſchee wahzeefchi pa leelakai datai nahza no tu- rigâm aprindam un ar ſtrahdneeziskeeem elementeem mehſ tikamees ſoti reti), tad winâm guhſtekni netizeja. Pawiſam žits, ja nometnê kautkahdâ zelâ (ſoti reti) ee- kluwa fraunſchu, angļu waj kreewu awiſes. Scho awi- ſchu rakſti tika uſſkatiti par „tihrako“ pateefibu, un ja kahds tâs eedroſchinajâs apſtrihdet, tad tas tika turets par nodeweju un wahzu draugu.

Bads

Pirmee daudsmaš labwehligee eespaidi par dsihwi nometnê isgaisa kà dubmi jau pirmàs deenàs, kad no semnižam pahrgahjàm dsihwot barakàs. Gruhti isskaidrot, kapehž wahžeeschi muhs tik pamatigi sabaroja pirmo reisi, kad nahkoschàs deenàs tuhlin šahka ehdinat loti šlikti. Pirmàs deenas taukainà supa issauza tikai šchautsmigu zaureju, kas daudsus noweda šlimnižà. Pehž pamatigas „isskraidischànàs“ gribejàs wehl jo wairak ehst, bet tad jau šahkàs bads...

Maises dewa wairak kà nepeeteekoschi — pawišam 100 gramu deenà. Rihtos puslitra sihlu kafejas, pusdeenà apmehram weenu litru šchkidras supas, kurà putraims gainaja putraimu un labi ja uš kausa palaimejàs weens weenigs kartupelitis, wakarinàs puslitra dseltena šchkidruma supinas, kurà reti kad wareja fastapt kahdu kripatu kukurusas miltu. Tas nu bij wišs.

Sahkot no 1914. g. nowembra, nometnes boditê neko ehdamu nepahrdewa, un ja ari pahrdotu — zikeem tad bij nauda! Ari žaur wahžeescheem nometnê ko ehdamu newareja eegahdatees, jo ari wineem pašcheem šahka mestees jau knapi ar pahrtiku. 1914. g. nowembrì, dezembrì — 1915. g. pirmajos mehneschos neko wehl nešanehma no šawejeem frantschi un angli, nerunajot jau nemas par mums, kreeweem. Tani pašchà laikà isbadejušchees un nonihkušchi guhstekni wareja atspirgt tikai pee labas baribas. Ar 100 gramu maises un dascheem litreem supas, protams, nekas nebij panahkams. Šahkàs sistematiska badoschanàs, kas weizinaja daschadas šlimibas un wispahrigu besspehžibu.

Neſkatotees ne uſ kaħdeem karantineem un aiſſargu liħdſekleem, peemeħram, potem u. t. t., kuras plaſħos apmeħros peeleeetoja wahzeſſchi, tiſs un zitas ſlimibas laupija ſimteem un tuħkſtoſcheem dſiħwiabas. Nometnē iſplatijās ari plauſħu ſlimibas, ſewiſħki ſtarp deenwid-neekeem, kuri niepaneſa Hannoveres prowinzes klimatu, kur atradās Hamelnas piſſeħta.

Badu mira wiſi guħſtekni, kà kreewi, tà angli un frantſħi. 1914. g. beigās un 1915. g. ſaħkumā wiſu tau-
tu un walſtu guħſtekni atradās weenados apſtaħktoſ. Coreiſ weħl nebij „augſtakàs kaħrtas“ guħſtekuu — frantſħu un angļu, un „ſemās rahſas“ — kreewu, kà 1916.—1917 g. g., kad pirmeem truħka tikai putna pee-
na, bet otree mira lehnā bada nahwē un tuħkſtoſcheem aiſgahja pee tehweem.

Guħſtekni gainaja weens otru un bij gatami uſ wiſ-
leelakām meſħonibam, lai tikai atnemtu otram karoti ſupas waj garoſu maiſes. Bet nebij jau ko nemt! Ratts aprija uſ weetas ſawu porziju maiſes, iſdſehra litru ſu-
pas. Ko te kam wareja atnemt, ko laupit!

Guħſtekni tureja par leelako laimi eetikt par ſtraħd-
neekeem keħki. Tur tika dotas diwkaħrſħas porzijās ſupas, un, galwenais, wareja wakaros nahkt barakās ar pilnām kabatam kartupeļu miſu, kuras „tirdſinā“
wareja pahrdot par daſħadām weħrtsleetam — gre-
dſeneem, pulkſteneem u. t. t. Strahdajot keħki, wareja atližinat ari maiſes porziju, par kuru „tirgū“ wareja nopirkt ſudraba pulkſteni, par diwām — ſelta.

Reħka apſagſħana tika praktiſeta plaſħos apmeħ-
ros. Kad no piſſeħtas weda uſ keħki kartupeļuſ, galu —
nereti guħſtekuu publiſ, kà ſiſeņu bars, krita wiſſū un
rahwa katrs, ko tik wareja. Wedeji ſita ar pahtagu pa
galwu, pawadonis ar koku. Wiſſ tas neko nelihdſeja.

Nodausiti, beeschi ween asinaini, isbadejuschees guhstekni aprisja turpat us weetas no wesuma norauto, pat sagrausa jasus kartupelus. Wehlak leeta nogahja tik tablu, ka nometnes preeksehneeziiba bij speesta produktus nogahdat us kehki apbrunotu fargu parwadibâ. Uri kehki weenmehr deschureja fargi.

Ras gan netika ehsts? Grausa jasus kartupelus, misas wahrija baraku masajâs dsells krahfninâs, daschreis kalteja un gatawoja „garschigu“ supu. Ehda no jumteem fatezejuschu darwu. Isnahkums — slimibas, pirmâm kahrtam starp kreeweem, kuri wairak grausa un ehda nezeptu un newahritu. Zilweki mira kâ muschas. Dsihwee staigaja kâ ehnas.

Weenigais, par kura truhkumu newarejâm suhdsetees, bij uhdens. To warejâm dsert, zik ween firds wehlejâs.

„Balto lahtschu“ medibâs

Wehl referwes pulkâ Kreewijâ, tad zelâ us fronti muhs mozija utis. Nelihdseja ne pirts, ne atsewischku zilweku tihriba — utis lihda no zilweka us zilweku, wairojâs tik ahtri, ka nebij nekahdu zeribu tikt kahdreis wafâ no scheem nejawkeem kukaineem.

Frontê, protams, nebij ko domat par kahdu tur sistematisku zihau ar parasiteem, isnemot weenkahrtschu nobendeschanu „ar nagu“. Seho paschu zihâs panehmeenun wadjadseja peeleetot ari guhstâ, kur utu bij tik dauðs, ka frontê parasitus neredsejuscham gruhti buhs eedomatees. Utu bij tik dauðs, ka, peemehram, ja wihsu galus uslika us akmena un speeda ar otru, tad bij dsirdama sprakschkeschana.

Eai kaut masleet atswabinatos no utim, waja-
dseja katru deenu trihs reises rihkot to kaufchanu —
rihtos, pusdeenâ un wakaros. Rihtos un wakaros schi
nepeezeeschamâ prozedura tika isdarita barakâ, bet dee-
nâ — swaigâ gaisâ. Bet „medibas“ swaigâ gaisâ neno-
tika bes inzidenteem. Wehl pirmâs nedelas, kad eerada-
mees Wahzijâ, bij skaiestas rudens deenas. Pastaigada-
mees swaigâ gaisâ un sildidamees siltâ rudens faulitê,
guhstekni parasti turpat us eelas, peespeeduschees pee
barakas pakscha, nometa wisas skrandas un ar wislee-
lako firsnibu nehmas isnihzinat parasitus, jeb — kâ pa-
schi smehjamees — isgahja balto lahtschu medibâs.

Eikâs, ka utu kaufchanâ nebij nekahda noseegumâ,
jo guhstekni galu galâ strahdaja sabeedribai un pascheem
„swehtigu“ darbu, bet ne tâ domaja wahzeeschi, kuri
zeeschi luhkojâs us to, lai guhstekni parasitu isnihzina-
schanas prozeduru nedaritu wis us eelas, bet gan zitâ
kahdâ weetâ. Ja kahds paslepschus nometa kreklu un
siltâ faulitê nogrima „pestischanas“ darbâ, pee wina
tuhlin steidsâs klaht wahzu fargs un pawehleja ap-
gehrbtees. Par masako nepaklausibu darbâ gahja flin-
tes resgalis.

Rapehz nometnes preekshneeziiba ar tahdu naidu ij-
turejâs pret mums, kas wiseem spehkeem gribejam at-
swabinatees no utim? — Nu, gluschi weenkahrtschi, ne-
gribeja apkahrtnes eedsihwotajeem rahdit, ka nometnê
eewoetotee guhstekni apkrituschu ar parasiteem un rudens
faulê nodarbojas ar tik profaiskâm leetam, kâ utu kau-
fchanu. Bet pilsehtas eedsihwotaji, kâ ari no wisas ap-
kahrtnes swehtdeenâs mihleja nahkt pee drahschu scho-
geem un raudsitees, kas noteek nometnê. Wini, pro-
tams, wareja nowehrot interesanto ainu, ka guhstekni
kaili faulitê dsenâ utis pa sawâm lupatam. To wareja

eefkatitees ari kahds ahrsemneeks, kuru preekschâ wah-
zeefchi gribeja spihdet. Tapeh; ari wisa schi zihna pret
utu kauschanu uf eelas.

Drihs ween ari tika isdota pawehle, ka utis kaut
war tikai telpâs, t. i., barakâs un semnižâs, un nekahdâ
šinâ uf klaja lauka.

Ar parasiteem nahzâs wehl ilgi zihnitees. Tikai
1915. gada pawafari, kad nometnê eeriškoja desinfekzi-
jas kameru un zaur to divas reises no weetas islaida
wišas gubsteknu lupatas, utu palika masak. Peh; da-
schâm nedelam utu iskauschanas operaziju atkairtoja
wehl reis un mehs warejâm uselpot meerigak. Bet tas
tâ bij tikai nometnês. Darba komandâs, kur nebij de-
sinfekzijas kameru, utis mahza nabaga gubstekaus jo-
projam.

No rihta lihds wakaram

No plkst. 6 wakarâ lihds 6 no rihta barakas tika
noslehtas un katra fatiksme nometnê bij pahtraukta.
Plkst. 6 no rihta atskaneja signals no fargu kasarmem
un deschurejoschee fargi atflehdja barakas. Peh; notei-
kumeem, lihds ar signalu wadjadseja zeltees ari gubstek-
neem, bet tas ikdeenischkâ dsihwê netika ispildits. Ba-
rakâs parasti bij auksts, kajiju nesa tikai plkst. 7, dasch-
reis pat 8, — tâ tad nebij kur steigtees. Suleja ari no-
metnes preekschneežiba. Paschi bijâm few kungi.

Noteikta reschima pateesibâ nebij. Nometnes notei-
kumi gan bij wifai bargi (nedrihksteja eet zitâs bara-
kâs, kurinat krahfniņas wareja tikai noteiktâ laikâ
u. t. t.), bet wina isweschana dsihwê pilnigi atkarajâs
no bataljona wahzu feldfebela. Bij ne majums tahdu
wahzu feldfebela, kas nometnes reschimu sawos batal-

jonos noweda lihds absurdam, — otradi, bij atkal tahdi, kas neraudsijs tikai us likuma burtu, pret gubstekneem isturejäs zilwezigi un sem wiau preeksehneeziabas bataljonos wareja dsihwot puslihds labi. Bet zilwezigi feldfebeti nometnäs ilgi nepalika. Wiaus ne wifai mihleja nometnes komendants un drihs ween nosuhtija us fronti.

1914. g. nowembri-dezembri un 1915. g. janwari-martâ gubstekneus tahtu ahrpus nometnes us darbeem nesuhtija. Dasa gubsteknu katru deenu bij aishemta weetejos darbos. Ar paschu gubsteknu spehkeem tika weikti wisi kanalisazijas, elektriskäs apgaismoschanas darbi, baraku buhwe u. t. t. Wahzeeshi bija tikai organisetaji. Rad nometnes darbus apdarijam, sahkam bruget zelus, kas weda no nometnes us pilsehtu un apkahrtejäm sahdscham.

Darbi nometnê tomehr aishemma mas laika. Preekseh tahdas masas, darbu nometnê nepeetika. Ari darbs nebij wifai gruhts. Zeetäm tikai no aukstuma: daudseem truhka schinetu, sah baku weetâ isdewa smagas koka tupeles, ar kuräm gruhti bij staigat, ne nu strahdat.

Darbi skaitijas daschadi — labi un slikti. Pee la-beem darbeem skaitijas malkas neschana un skaldischana preekseh wahzu kareiwju kasarmem, atejas weetu tihrischana kasarmäs u. t. t. Par scheem darbeem gubstekni parasti tika apweltiti ar supas atleekam, garosam un ziteem atkritumeem, jo pirmâ kara gadâ wahzu kareiwjus baroja wehl labi.

Pai wajadsibas gadijumâ wifas „pariktes“ buhtu pee rokas, tad blodinu un karoti weenmehr neshaja lihdsi asotê. Frantschi un angli isgudroja originelaku panehmeenu: isduhruschhi blodinas malâ zaurumu un peefehjuschi to pee jostas — wini no saweem „amata rihkeem“ neschkihräs ne deenu, ne nakti.

Bej blodinas neweens negahja pat us eelas. Nebija gan nekahdas isreds es dabut leeku karoti supas, bet tomehr weenu-otru reiji kà ak lai wistai grauds atkrita: daschreis pehkščni eewajadsejās strahdneeki preekšč wahžu kafarmem, kehka, un tad bej blodinas bij kà bej roku.

Ne par kahdu garigo dšihwi newareja buht ne ru-
nas. Ne par biblioteku, ne školu neweens nedrihksteja i eemineetees. Wišas šapulžes bij us to stingrako noleeg-
tas. Ne grahmatu, ne papira nebij. Žilweki bij pahr-
wehrtušchees teeschi par šwehreem, ne par ko žitu tee
nedomaja, kà tikai par ehščhanu.

Saidijām kara beigās. Šaisā šwehram daschadas
baumas par meeru, tās gahja no barakas uš baraku,
un nesin kapež wiši bijām tai pahrlēezibā, ka jau 1915.
gada pawasari buhšim mahjās.

Un teesčham! Ras buhtu notizis ar mums, ja 1914. g.
dežembrī un 1915. g. janwarī mehs paredsetu, ka karšč
wilksees wairakus gadus! Warejām wehl dšihwot tikai
no šapneem. Un ko gan mehs warejām darit žitu — no
dšihwās pašaulēs atrauti laudis, badā mirstošči un nee-
watil!

Nakts štundās

Etkko noslehdšās barakas durwis un wairs nebij
kur klejot ar blodinu asotē, šahkās wišmagakās guhsta
štundas: wišapkahrt isbadejuščās, nonihkuščas sejas;
weenigā interese — maiše, supa — supa, maiše.

Bešgaligi garas bij rudens, weh lak seemas naktis.
Šribejās, lai drihšak austu gaišma, lai atšlehg tu bara-

kas durwis, lai waretu klejot pa nometnes eelam, wis-
mas pa swaigu gaisu.

Zaur plahnâm feenam un skaidu juntu dsirdama bij
katra pile, kad lija leetus. Peetus beidsâs — dudinaja
weenmuligs wehjsch wisu nakti, lihds pascham rihtam.
Brihscheem fazehlâs wehtra. Baraka nirksteja un
schaksteja. Baidijamâes — luhk, luhk noraus juntu
un mehs paliksim sem aukstâm rudens peesmirkuschâm
debefim.

Rautkur jonoja wilzeeni. Daschu nakti beeschi, bee-
schi, — klufâs naktis fazeldami leelu troksni, kas at-
balsojâs baraku feenâs un ilgi newareja norimtees.
Wehtrainâs jauzâs ar wehja brahseeneem un schkita
strijdamees sawâ starpâ. Kad wilzeeni sekoja weens pa-
kal otram wisu nakti — sinajâm, ka teek pahrsweesta
no frontes us fronti wahzu armija un drihsumâ sagai-
damas sihwas kaujas. Rahdâ frontê? — To nesinajâm.
Un waj tas nebij weens un tas pats!

Wakaram eestahjotees barakâ riteja dsihwas faru-
nas. Scho laiku, protams, wareja ismantot politiskai
agitazijai, bet wispahrs resultati bij loti wahji. Isbadeju-
schees, saniktoti ne par ko zitu nerunaja, ka tikai par
maisi. Stahstija weens otram, kahda katram aug la-
biba. Dereja, zik katrs noehstu, ja dotu maifes, zik
winas naw.

Rahds labfirdigs wahzeetis no Saratowas gubernas
katru wakaru stahstija par sawâm 200 desetinam kwee-
schu:

— Ja juhs, peemehram, schowakar wisi guletu manâ
labibas schkuhni, — goda wahrds — wisus pabarotu ar
baltu kweeschu maisi.

— Tas ir, ja mehs otrâ deenâ pee tewi strahdatu,
— eemeta kahds starpâ.

— Nu, pats par ſewi ſaprotams. Ko gan juhs zītadi darītu manā labibas ſehkuhni? — atzirta wahžu ſemneeks.

— Ak, tad tu muhs no jauna gribi kalpinat? — eewadīja kahds zīts ſtrihdu.

Ēahdās reiſēs warejām ari mehs „iſſiſt“ politiſku kapitalu.

Puſnaktij tuwojotees runas un ſtrihdi apkluſa. Diwpađſmitos nakti dſehſa uguni un lihđſ 6 no rihta ſapnojam katru nakti par maiſes klaipeem, kurus ſapni ehdām un newarejam ween peehſtees.

Rihtā no koridora pretim pluhda ſmaka, jo tur at-radās diwi ſpaini preekſch dabīskām wajađſibam. Weens no ſpaineem gan bij eewetots ſem grihdas, itkā atejas weetā, bet otrs tika nolikts turpat pee barakas dur-wim. Ubi ſpaini bij pilni, un ſmirdoſchais ſchkidrums tezeja lihđſ puſbarakai. Mehginajām ar ſchim nebuhſchana-
nam zihnitees, bet nometnes preekſchneezi-
ba kategoriſki atteizās dot treſcho ſpaini un diwu ween preekſch 60 zilwekeem, kas „deſinſizeja“ ſawas eekſchas ar uhdeni, nepeetika — un katru nakti atkahrtojās tas pats.

Nometnes ſodi

Ofiziali meeſas ſods nometnē itkā bij noleegts, bet praktikā tika peeleetots plaſchos apmehros. Nometnes preekſchneezi-
ba — feldſebeli un unterofižeerī — wiſu deenu ſtaigaja ar ſtibu rokā un paſchrozīgi ſkaitīja uſ noſeeguſchos guhſtekuu muguram noſihmeto ſiteenu ſkaitu.

Par meeſas ſoda peeleetoſchānu ſinaja ari augſtakā nometnes preekſchneezi-
ba, bet klufeja. Wahzijas pluto-

kratijas azis gubstekni lihdsinajās svehreem, pret ku-
reem svehriski vajadseja ari isturetees.

1915. g. janvārī gubstekneem poteja prettīsa poti.
Sanahza peeži ahrsti. Gubstekauss fastahdija rindā un
feldsebelis Timme, pehz kahrtas, sita wifus ar stibu. Tas
notika wifu peežu ahrstu klahbtuhtnē, kuri par scho feld-
sebela prozeduru smežjās kā kutinati.

Neveens nometnē no gubstekneem nebij garantets
no siteena ar stibu. Wajadseja tikai pagaditees feldse-
bela tumumā — un stiba jau dejoja pa muguru.

Deenu barakā uš to stingrako bij noleegts gulet
„sahrkā“. Gubsteknu stahwokli, pee wispahreja wah-
juuna, slihibam u. t. t., scho noteikumu gruhti bij ispidit.
Ne barakā, ne uš eelam, protams, benkišchu nebij, un
tapehz atsteeptees uš skaidu maiša ari deenā nereti loti
gribejās. Tahdā brihdī wajadseja eenahkt wahžu feldse-
belim — un siteens, kā likts, bij nopelnits: waj nu ar
stibu, pahtagu, jeb weenkahršchi ar sobenu.

Sem wahžu feldsebelu eespaيدا, „wezos laikus“ šah-
ka atminetees ari pašchu „preekschneežiba“ — kreemu
feldsebeli, unteri, grupu wezakee, un ari eegahdajās sti-
bas un šahka muhs pahrmahžit šawukahrt. Tas, pro-
tams, wahžu feldsebeleem patika. Ari nometnes aug-
stakā preekschneežiba to usnehma ar sinamu labpatik-
šhanu.

Bet žik šmagi ari muhs nesita gan ar stibu, pahta-
gu, sobenu, tomehr dauds gruhtak bij panest seeschānu
pee staba, kas atstahja pahrak nepatihkamu eespaidu
ari uš pahrejeem. Seeschāna pee staba bij ofiziali atlau-
ta un nometnē tika praktiseta plaschos apmehros.

Schis šods tika isdarits tā: pee spežiali eerakta sta-
ba, uš keegela nostahdija gubstekni, kas bij ko „nosee-
džees“, un ar refnu wirwi, šahkot no kakla, rokām, wi-

dutscha — beidsot ar kahjam, peesehja. Pehz tam ar flintes resgali issita keegeli no kahju apakschas, un „noseedsneeks“ palika puskarajotees, pusstahvus. Rahrshana stabâ skaitijās par smagako soda weidu un no „peekahrshanas“ baidijamees kâ no uguns.

Nometnê bij ari aresta baraka ar karzeri, bet arestu neweens no mums dauds nebaidijās: nosehdet nedetu sem stingra aresta neskaitijās par wijai smagu sodu — dewa dubultotu maises porziju.

Bes scheem sodu weideem katrs bataljona feldfebelis „gudroja“ spezialus sodishanas panehmeenus. Un newar teikt, ka ari schai sinâ wini nebij leeli „meistari“.

Zilweks-swehrs

Ur sawu bargumu un swehriskumu sewisshki pasihstams wišâ nometnê bij 7. bataljona feldfebelis Timme. Ja wjadsetu attehlot 1914. g. rudens wahzu patriotus, tad kâ zilweka-swehra paraugu wislabak buhtu nemt Timmi. Katru mirkli winsch kleedsa, lamajās un lihds ahrprahtam mihleja dausit waj nu ar stibu, waj sobenu sawa bataljona guhstekaus. Timme pret guhstekneem isturejās kâ wisfliktakais pikeers ar sawa kunga sunneem un nesauza sawadak kâ „Schweineband“ (zuhku banda). Kad pilsehtâ tika sanemtas sinas par wahzu uswaram, Timme preezajās un sweedsa kâ ehrlis. Tahdâs reisēs winam nebij kad domat par guhstekau dausishanu: staigadams no barakas us baraku dungoja „Wacht am Rhein“ un zitas patriotiskas dseefmas. Turpretim pee masakās neweiksmes us frontes brehza kâ traks un sita wisus, kas tik gadijās preekschâ. Timmi nometnê tureja par pašchu swehriskako wahzu feldfebeli,

un no wina baidlās arī zitu bataljonu gubstekni. Sawa bataljona gubstekaus Timme mozija kā virtuoss-mozitajs, wahzu kareiwjus tureja bailēs un padewibā. Timme teescham bij tipisks wahzu junkurs: netahlu no Samelnas Timmem peedereja masa muilshina.

Ratru rihtu, deenu, wakaru Timme pahrwehrtā preekšč gubstekneem par mozibu. Wiašč wareni prata dreset un sapnoja par to, lai gubstekni tiktu tik tahlu isdihditi, ka ne ar ko neatščkirtos no swehru dahrsa eemihntneekneem.

Sawā 7. bataljonā Timme darija wišu ar swilpes palihdsibu: ja atškaneja weens swilpeens — azumirkli pee feldsebeta kanzlejas barakas wajadseja salafitees grupu wezakeem, ja diwi swilpeeni — preekšč deenas darba nosihmeteem gubstekneem, ja trihs — wišam bataljonam uš pahrbaudi. Tiko atškaneja swilpe, issauzameem pa kaklu, pa galwu wajadseja mestees abhrā no barakas un stahtees rindā noteiktā weetā katrai grupai. Ja kahds nepašpehja waj aiskawejās, Timme swilpa no weetās tšhetras reises, un tas nosihmeja, ka šapulzejušcheemees weenā momentā jaisklihst, t. i. jafaskreen atpakal barakās. Pehz daschām sekundem atkal atškaneja trihs swilpeeni — un prozedura šahkās no jauna. Un teescham, Timme isdreseja sawu bataljonu tā, ka gubstekni daschās sekundēs wareja salafitees un isklihst. Ja wehl nemšim wehrā to, ka leelais wairums gubstekau staigaja koka tupelēs, kas leelā mehrā apgruhtinaja wišas kustibas, tad Timmes panahkumi teescham „atsihstami“. Protams, dreseschānā leelu lomu spēheleja Timmes stiba. Parasti Timme swilpi atdewa kreewu feldsebelim, un kamehr tas swilpa — pats škraidija pa barakam. Un wai tam, kam pagadijās ziteem palikt eepakal! Nelaimigo tad nu Timme apstrahdaja uš to tra-

kako, — siidams pa galwu, muguru, kahjam. Tahdäs reisës wisprahtigakais bij nomest no kahjam tupeles, lai weeglak waretu skreet, bet Timme i tad dsinäs pakot un sita ar stibu, zik nu waredams.

Pehz dascheem mehnescheem Timme muhs bij tä isdrefejis, ka no pilsehtas nahza skatitees, kà daschäs sekundës gubsteknu bataljons war salasitees un iskliht. Wahzu birgeli skatijäs us wiseem scheem Timmes darbeem smeedamees. Un aina jau bij komiska. Tupeles ween pa gaisu dsihwoja.

Rà jau peenahkas patriotam, Timme stingri stahweja par tikumibu. Rad 7. bataljonä pehz mediziniškas pahrbaudischanas tika atrasts sifilitikis, Timme pats ar sawu roku (parasti pehrschanu isdarit Timme speeda grupu wezakos), redsamä weetä stahwedams, usskaitija pahris desmit stibu, paskaidrodams, ka tahds un tahds teek pehrts tapehz, ka usturejis „nelikumigus“ sakarus ar sवेशchäm seweetem. Wahzu patriots eedomajäs sewi par tahdu geniju, kas ar stibas palihdsibu war isahrstet sozialu taunumu.

Rà jau labs patriots, Timme prata ari pildit sawas kabatas. 1915. g. rudeni Timme organiseja bataljonä kurpneeku darbnizu, kur gubstekni schuwa sahbakus preeksch wifas Timmes gimenes un pasihstameem.

Timmes meschonibam nebij ne gala, ne robeschu. Ratra deena rahdija jaunus feldsebeta neleetibas. 1915. gada janwarì wiesch sahka praktiset schahdus sodus: ja kahdä barakä Timme atrada kahdas nekahrtibas, kas pee wina kaschkibas nahza preekschä loti beeschi, grupa, ar wezako preekschgalä, tika isdshhta us eelas un nostahdita wisdubtainakä weetä un weselu pusstundu no weetas atskaneja komanda: — Gultees, zeltees, gultees, zeltees! Welaimigeem gubstekneem wajadseja us weetas

krist dublos, zeltees un krist no jauna. Schis ainas wisus gubsteknus ustrauga lihds ahrprahtam. Roguruschi, flapji, netihri — negehla mozekki atgreesàs falt slikti apkurinatâ barakâ.

Septitais bataljons fastahweja galwenàm kahrtam no kreeweem. Kad Timme ar sawàm meschonibam kluwa flawens wisâ nometnê, us wina bataljonu sahka pahrzelt ari zitu tautibu gubsteknus, kurus, pehz preekschneezibas domam, wajasdseja nosodit. Tâ 1915. gadâ us 7. bataljonu tika pahrwesti 30 angli, kas nometnê bij apsaguschî boditi. Pee angteem Timme peeleetoja femischku reschimu — un pehz dascheem mehnescheem wiini bij nomoziti lihds nahwei.

Rahdreis mehs bijàm schahdas ainas leezineeki. Us 1915. gada pawafara pusi, agrâ rihtâ, peepeschi us eelas atskaneja neganta suna reeschana. Ustraukti mehs tuhlin saskatijamees. Waj teescham Timme atkal isdomajis kahdu jaunu mozibu un preeksch tam us nometni atwedis suni? Peeskrehjâm pee logeem. Un teescham, us eelas stahweja Timme un kehde tureja suni, kursch saniknots plehsa skrandainu gubstekni. Gubsteknam wajasdseja kaitinat suni, kursch tad krita tam wirsû un nejauki kaukdams pluhkaja, ka lupatas ween pa gaisu dsihwoja. Wehlakâs deenâs schi aina atkahrtosjâs katru rihtu. Israhdijs, ka Timme usnehmees jaunu „schepiti“ — dreset us gubsteknu muguram polizijas sunus.

No sahkuma domajâm, ka par wiseem scheem darbeem neko nesin nometnes preekschneeziba. Drihs ween israhdijs, ka tas tâ naw. Kahdu deenu apbrihnot Timmes darbus atnahza nometnes wezakais ahsts un ziti wina draugi no pilsehtas. Tâ tad par Timmes darbeem sinaja wisa pilsehta.

Pirmos pavašara saules skaros

Seema tuvojās beigam.

Bijām jau peeraduschi pee dsihwes no metnē. Muhs jau wairs neuštrauza Timmes rihziba. Dsihwe no metnē eegahja sleetēs. Guhstekni jau saha masak runat par meeru. Wairums palika pret wisu apatiski. Sehdeja wewelām stundam faulitē un ne wairs tik steidsigi behga projam, kad Timmes siba gribeja tos pahrmahzit.

Bads peeauga ar katru deenu. Maises isdewa gan, tapat kā agrak, 100 gramu, bet pusdeenas supa palika aishween schkidraka un schkidraka. Mirstiba peeauga. No no metnes augšhejās datas wareja redset, ka katru deenu no sliinnizas nesa sahrkus us kapsehtu. Stahstija, ka aish mešha atrodas guhsteknu kapsehta.

Daschi jau saha sanemt wehstules no Kreewijas. Sakari atjaunojās. Par daudsmas nopeetnaku politisku agitaziju newareja buht wehl ne runas. Tomehr gluschi dihkā jau nestahwejam, un muhsu masam darbam bij sawi rezultati. Kreewijas patwaldibas prestischa muhsu grupā bij kreetni ween sašchkobita. Zarišmu aishstahweja weenigi tikai feldsebeli un unterofizieri.

Baumu „informazijas birojs“ strahdaja pa wezam. Ratra deena nesa ko jaunu. Daschadas baumas sibe na ahtrumā isplatijās pa no metni. Paikrakstus reti kad redsejam. Dsihwojam kā maišā, bet seemas beigās jau to jutām masak nekā no sahkuma.

Bet pavašara saule fildija ar katru deenu wairak un wairak. Sneegs to seemu turejās tikai daschas nedelas un februara beigās jau labi ween bij juhtams pawašars. Pilshehtas junti spiguloja saulē un Weseras

upe mirdseja kà dšihwšudrabs. Upkahrtejos kalnos, kas wiši bij apaugušči ar beesēm buka meščeem, ari daba sauza pehž pawafara. Zaur drabšchu šchogu lihgfmojam, ka laukos šahk šatot šahle un seedet peeneni-tes...

Coreiš Wahzija wehl pahršihwoja uswaras reiboni. Rattru deenu pilsehtâ bij redsami karogi, škaneja basnizu pulkstenu šwani. Tâ no deenas deenâ. Wahzu šar- gi par uswaram ween runaja. Šchkita, ka atrodamees trako semê...

Darbdeenâs garam nometnei uš mahžibas laukumu, kas atradâs turpat blakus mums, pazeltâm galwan štaigaja wahzu kareiwji. Nereti draudeja mums ar šchtikeem un dseedaja bramanigi patriotiškās dšeesmas.

Šwehtdeenâs joprojam ap nometnes šchogu pulžejâs pilsehtneeki ar pirmēem pawafara šalumēem rokâs. Wi- ni jau wairs nešpāhwa uš mums un nelamajâs. Suh- stekni wairs nebij nekas jauns. Lihds ar uswaram bij šudis ellišchkigais patriotiškais naidis, ar kahdu Ša- melna muhs šanehma nowembrī.

Tas bij pirmais pawafars Wahzijas gubštâ.

Pirms išsubtišchanas uš darbeem

Pawafaram tuvojotees aišween beeschak runaja par drihsu išsubtišchanu uš darbeem. Bataljona kanz- lejâ katru deenu praschnaja un wahza šinas par gub- steknu nodarboschanos. Uššewišchi peeraktiija šemkop- jus, dašchada aroda amatneekus u. t. t. Tad nu bij leela gudrošchana, kahdus amatus ušdot. Šahja bau- mas, ka taišni ušdotais amats buhšhot galwenais. Dahršneekus šubtišhot uš dahrsu darbeem, šemkopjus

strahdat pee semneekoom u. t. t. Tà ka wiseem gribe-
jàs strahdat jahdschâ, kur zereja tikt pee maises, wis-
mas pee kartupeleem, tad semkopju, protams, bij lee-
lais wairums.

Satawoschanàs us darbu radija spirtumu ween-
mulâ nometnes dsihwê. Wakaros pehz baraku noslehg-
schanas fahkàs wisdsihwakàs pahrrunas par tuwejà
darba isredsem. Wiseem gribejàs pehz eespehjas ah-
trak buht laukâ no nometnes un staigat brihwâ dabâ.
Darbu eedomajamees dauds roschainakos apstahktos,
nekâ israhdijs pateesibâ. Bijâm pahrllezinati, ka
darbos buhsim wismas labak paehduschi. Dashes labs
laisdamees meegâ jau lidoja şapnos pa wahju jahdschu,
kur wakaros labi klahs galds, laba şaimneeze u. t. t.

Uis nometnes wahrteem gribejàs buht wehl ari ta-
pehz, ka taifni pawasirim tuwojotees şahka, kâ ar no-
domu, şliktak barot, neskatotees us to, - ka nometnê
deesgan beeschi jau parahdijs neitralo walstu korespon-
denti, daschadu diplomatisko misiju preekşstahwi,
Şarkanâ Krusta lozekli un ziti. Par winu eeraschanos
nometnê şinaja wairakas deenas eepreekş, tika maş-
gatas barakas, isdotas jaunas koka tupeles, şlauzitas
eelas. Un, protams, wişi, kas eeradas nometnê, atşina,
ka kahrtiba „preekşşihmiga“. Ur gubşteknem ne-
weens nerunaja, un ja ari runatu, tad taifnibu neiffi-
natu: wiseem us pehdam lihdsi şekoja feldşebeli, kas
atreebtos, ja kahds atdaritu muti. Tapehz gubştekni
bij mehmi kâ şiwis. Yet tà ka nometne no pirmâ azu
uşmeteena bij deesgan labi organifeta, un laikrakstu ko-
respodenti, daschadu misiju preekşstahwi bij şawi zil-
weki, — tad ari nometnê wişs tika atrasts labakâ
kahrtibâ...

Marta pirmās deenās aissuhtija uš darbu pirmo guhsteknu partiju. Daschus tuhkstofschus. Pehz tam otru, treschu. Nometnē palika klufs. Saidijām samu rindu.

Uš kureeni un uš kahdu darbu aissuhtija schis trihs partijas — neweens nesinaja. Tas tika turets par leelu noslehpumu. Tikai daschas deenas wehlak zaur kanzlejā strahdajofcheem issinajām, ka pirmās trihs partijas nosuhtitas uš purwu fufinaschanu Hanoweras prowinzē...

Tā tad wiša aptauja par arodeem un spezialitatem israhdijās tukšča komedija. Starp aissuhtiteem bij gan semkopji, dahrsneeki — gan muhrneeki un galdneeki.

Palikuschee sahka spizet ausis. Rā duhmi issuda wiši sapni par labeem darba apstahkteem, jo katrs sa-
prata, ko nosihmē purwu fufinaschanas darbi.

Par zik pirmos iswadijām jautri, laimes wehledami, par tik nahkoschās partijas wadijām ar bascham. Neweens tatschu nesinaja, kas kuru šagaida nahkotnē.

Ar bascham raudsijamees nahkotnē.

Zelā uš nesinamu darbu

Drihs ween peenahza ari muhsu kahrtā. Muhsu grupa šaraktos israhdijās par pehdejo — un uš purwu fufinaschanas darbeem netikām.

Altwehrās smagee dsells wahrtri un konwoja pawadibā folojām atkal pa to pašču eelu, pa kuru nowembrī 1914. g. nahzām no stazijas uš nometni. Tapat kā toreiš, ari tagad nesinajām, uš kureeni muhs dsen, kas gaida preekschā. Starpiba bij tikai ta, ka rudenī lija leetus, bet tagad patihkami šildija pawafara šaule.

Gaišā pazehluschees dšvedaja žihruči. Soložām pa scho-
seju, kuru pašči bijām brugejuschi.

Stazijā pulzejās daudz lauschu. Išwadija nesen ee-
saukto kareivju ešelonu uš fronti. Kaudaja seewe-
tes. Jaunee kareivji bij išpuščkojuschees ar pukem un
isturejās lepni. Sagaidijām ekšzesus no jauno pušes,
un konwoji muhs šteidša nowest nomalus. Bet schoreiš
tikām šanemti weenaldšigi. Neweens neušbruka mums
ar duhrem, pat neatškaneja parastee lamu wahrdi. Ut-
moffera bij jau mainijusees un uš mums neškatijās kā
uš eenaidneekem.

Spehleja mušika. Dšeedaja patriotiškās dšeesmas.
Veidsot ešchelons šahka kustetees. Ušbrauzošhos no-
behtra ar pukem.

— Tapat kā muhs Žehsis, — noteiza kahds beedrs.

— Tee pašči wehšči, žitā kulišē, — atbildeja
otrs.

Un teešham. Šchi aina loti atgahdinaja Žehsis. Ei-
kai Šamelnas pukēs bij mašleet krahšchnakas par
Žehšu...

Drihs ween peenahza ari muhsu wišzeens. Konwo-
ji eeweda muhs atšewišchkā wagonā. Wišzeens tuh-
lin ari jonoja tašlak.

Vaukos jau weetam šaloja šahle, bet koki wehl bij
pawišam kaili. Žaur atwehrto logu wagonā pluhda
šwaigs gaišs un mehš elpožām to pilneem malkeem.

Konwoji išrahdižās par loti labeem žilwekeem. Iš-
štahštija, ka muhs wedot uš briketu fabriku*). Tuhlin,
protams, pahrgahjām uš karu, fronti — jautajām, waj
drihs meers. Konwoji jau wairs nebija tahdi patrioti,

*) Fabrika, kur maš un prešē ogles.

kahdus bijàm paraduschi redset. Runajot par meeru, wini smagi nopuhtàs un atbildeja:

— Schkeet, ne tik drihsi.

Tu, to jau ari mehs sinajàm. Ilusijas par drihsu meeru bij isnihkuschas kà mums, tà ari konwojeereem, kuri „kaujas gatawibà“ muhs kupejà usraudsija.

Pehz daschàm peestahntem mums jau bij jaiskaphj.

Ta bij masa lauku stazijina, kahdu Wahzijà tik daudj. Daschas werstes no stazijas pazehlàs fabrikas fkurstenis — muhsu nahkoschà darba weeta, Humbolta fabrika Walensjenà.

Roka tupeles stiga flapjà pawafara semê. Konwojeeri nesteidsinaja, un mehs wilkamees lehni pa dubtaino zetu us fabrikas fkurstena pusi. Sar zelmalam seedeja peenenites. Melnais strasds, swilpoja tuwejà buku kokà, kad nogreefamees pa tazinu, kas weda us fabrikas baraku.

Jauvà weetà

Bij pats pusdeenas laiks, kad nonahzàm barakà. Tur preekshà bij jau guhstekau partija, kuru no no-metnes us darbu issuhtija daschas deenas pirms mums. Wini teelà steigà strehba supu turpat pee barakas lodsina rindà zits aij zita, redsams, zeredami us „peede-wam“. Ehda ar tahdu fajuhsnu, ka mums neisdedwàs pat isdibinat, kas par darbu, kà isturas u. t. t.

Rà jau „jaunius“, fanehma muhs labi. Paehdinaja ar pabeesu pupu putru, bet lihds ko atskaneja darba swilpe, steidsigi aisdjina ari muhs ziteem lihdsi.

Darbs bij loti gruhts. Wajadseja raktees ar kekfi semê, drupinat ogles un pildit wagonius, kas mehaniski pa kehdi flihdeja pa walnr us dsirnavam un pre-fetawu. Oglu raktuwes atradàs wirs semes un fastab-

weja no, apmehram, kwadratkilometra dšilas bedres. Sirmâ fenatnê sŕhe bij tezejusi upê, kuras gultnê bij nogrimuschi dauds koku, kruhmu. Tee tagad bij pahrakmenojuŕsŕees, bet wehl ne galigi, tapehž neprefeti dega ne wiŕai labi, turpretim ŕamalti un ŕaspeesti olu formâ ŕkaitijâs par labako kurinamo materialu.

Sauŕâ laikâ raktuwes gaiŕs weenmehr bij pilns ar oglu pufekteem, kas mahkonu weidâ pazehlâs pahri bedrei, turpretim leetainâ wiŕs pahrklahjâs ar melnu netihrumu kahrtu, kas kehrâs kâ pikis pee meeŕas un drehbem, un to newareja nekahdi nomasgat: ŕtrahdneeki tâ i ŕtaigaja melni kâ welni. Tapehž oglu raktuwê ne wiŕai mihleja ŕtrahdat weetejee. Pirms kara ŕhe bij ŕtrahdajuŕŕhi ŕŕsonas ŕtrahdneeki — poli. ŕakarâ ar to, ŕabrikas direkžija nebij neko darijuŕi, lai uŕlabotu darba apŕtahklus, jo ŕŕsonas ŕtrahdneeki parasti nebij organiŕŕeti un ar wineem ŕabrika riħkojâs kâ gribeja.

ŕhŕi pirms mums raktuwê bij ŕtrahdajuŕŕhi weetejee wahzeeŕŕhi no apkahrtejâm ŕahdsŕham. Neŕen wairums no teem bij ŕamobiliseti armijâ un ŕabrika palikuŕi beŕ ŕtrahdneekeem. Guhŕteknem nu wajadŕeja ŕabtees mobiliseto weetâ.

ŕtrahdneeki, kas wehl bij palikuŕŕhi neeŕfaukti, uŕnehma muhs ŕoti labi. Un tas dabigi. Teeŕŕhi ar ŕtrahdneekeem mehŕs weenmehr labaki warejâm ŕapraŕtees. Tuwejâs deenâs palikâm leeli draugi, jo atradamees ŕem weena un ta paŕŕha ekŕploatažijas ŕloga. Wehl daŕŕhas nedetas — un ŕtarp mums jau nebij ee-
naidneeku: kreewi un wahzeeŕŕhi — wiŕi peederejâm pee weenas ŕtrahdneeku ģimenes.

1915. g. pawafari wehl wahžu ŕtrahdneeki pahrtika deeŕgan labi. No riħteem, brokaŕtiŕi, nereti wareja

redset wineem speki, desu, feeru un sweestu. Tikai mai-
ses porzija jau bij kreetni ween eerobeschota. Bet tad,
wafarai beidsotees un rudenim tuwojotees, brokastu
desas gabalinsch ajsween palika mafaks, kamehr bei-
dsot pamisam issuda.

Mehs bijàm loti nowahrgusch, un wahzu strahdnee-
ki skatijàs us mums ar firsnigu lihdsjuhtibu, dalida-
mees beeschi ween samu pehdejo kumosu. Uri darbos
wini muhs nekad nespeeda darit to, ka darija paschi.

Nepeeraduschem, mums no sahkuma ar darbeem
gahja loti grubti. Rahjas lodsijàs un drebeja no leela
wahjuma. Strahdadami ar mums kopâ, to it labi re-
dseja wahzu strahdneeki. Mehse wairak stahwejam un
staigajàm us ateju, nekà strahdajàm. Un newar teikt,
ka wahzu strahdneeki kahdreis par muhsu „slinkoscha-
nu“ buhtu sühdsejuschees preekschneezi bai. Tani pa-
schâ laikâ no muhsu „slinkuma“ wineem nebij nemas
tik weegli.

Pamisam pretejas atteezibas mums bij ar meista-
reem. Sahkot jau no pirmàs deenas, mehs ar wineem
enzejamees. Strahdneeki-wahzeeschi loti baidijàs no
meistareem-usraugeem, un ne bes eemesla, kà wehlak is-
rahdijàs; turpretim mehs, guhstekni, meistareem rah-
dijàm sobus un bijàm nesameerinami eenaidneeki. Se-
wischki ašas mums bij atteezibas ar fabrikas direkto-
ru, jeb, kà mehs wiau sauzàm, „briffaini“... Tas bij
otrais Timme.

Pirmàs saduršmes

Dee wahjàs pahrtikas mehs ilgi newarejam at-
schirgt. Staigajàm kà ehnas un wahzeeschi newareja

meen par mums nobrihnetees: warot dot mums towe-
reem pupu putras, bet labumâ neejot — staigajot kâ
mirlas. Bet ta jau bij tikai beškauniga leeliba: pupu
putra bij tik plahnina, ka mas ko dewa muhsu nolee-
fejuschâm meesam.

Pawafars pagahja kaulus staipot. Pirmâ maijâ
brukâm wirsû wahzu strahdneekeem par to, ka tee ne-
streiko. Wini klufeja. Wehlak klufejam ari mehs, jo
nebijâm jau neko labaki.

Swehtdeenâs baraku apsehda no wisâm pusem ap-
kahртеjo şahdschu semneeki, kas gribeja muhs redset un
„aptaustit“. Wini wehl joprojam bij leeli patrioti, stah-
stija mums par uswaram un drihsu meeru. Suhstek-
aus apbrihnoja kâ swehrus. Muhs nekur tablak par
baraku un ogļu raktuwem netaida.

Baraka tika uš to stingrako deenu un nakti ap-
fargata. Neatlahwa pat pawahlatees maurâ daschus
fokus no barakas... Apkahrt safoja buka meschi, gar
schosejas malu seedeja abbeles un kirsch, bet mehs uš
to warejam tikai noskatitees kâ uš bildi glesnu gale-
rejâ.

Isbadojuschees un nonihkusch, mehs i gribedami
newarejam tikt lihdsi darbâ wahzu strahdneekeem.
Meistari-usraugi fekoja mums uš katra fola, lika
preekschâ muhs neaistikt, ja mehs sahkschot zihtigak
strahdat. Weidsot, weenojamees, ka katrs no mums
peebehrs deenâ tahdu un tahdu wagoninu skaitu ar
oglem. Pîkâs, meers nodibinats. Bet pehz daschâm
deenam strihdi sahkâs no jauna. Meistari-usraugi ne-
gribeja pildit sawus folijumus: darba normas tika at-
kal paleelinatas. Pirmâs deenâs folijâs maksat wirs
deenâs maksas par katru iđsihto ogļu wagoninu atse-
wischki. Nahkoschâ nedelâ solitais tika aismirsts —

maksaja tikai par isdshto wagoninu skaitu, pae kam norma no jauna tika paleelinata. Tahdâ zelâ mas pa masam meistari-usraugi peespeeda gubstekaus isstrahdat tās pašchas darba normas, ko strahdaja zimilee.

Spihtigakos, kas wairak runaja pretim, luhkoja daschadeem lihdsekteem jalauft. Peemehram, pusdeenâs un wakarinâs nepaklausigeem kehkscha lehja maksak un schkidraku kausiu putras. Ehdeenu isdoschanas reijê, pretim kehkschai parasti stahweja „brillainais“, un kad pehz supas peegahja gubstekni, pirms leeschanas kehkscha paskatijas us „brillaino“: ja tas pameta ar galwu — smehla pilnu kausu beesumu, ja peemeedja azis — tikai nepilnu un schkidrumu ween.

Ur tahdeem lihdsekteem luhkoja eespaidot spihtigakos un „slinkus“. Un war teikt, ne bes panahkumeem: zilweki pamira badu nedelu, diwas un schhka strahdat.

Ahrstu mehs nekad neredsejam. Tikai tad, kad gubsteknis jau pawisam laida laukâ garu, — weda ahrstu, kurseh pat slimo newareja ismeklet bes sobgalibam un issmeekla.

Ur slimeem parasti isrehkinajâs weenkahrsehi. Wimus issweeda no barakas un ar fargu palihdsibu aishweda us raktuwem. Tahdâs reijês „brillainais“ parasti wadijâs no ta, waj slimais isdsehris rihta kasiju, jeb ne. Tikai tad, ja slimais nebij dsehris ne malka no sushrâ schkidruma, to atstahja gulam lihds pusdeenai. Ja slimais eedomajâs peedurtees pusdeenas putrai — to tuhlin ar waru aishwadija us darbu. Un, protams, wadjadseja buht loti slimam, lai pawisam atteiktos no putras karotes.

Pirmâs nedelas mums maksaja 10 feninus deenâ. Strahdajam no sescheem rihtâ lihds sescheem wakarâ,

är püstundu brokastis un stundu pusdeenäs. Wehla^k makšaja jau 75 šantimus.

Uš darbu un no darba wadija konwojs, kursch us-raudsija muhs ari pa darba laiku. „Brittainais“ prata labi „organiset“ ari konwojus: ja kahds atteizäs wi-nu klaufit un wjadšibas gadijumâ peekaut ar flintes rešgali guhštekaus, — tahds pehž nedetas jau dšeeda-dams brauža uš fronti.

Šlgās pehž nometnes.

Pagahja wafara. Atnahža rudens. Apkahrtejos laukos jau bij nowahkta labiba. Ari mešchi šahka šaudet šalo krabšu un palika šeltaini. Weena deena bij tahda pati, kâ otra. No barakas uš darbu, no darba uš baraku — nedetu, mehnesi, diwus, trihs... Weens un tas pats škats uš Braunschweigas tumschajeem mešcheem, kas klahja tikko šaredšamus kalnus. Ari no apkahrtejam šahdšam wairs nenahža muhs apmeklet. Redšams, bijam ari wineem apnikuſchi.

1915. g. wafara wahzeescheem bij uswaru wafara. Pee muhšu barakas „brittainais“ špezieli uššlehma šehkestu, kur katrâ uswaras gadijumâ ušwilka karogu. Čâ ka wišu wafaru pamatigi kawa kreewu armiju, tad karogs gandrihš waj no šehkestas nenogahja. Tuwejäs šahdšas behrni, pamanijuſchi karogu, tuhlin šaskreh-ja un muhs eeraudšijuſchi kleedša:

—Russland kaput! Russland kaput! Russland kaput!

Nešinajam, kas noteek pašaulē. Šahkâm ilgotees pehž nometnes, kur kâ nekâ, bet šehs-tas eespeedäs no ahrpašaulēs. No nometnes atbraukuſchee šahstija, ka tur daudš kas mainijees uš labo puši. Frantschi un

angli sanemot dauds suhtijumu, nometnēs maiši un ju-
pu nemaj neehdot. Wišs tas paleekot kreeweem.
Mihkstaks kluwis ari reshims; seldsebeli wairs nesitot;
frantscheem un angleem esot sawa biblioteka; itkā ari
kreeweem esot kaut kas lihdsigs bibliotekai. Atlauts
esot pat sarihkot teatra israhdes: preeksch daschadeem
isrihkojumeem eerahdita atšewišchka baraka.

Wišs schis sinas waldsinaja, un mehš — latwee-
schu skolotaju grupa (es un diwi Ošolini) — nostah-
dijām sawā preekschā mehrki — lai tas maksatu ko
maksadams (protams, ne nu naudā), bet wisdrihsakā
nahkotnē nokluht nometnē. Spreeschot pehž nostah-
steem, tur tagad klahjas neseamehrojami labak, nekā
jeemā.

Greesamees pee sawas „preekschneezibas“ — kon-
woja unterofizeera—ar luhgumu suhtit muhs uš nomet-
ni. Wišsch tikai paraustija pležus un pasioja, ka pehž
instrukzijam uš nometni warot suhtit tikai slimos un
darba nespehžigos. Tā tad neatlika nekas žits, kā
wehl sinamu laiku palikt Walensenā.

Weenu pehž otra mobiliseja wahžu strahdneekus,
ar kureem pa wafaru bijām eedraudsejuschees. Palika
wairs tikai meistari-ušraugi un tee, kas prata pee-
glaustees „bristainam“. Jafaka, ka schini sinā ari Wah-
zijā tika daritas wisleelakās neleetibas. Nemeeriga-
kos un nepaklausigakos uš fronti suhtija pirmām kahr-
tam. Ne par wolti strahdneeki tā baidijās no admini-
strajijas.

Tagad jau wjadseja strahdat tikai ar wežeem, ku-
ri, isaemot meeru, ne par ko negribeja runat un sinat.
Ar meistareem mums nekad nebij neka kopeja. Tā tad
mehš faktiski Walensenā bijām ifoleti ari no tām

strahdneeku atleekam, ko atradàm pawasari pehz „le-
làs“ mobilisazijas.

Nezagahja na deena, kad kahds no wezifcheem ne-
fuhdfejàs, ka atkal tahds un tahds no Walensenas
eedsihwotajeem kritis, eewainots, pasudis beš wehsts.
Kritufchi bij jau ari wairaki raktuwju strahdneeki.
Wafaras uswaru gawiles fahka us rudenì pahrwehr-
stees par raudu dseefmam...

Ar katru mehnefi pasliktinajàs strahdneeku stah-
woklis. Brokastis jau reti kad wareja redset defas ga-
balinu. Pasuda ari spekis. Maiji smehreja ar plahnù,
plahnù kahrtinu zuhkas tauku. Brokastis tik ween bij
runas, kà par zenam. Tee paschi wezifchi un meistari,
kas wafarà preezajàs par labu raschu un sibleja leh-
tas zenas, lahdeja us welna paraufchanu bauerus
(semneekus). Nereti jau bij dsirdamas deefgan afas
peefihmes ari par kapitalisteem, kas usfahkuschi karu.
Par Wahzijas imperialisma planeem muhsu aprindàs
wairs neweens nerunaja. Pawifam otradi, — nereti,
runajot starp tshetràm azim, wareja dsirdet lahstus un
nosodifchanu. Un wehl jau bij tikai 1915. g. rudens.

Rudens tuwojàs ar katru deenu. No laukeem no-
suda labibas gubas. Naka jau kartupelus. Buku me-
schu nodfeltejuščàs lapas šaulei reetot mirdseja dascha-
dàs krahsàs.

Tad fahka liht leetus. Wehfsch norahwa kokeem
pehdejàs lapas. Wisapkahrt bij flapfch un netihrs.
Wakaros no darba wifì pahrnahzàm flapji. Un atkal
fahkàm lolot fewì zeribas israutees no fchis pekles,
wismaf pahreet us ziteem darbeem.

Sakarâ ar wahzu strahdneeku dsihwes pasfliktina-
 schanos, ari gubstekneem nahzàs pahrzeest leelakas
 grubhtibas. Muhs sahka sliktak barot. Rehkschas „bo-
 ditê“ wairs neko no ehdamàm leetam newareja no-
 pirkt. Bes tam raktuwês pasahka nakts darbus. Pee
 tahdas pahrtikas, kahdu saehmàm, gruhti bij strah-
 dat nakts darbu. Sahkàs sflimibas. Meistari un „brit-
 lainais“ isturejàs pret mums taisni isajzinoschi.

Rahdâ jaukâ deenâ mums pasinoja, ka isstrahdaja-
 mà wafaras deenas norma teek paaugstinata par we-
 selu zeturto dasu. Scho normu gubstekni atteizàs is-
 strahdat un turpinaja strahdat agrakâ tempâ. Us to
 administrazija atbildeja ar supas porzijas samasina-
 schanu pusdeenâ un wakarâ. Gubstekni no sawas pu-
 ses isstrahdajamo normu wehl jo wairak samasinaja.
 Administrazija demonstratiwi sahka dot tikai trescho
 dasu no agrakàs supas porzijas, — gubstekni pawisam
 beidsja strahdat. Sahja us darbu kâ agrak, bet raktu-
 wê nenehma wairs lahystas un kekshus rokâs.

Otrâ deenâ us raktuwi atskrehja wisa administrazi-
 ja, atnahza ari konwoja unterofizeers; draudeja, bei-
 dsot sahka peerunat ar labu strahdat pehz jauneem
 noteikumem, bet nekas neisnahza.

Sestdeenas wakarâ pasinoja: tapehz, ka neesot is-
 strahdata deenas norma, mums jaeesot strahdat sweht-
 deen.

Swehtdeen, pulksten seschos no rihta, kâ darbdee-
 nâ, atskaneja parastâ komanda: — Austreten! (iseet),
 bet neweens no gubstekneem nedomaja to deenu darbâ
 eet. Tad barakâ eebruka konwojeeri un sahka muhs

dsiht laukâ ar flinjehu resgatu palihdsibu. Sahkâm kleegt, protestet. Baraku tomehr istihrija. Ar schti-keem muhs aisdina us raktuwem. Rad daschi no mums gribeja atgreesstees barakâ, konwojs draudeja ar schauschanu.

Raktuwès nestrahdam: raknajamees oglès, bet wagonini pa kehdi staigaja tukfschi. Redsedami, ka nekas neisnahk, pehz daschàm stundam aisdina muhs atpakal us baraku.

Saidijàm, kas notiks wehlak. Bet drihs ween barakâ eeradàs unterofizeers un iskleedsa nahwes klufumâ muhsu triju uswahrdus — manu un diru Osolinu. Jutàm, ka nu wairs naw labi. Muhs trijus administrazija jau agrak apwainoja musinaschanâ us streiku.

Rad peegahjàm pee unterofizeera, winsch tureja rokàs trihs strikus. Unters waj plihsa no dufmam un eeraudsijs muhs isskatijàs pehz ahrprahtiga.

Neko neteizis, winsch usmeta katram no mums kaklâ zilpu un sawilzis to zeeschi kopâ, wilka muhs pa durwim laukâ. Jasaka, ka tahdu „joku“ mehs no untera negaidijàm, jo winsch sawâ sinâ nemas nebij tik flikts zilweks.

Dagalmâ muhs peefehja katru pee sawa staba. Seefchanas prozeduru isdarija pats unters. Sahka no zilpas — sawilka to zeeschi jo zeeschi ap kaklu un ar to paschu striki peefehja pee staba rumpi, rokas un kahjas.

Netahlu no mums stahweja pulka konwoja kareiwji, meistari un „briffainais“. Meistarun un „briffainâ“ azis mirdseja neflehpjams preeks.

Gruhti noteikt, zik ilgi karajamees pee „kauna“ staba. Bet muhs paspehja apbrihnot weetejais ahrsts un mahzitajs.

Mehs klufejàm. Un gruhti jau bij runat — strikis schnaudsja kaklu, rokas, kahjas. Rruhtis kuhsoja du-

smas... Vihnaja leetus, striki samirka un schnaudsa wehl jo zeeschak.

Beidsot nolehma muhs atbrihwot. Tas pats unters atraišija strikus. Mehš tikko stabwejam us kahjam. Samirkuschee striki bij šawilkuschi kahjas un rokas. Šahpeja kakls.

Wakarâ wiseem trim pašinoja, ka rihtu mehš teekam suhtiti us nometni, kur tiksčot mesti žetumâ kâ kuhditaji us streiku.

Tâ isbeidsjâs streiks. Otrâ deenâ guhstekni gahja darbâ un, kâ dsirdejâm wehslak, administracija nebij wairs žentusees paaugstinat isstrahdajamo darba deenas normu.

Atkal nometnê

Preežigi soļojâm konwoja pawadibâ us staziju. Nebaidija žetums Hamelnâ. Tai nu kas, bet sliktakâ darbâ par Walensenas raktuwem netiksim. Wismas dasčas deenas pabuhšim nometnê un dsirdesim, kas noteek plaščâ pašaulê.

Auksts rihts. Vihnaja smalks leetutinsch. Zelsch us staziju bij dublains, bet mehš ar šawâm koka tupelem soļojâm ahtri, un konwojs tikko špehja mums lihdsi eet.

Stazijâ nebij neweenas dsihwas dwehseles. Wilžeenau gaidijâm neilgi. Wagonâ konwojs eeweda kopejâ kupējâ ar wiseem ziteem pašascheereem. Schoreiš jau mehš nestahwejam publikas sinkahribas žentrâ. 1915. g. rudenî katrâ žematâ strahdaja guhstekni un to parahdisčanâs wagonâ škaitijâs par parastu parahdibu.

Pašascheeri šawâ starpâ dsihwi šarunajâs par diwâm muhschigi neapnihkoschâm leetam — par karu un ženam. Šremoja wežu wežu domu: labi buhtu, ja drihsak no-

flehgtu moeru. Muhs, kas katru doenu tikamees ar wah-
zeescheem darbâ un lihds apnikumam bijâm klaufijufchees
tamlihdsigâs farunâs, fehildeenas runas maj intereseja.

Samelnas eelâs wareja redset gandrihs waj weenigi
karamihrus un us skolu ejofehus behrnus. Tâ ka bij wehl
agrs, tad redsejam ari gubstekau pulzinas konwoja pa-
wadibâ steidsamees us darbu. Wispahri, rudens rihtâ
pilshehta atstahja deesgan fehriku un weentulu eespaidu.
Nebij jau ne us pusi tâs warenibas un lepnuma, ko re-
dsejam 1914. g. rudenî un pat 1915. g. pawasari.

Ari nometne pa wasaru bij kreetni ween noplukufi.
Dehtu barakas nosuhbejuschas. Wet tagad jau nometne
atgahdinaja taisni pilshehtu. Eelas bij pilnas gubstekau,
pa leelakai dafai „âhrsemneeku“ — frantschu, belgeeschu
un anglu. Paretam wareja redset ari kahdu italeeti, ser-
bu. Foti maj kreewu.

Râ jau „noseedsneekus“, muhs wispirms nogahdaja
us komendanturu. Tur peerakstija muhsu numurus un at-
sihmeja, kapeh; atsuhtiti no darba atpakal us nometni.
Masleet jau nu baidijamees gan, jo gulet zeetumâ nebij
nekahds leels preeks. Wet komendanturâ Walensenas
untera fuhdsibu par mums usnehma deesgan weenaldsigi.
Tagad jau nu bij skaidrs, ka tuhlin zeetumâ muhs netu-
pinâs. Daschas deenas brihwibâ jau bij nodroschinatas.
Un to mehs wiskarstak wehlejamees.

Komendantura nosuhtija us 7. bataljonu, kur muhs
fanehma pasihstamais Timme, bet ari winfeh jau likâs
masleet sawadaks, nekâ pagahjuschâ rudenî un seemâ.
Gruppu wezakee, kas bij pawadijuschi wasaru nometnê,
stahstija, ka Timme wairs neefot tas swehrs, kas bijis
agrak, kaut gan, falihdsinot ar ziteem feldsebeeteem, efot
tahds pats nejauks tehwinfeh.

Barakās atradām jaunu kahrtibu. Gubsteknu jau grupās bij nešamehrojami masak un tee pašchi beeschi mainijās: no darbeem nometnē atgreesās flimee, masleet atlabojās un pašuda atkal. Tapeh; barakās un wispahri nometnē nebij wairs- ne uš puši tik stingrs reschims, kā pagahjuschâ seemâ. Gubstekni nometnē jutās deesgan brihwi.

Jaunas wehsmas

Stipri ismainijusees bij ari nometnes eekschējâ dšihwe. Dauds no ta, kas 1915. g. pawasari tika uš to stin-grako noleegts, rudeni jau škaitijās par neatnemamām gubsteknu teesibam. Šawstarpejas atteezibas starp nometnes preekšneezibu, no weenas pušes, un gubstekneem, no otras, aišween ušlabojās.

Nometnē funkzioneja frantschu un angļu biblioteka. Ūbas bibliotekas atradās masâ istabinâ — barakas galâ, kuru parasti eenehma grupas wezakais ar unterofizeereem. Bibliotekas wehl nebij leelas, bet tomehr bibliotekas. Wispahrejai „wadibai“ bibliotekas preekšgalâ bij nolikts wahzu kareimis, bet faktiski bibliotekās štrahdaja atteezigo naziju gubsteknu preekšstahwi. Tanis deenās, kad no bibliotekas tika isdotas grahmatas, apkahrt barakai pulzejās lauschu bars.

Istabinâ, kur bij eeweetotas frantschu un angļu bibliotekas, pee masa plauktina kaktinâ lepojās ušraksts: Russische Bibliothek (kreemu biblioteka). Uš plauktina peh; kataloga škaitijās 60 kreemu grahmatas, bet pateesibâ nekad tur neweenu newareja atrast: wifas minas pahrgahja no weena pee otra un weenmehr atradās laišchanâ. Kreemu grahmatas isdewa bibliotekas šchefs —

wahzu kareiwis. Schis 60 grahamatas bij eegahdatas no nometnes komendanturas un pa leelakai dafai fastahweja no Kreewijâ aistleegtâm grahamatam. Sandrihs waj wifas winas bij isdewis Ladischnikows Berlinê, tomehr netruhka ari Bernas un Schenewâs isdewumu. Afsihmefchu daschas no kreewu bibliotekas grahamatam. Pirmâ weetâ stahweja Pews Tolstojs ar saweem „Tschetrem ewangelijeem“, „Newaru kluset“, „Augfchamzelschanos“ un ziteem. Otro weetu eenehma Herzena raksti, narodowolzu proklamaziju sakopojums, tad Maksima Gorkija ahrsemês isdotee raksti, rewoluzijas dseefmas, brofchuras par ebreju grautineem, Kreewijas zaru biografijas, daschas Sozialistu-rewoluzionaru brofchuras, 90.—05. g. g. sozialistiskâ literatūra.

No kreewu gubstekneem nometnê bij palikuschi waj weenigi tikai unterofizeeri, feldfebeli un podpraporfchtŝchiki. No rindineekeem nometnê atradâs tikai slimee, jo wifus wefelos otrâ-trefchâ deenâ aiffsuhtija tuhliu uf darbeem. Turpretim pirmâ gadâ wahzeefchi unterus un feldfebelus uf darbu suhtija tikai tad, ja pehdejee to wehlejâs. Tapehž ari mehs 1915. g. rudenî atradâm waj weenigi tikai „preekŝchneežibu“.

Nometnê atradâm noorganifetu Sarkano Krustu, kura preekŝchgalâ stahweja atkal unteri un feldfebeli. Kreewu nometnes dafâ noteižofŝcho lomu ŝpehleja grafs Solowkins (1916. g. tika pahrzelts uf ofizeeru nometni).

Wispahri fakot, nometnes dŝihwes eekŝchejâ wadiba atradâs melnŝimtneeku rokâs. „Preekŝchneežibai“ nepatika ŝaujina kreewu rewoluzionaro grahamatu, kaut gan wairums no tâm bij pawifam nekaitigas. Beŝ tam ŝchai melnŝimtneeku bandai nebuht wispahr nepatika biblioteka, kur wini newareja buht noteižeji. Wini kâ no uguns baidijâs no ahrŝemju isdewumeem, jo tureja par

fawu „fwehtu peenahkumu“ ruhpetees par kareimju „firdeſchkihſtibu“. Tapeh; nebij ko brihnetees, ka „preekſchneeziiba“ un wiſi ſchee melnee brahli nihda biblioteku uo paſcha ſahkuma. Kad tomehr komendantura biblioteku bij atwehruſi, „preekſchneeziiba“ to ignoreja un nedewa pat ſawu bibliotekaru. Wiſus, kas ween eeradàs nometnê, unteri ſteidsa informet par rewoluzionaro biblioteku un eeteiza „kaitigàs“ grahamatas nelafit. Tika pat ſtahſtits, ka wahzeefchi ar nodomu wiſus gribot padarit par rewoluzionareem.

Tomehr, neſkatotees uſ wiſu to, guhſtekni uſ grahamatam krita kà muſchas uſ medu un, kà jau teizu, plauktâ nekad newareja atraſt neweenu grahamatu.

Nometnê bij ari ſaws teatrs. Katrai waldoſchai nazijai, iſnemot italeeſchus un ſerbus, kuru nometnê nebij daudſ, — bij ſawu akteeru trupa, kas peh; kahrtas teatra barakâ riħkoja iſrahdes. Beſ tam tika riħkoti konzerti ar atſewiſchku zirkus mahkſlineeku numureem, dejam u. t. t. Nometnes teatra galwenais mehrkis bij iſpreeza.

Kreeweem atſewiſchkas akteeru trupas nebij, totees bij ſaws dſeedataju koris, kas darbojàs „wiſos wirſeenos“. Kreewu koris eenehma atſewiſchku baraku un wiſi mina dalibneeki bij atbrihwoti no darba. Kreewu koris ſneedsa konzertus, ſariħkoja ukrainu wakarus, kas weenimehr bij labi apmekleti.

Nometnê paſtahweja ari ſimfoniskais orkeſtrs, apmehram no 100 instrumenteem. Orkeſtrs deesgan beeſchi ſneedsa loti wehrtigus konzertus, kurus apmekleja ari ziwilâ publika. Uſ generalmehginajumeem eeradàs ari nometnes komendants ar ſaweem paſiſtameem no pilſehtas. Romendants bij leels muſikas miħlotajs, un tikai

pateizotees winam nometnê ari pastahweja simfoniskais orkestrs.

Nometnê bij noorganiseti sporta pulzini. Preeksch futbola, kas nometnê bij leelâ zeenâ, tika eerahdits se-wiſchkes laukums. Gubstekni spehleja ari zitas spehles.

Bibliotekam wajadseja mitinatees masâ istabinâ, bet katrai basnizai — pareistizigo, katolu, puritanu un baptistu — bij eerahdits plaschas telpas, pat atſewiſchkas barakas.

Uri kreemu melnsimtneekem bij ſaws zentrs — pareistizigo basniza ar preesteri preekschgalâ, kuru algoja Berlines gubsteknu komendantura; ap popu grupejâs wiſi muſu melnsimtneeziskee elementi. Basniza iswehrtâs par weenu no wismelnakeem spehkeem nometnê, kas nospeeda wiſu, kas ween bij dſihws.

Tikâs, ka ſchahdos apstahklos nometnê tomehr weegli wareja strahdat ari rewoluzijas organizeshanas darbu. Bet tã tikai likâs. Pateesibã strahdat bij loti gruhti, eeſahkto nereti otrã deenã nojauza un wajadseja ſahkt atkal no jauna. Tahdi bij „objektivee“ apstahkli.

Nelaimē, luhk, bij ta, ka nometnê ilgaku laiku wareja dſihwot tikai „preekschneeziiba“ — unteri, feldſebeli, podpraporſchſchiki. Apakſchkareiwji-rindineeki nometnê mainijâs: weſelee eeradâs uſ zitu darbu zaurbrauzot, ſlimee weſelotees, kas waj nu drihs ween nokluwa ſlimnizã un tad kapſehtã, jeb isweſelojâs un tika noſuhtiti uſ ziteem darbeem. Skroderi, kurpneeki, kas strahdaja nometnes darbnizâs, bij pilnigã atkaribã no „preekschneeziibas“. Tiklihds kahds israhdijs par patſtahwigaku — otrã, treſchã deenã to aiſſuhtija uſ darbu ahrpus nometnes. Ar ko ſche bij strahdat? — Slimee mas par ko intereſejâs, no preekschneeziibas ſamehrã mas prozents bij daudz mas progresiwaku zilweku. Tikai ar to iſſkai-

drojams, ka wehl lihds 1915. g. nowembrim kreewu bibliotekai nebij ne jawa bibliotekara.

Ja ari nometnē bij weens-otrs revoluzionaraks elements, tad tas tika no melnajeem krauksteem isolets un paralifets. Atfewischkos elementus wajadseja ussinat, apweenot. Tas bij gruhts un sihks darbs, wehl wairak tapēz, ka darbos sūbtischana atradās melno rokā; ar darba komandam mums nekahdu sakaru nebij, par to gahdaja wahzeeschi; tanī paschā laikā, ja ween kahds no nometnē atrodoscheemees eesahka stuhret pretim schowinismam un patriotismam, to us ahtrako issuh-tija no nometnes.

Bes tam pahrak meshonigā wahzeeschu istureschanās darbos radija kreewu guhstekoos welnischku naidu pret Wahziju, poteja patriotisma un atreebibas juhtas. Wisu to plasehos apmehros ismantaja melnsimtneeki, lai wairotu jawu „draudsi“.

Tad wehl daudsi no sakhuma baidijās atklahti usstahtees kā revoluzijas peekriteji, jo wisus pirmos gadus feldsebeli weda sarakstus: kas lasa revoluzionara satura grahmatas no bibliotekas, wed revoluzionaras sarunas, isteiz nemeeru pret pastahwošho eekahrtu u. t. t. Par „melneem saraksteem“ nometnē sinaja wisi un baidijās...

Wiss tas kopā nemot radija daudš schkehrschlu muhsu darbam un beeschi ween issauza to paschā sakhumā.

Muhsu Walensenas leeta tika isbeigta mums par labu, — netika pat isteikts rahjeens. Tuwakās deenās taišijamees aishbraukt us zitu darbu, bet tad gadijums palihdseja „nogruntetees“ nometnē us ilgaku laiku. Kreewu dseedataju kora preekschgalā stahweja kahds kreewu tautskolotajs, ar kuru wasarā daschus mehneschus strah-dajām Walensenas raktuwēs. Zaur winu tad ari eeti-

kàm wişi trihs „buntawneeki“ kori, kaut gan nekahdi leeli dseedataji nebijàm.

„Nogruntejuſchees“ kori, nolehàm pahræmt ſawàs rokàs biblioteku. Bibliotekas ſcheſs — wahzu karewis uſnehma muhs ar leelu preeku, wehl jo tapehž, ka bibliotekai atdewàm ſawas no Kreewijas atſuhtitàs grahmatas — wairak deſmit uniwersalàs bibliotekas numurus. Pehž nedelas es jau ſehdeju bibliotekà kà kreemu bibliotekars.

Rà klahjàs žitos darbos

Stary ſlimajeem nometnè ſaſtapàm ne maſumu wezu paſihſtamu. Ur daudſeem no teem 1914.—15. g. g. bijàm weenà bataljonà, pat weenà grupà, paſinàm wiinus kà turvus beedrus, kuru noſtaſteem warejàm pilnigi tizet. Un wiini mums ſtaſtija wisbreeſmigakàs leetas.

Par weenu no ſmagakeem darbeem nometnè ſkaitijàs purwu ſuſinaſchanas darbi. Uſ Wintermoru, Uchtenmoru 1915. g. pawafari noſuhtija daudſ lauſchu. Zeelais wairums ſlimo bij taiſni no tureenes.

Darbi purwos ſahkàs agrà pawafari. Jaſtrahdà bij lihds zelem aukſtā uhdeni, neſkatotees uſ to, waj lija leetus, jeb ſpihdeja ſaule. Barakàs nebij kur iſſchahwet ſamirkuſchàs drehbes. Baroja apmehram tapat kà nometnè. Darbi ſkaitijàs par krona darbeem. Maksaja 10 ſeninus par 10 ſtundu darba deenu. Wet ari par ſcho naudu, iſnemot tabaku un papiroſus, boditè neka žita newareja nopirkt. Iſtureſchanàs pret guhſtekneem meſchonica: ſita ar ſtibam, pahtagam un ſlinschu reſgateem. Timmes laikus nometnè atminejàs kà labakos.

Tahdos pat apstahktos nahzàs strahdat ari zitos krona darbos. No wiseem scheem darbeem slimee atgreesàs iskaltuschi, tikko kustoschi skeleti, kuru weeta bij weenigi kapschtà. Wisi wini bij tik tahsu nodsihti un nomoziti, kà absoluti ne par ko neinteresejàs, isnemot maiši un supu.

Daudsi no slimeem bij paspehjuschi pabuht ari akmenoglu raktuwès un sahs laustuwès. No wisàm malam skaneja lahsti un waimanas. Wisur ar gubstekneem rihkojàs kà ar lopineem. Wehl fliktak! Popu nobeigsi — jaunu ne tik drihsì nopirksi, turpretim nobeigtà gubstekna weetà atsuhtija no nometnes jaunu.

„Nošeguschos“ sehja pee stabeem, tupinaja karzeros, wispirms barodami ar silkem un pehz tam nedodami dsert; guldinaja sahrkos, atstahdami, usleekot wahku, masu schkirbinu, lai newaretu noslahpt, bet ari, lai buhtu gruhti elpot. Wahrdu fakot, raktuwju waditaji, fabriku direktori isleetoja wisu sawu fantasiju, lai isdomatu jaunus fodus, un newar teikt, ka wianu smadsenes ne-strahdatu. Sche jau mums nebij darischana ar 1914. g. rudens muskigo wahzu patriotu, kad tas us gubstekneem sweeda ar sapuwuschàm olam un akmenneem. Ne. Patriotisma reibonis bij garam. Sche runaja eksploatators, kas ismantaja stahwokli, lai issistu leelaku wirswehrtibu no kara laupijuma — gubstekneem.

Franzijas un Anglijas waldibas loti asi reageja us tamlihdšigàm parahdibam ar kontrrepresiju peeleetoschannu pee wahzu gubstekneem. Taphez pret frantscheem un angleem jau no 1915. g. wafaras wahzeeschi isturejàs dauds labak, nekà pret kreeweem. Us frantschu un anglu darba komandam deesgan beeschi brauza Sarkanà Krusta preekstahwji, kà ari diplomatisko misiju agenti. Wini brihwì sarunajàs ar gubstekneem, bes wahzu feldse-

belu klahbtuhtnes. Tikai kreemu gubstekni, pa dalai ari serbi, eenehma ihpafchu weetu — par wineem neweens neinteresejās.

Pehdejo apstahkli mehs ismantojām kā agitāzijas lihdfekli pret Kreewijas patwaldibu.

Bet ne jau nu wišos darbos gubstekneem klahjās tik slikti. Bij darbi, kur gubstekni juta ņewi loti labi, kur tos baroja un tureja kā žilwekus. Tikai tahdu darbu bij loti maš, un tos strahdaja ņamehrā neleels ņkaitis gubsteknu. Purwi, raktuwes, fabrikas nodarbinaja gubsteknu leelo wairumu.

Par wislabakeem darbeem ņkaitijās darbs pee ņemneekem. Tur gubstekni strahdaja beš konwoja. Wineem bij „kuštibas“ brihwiba, kaut gan dašhos apwidos pa nakti ņlehdša barakā, kuru apšargaja wahžu karewis. Turpretim žitos apwidos gubstekni ari naktis pawadija pee ņaimneeka. Gubsteknus parasti baroja labi, jo žitadi tee nestrahdaja peeteekofchi žihtigi. Nereti preekņhā nahža tahdi gadijumi, kad gubstekni pee ņaimneeka waj ņaimneežes nodņihwoja wišu wangneežibas laiku un turpat palika ari pehž kara, apprežedami meitu waj paņchu ņaimneeži, ja ņaimneeks bij kritis kara laukā (ofžiali tas nu gan bij nolēegts). Ne mašums bij ari tahdu gadijumu, kad gubstekni pehž dašchām nedelam ņagahjās ar ņaimneeži un nabaga „koka tupelneeks“ dņihwoja kā neeris pa taukeem. Tapehž gubstekni labpraht luhkoja tikt darbā pee ņemneekem, bet tas nebij nemaš tik weegli. Kreemu ņeldņebeli ismantaja ņawā labā ari wahžu ņemneekus: darbos uš ņahdņechu ņuhtija ņawus draugus, kā ari tos, kas teem ko atmeta; wehlaķ, kad ari unterus peespeeda strahdat, uš lauku darbeem tika ņuhtiti mini.

Wahžu waldiba ne wišai labpraht eeredņeja ņemneeku labās atteežibas ar gubstekneem, ņewiņhki apkaroja

radneežibas šaiſchu nodibinaſchanos. Bet ſche waldiba beeſchi ween bij beſſpehziņa. Weenu ko wareja darit un darija waldiba — pahrak „eedsihwojuſchos“ guhſtekaus apmainija pret jauneem no nometnes waj darba komandam. Tomehr praktikâ tas bij deesgan gruhti panahkams. Tam pretojâs paſchi ſemneeki. Šaimneeks waj ſainneeze, ſaraduſchi ar guhſtekni, pa leelakai daļai gan wairak ſeeweefchu puſe, — tuhlin brauza uſ nometnes komendanturu, gaħja teeſchi pee generala — un reſultatâ, nonemtais guhſtekniis ſwinigâ kabrtâ atgreēšs otrâ deenâ atpakal wežâ weetâ. Pehz tam jau guhſtekni ne-weens neaiſtika, ja tas neaiſbehga.

Wahzu ſemneeki un ſemneezes wiſwairak miħleja kreemu „Iwanus“.

Behgoſhee un atkal ſaguhſtitee

Turpat nometnē kaħda baraka bij nodalita no žitâm barakam ar diwkahrſchu dſelondrahſchu aiſſchogojumu, kuram apkahrt deenu un nakti ſtaigaja diwi ſargi — weens no weenas puſes, otrs no otras. Ta bij areſtâ ſehdoſcho baraka un winâ, galwenâm kaħrtam, tika mitinati nokertee behgli, kuri gaidija teeſu waj weenkahrſchi adminiſtratiwu ſodu, bet kuri pirms ſpreedumu iſpildiſchanas tika ſuhstiti uſ pilſehtas žeeſumu waj areſta mahjam.

Areſta barakâ ſehdoſſhee pa leelakai daļai bij behgli-profesionali. Daudsi no wineem jau bij neſkaitamas reiſes behguſchi uſ Holandes waj Schweizes robeſham, tikai nebij laimejees tikt pahri ſtingri apſargatâm robeſham. Wiņus kehra waj nu uſ paſčas robeſchas, waj robeſchas turumâ, ſuhſtija pa etapu atpakal uſ ſawu nometni, kur

flodsija aresta barakâ, lai peh; tam pahriwestu uš aresta mahju, kur tos gaidija diwas, tšhetras nedelas stingrs arests — diwas deenas tumschâ kamerâ ar uhdeni un maifi, trescho gaischâ ar siltu ehdeenu — un smags darbs raktuwês.

Neskatotees uš wišu stingribu, newareja teikt, ka aresta barakâ sehdošchee buhtu pawisam isoleti no pahrejeem nometnes eemihnteekeem, kâ to domaja preekšchee neeziba. Sehdošchee pa leelakai dalai bij zilweki ar bagatu pagahtni, kas loti labi isprata wahžu kareiwju psichi. Zaur sļepeni isgreetu zaurumu greeštos, pa jumtu, gar pašču sargu degunu wini prata rihtâ isliht zauri dubultoteem dšelondrahšču šchogeem un nakti nepamaniti atgreetees atpakal. Dašchi no wineem nedelam dšihwoja nometnê pee draugeem un pašihstameem, un komendantura tos tureja par no jauna isbehguscheem. Neskatotees uš to, ka komendantura deesgan beeshi praktišeja peepeschas pahrbaudišchanas nu barakas kratišchanas, behgli, kâ jau sawa aroda spezialisti, prata noslehtees, tikai wineem nelaimējās un nelaimējās tikt pahri robeschai.

Behga galwenâm kahrtam no darbeem. Mehginaju mi behgt no nometnes weenmehr beidsās ar neweikšmi.

Wisidewigakais laiks preekšch behgšchanas skaitijās wafara, bet behga ari seemâ, nerunajot jau nemas par pawasari un rudeni. Behgšchana skaitijās sawâ sinâ par waronibu. Nostaigaja tatschu simtâm werstu pa tik beeshi apdšihwotu semi, kahda ir Wahzija, bes maišes garošas kabatâ, pa leelakai dalai bes kompasa, kartes, bes walodas prašchanas, wadotees tikai no šaules un šwaigšnem! Tas nebij nemas tik weenkahršchi, kâ isleekas no pirmâ azu usmeteena.

Rezultatâ, protams, tikai neeziga dalina behgtu šašneedsa mehrki. Seelo wairumu behgošcho šakehra, ne

masums behgulodami šajlima un bij spēesti padotees pašči labprahīgi. Starp šmagi šlimeem un invalideem nometnē wareja šastapt ne masums tahdu, kas šawu wešelibu bij pašaudēušči uš wīseem laikeem, behgulodami šeemā, rudeni un pawafari. Daudsi nošlibka naktis peldedami pa upem un kanaleem. Wīši leeli un masi tilti Wahzjā uš to štingrako tika apšargati, un behgleem gribot negribot bij jateek pahri pašču spēheem.

Ras bij jau wairakas reises behgušči, šahštija daušas interesantas epīdes no šawas behglu dšihwes. Šahšis nostahštos bij daudz humora un ari tragisma. Waj plihšam no šmeekleem par nostahšteem, kā wahzešči atrod maigi gulošču behgli šeena gubā, išbihštas un kleegdami aišškreen; kā gušstekni rihtā nošlepjas kuplā žemalas kokā, deenā aišmeeg un nošlibd uš šchošejas ejošcho žilweku preekšhā; jeb atkal, kā kuršch šaguhštits, šeets ar strikeem un labi barots no šemneezem u. t. t. Netruhka ari tragediju: kā pulzīnšch behglu dodas peldus pahri upei, bet otru malu šašneeds tikai weens — pahrejee nošlibkst — un to pašču weenu tuhlin šaguhšta wahžu šargi...

Ras šagaidija behglus Kreewijā ? — Dašchas neezigas balwas, ihšs atwafinajums un atkal fronte... Waj tamdehšt bij wehrts pawīšam behgt? — Behga wismašak teešči patrioti un šchowiništi. Starp behgleem wareja šastapt ne masumu noteiktu internacionālistu un kara pretineeku. Bet šche mums bij darišchana ar žilweka pšichi — alka weenkahršči pehž brihwes... Dašchas deenas pabuht šawā walā... Paštaigatees pa mešcheem, kurus gruhtās gušsteknu darba gaitās ejot wareja nowehrot tikai kā škaištas gļešnās...

Mehs un wini

Gas ne tà bij juhtams darbos, kà nometnê. Jau no 1915. g. wafaras guhstekni dalijàs dimàs, pawisam pretejàs grupàs: bagatos un nabagos, burschujos un proletareeschos. Bagatee un burschuji, kà mehs tos dehwejam guhstâ, bij frantschi, angli, belgeesch, — nabagee-proletareesch mehs — kreemi un tikai pa datai serbi un rumini.

No 1914. g. rudens lihds 1915. g. pawafarim wisi guhstekni dshwoja weenados apstahklos: wisi dabuja weenadu maises un supas porziju, skraidija ar bldinam rokâ pa nometni pehz karotes supas; wisi bij isbadejuschees, nolesefejusch, pusflimi. Nometnê waldija starp guhstekneem pilniga weenlihdshiba.

Sahkot jau no 1915. g. wafaras, stahwoklis krafi ismainijàs. Frantschi un angli sahka sahemt no mahjam loti bagatus suhtijumus un pee tam leelos apmehros. Suhtijumos wareja atrast daschadas ehdamàs weelas un saldumus. Gas dema eespehju angleem un frantscheem barotees labi, dsert pat schampaneeti, un nemas neleetot nometnes maishi un supu. Wisi wini loti labi gehrbàs, katram bij sawi sulaini no kreeweem, kas tos apkalpoja un kà atlihdshibu saehma frantschu un anglu maises un supas porziju, pa reisei ari pusdeenu un wakariniu atleekas.

Comehr 1915. g. wafarâ wehl nebij weenlihdshibas starp pascheem anglu un frantschu guhstekneem. Schi weenlihdshiba sah kàs tikai 1915. gada rudeni, kad frantschu un anglu waldibas aisleedsa primatâ zelâ suhtit guhstekneem suhtijumus us Wahziju un usnehmàs us serwi guhsteknu apgahdashanu. To paschu darija ari Bel-

gijas waldiba. Sahkot no 1915. gada rudens, wisi Anglijas, Franziyas un Belgijas gubstekni sahka sanemt weenadus suhtijumus. Bagateem tas nepatika, bet nabagakee. bij laimigi un lepni us sawu waldibu. Pehz noteikta laika, nedelas beigās, katrs angļu, frantschu un belgeeschu gubsteknis sahahma noteiktu skaitu baltu biskwitu, galas un tauku konserwus, konserweta peena bundschu, schokoladi, pehz sinama laika sprihscha wefu, apawu un apgehrbu. Ja wehl 1915. g. wasarā starp angļem un frantscheem bij sawi nabagi — suhtijumus sahahma tikai bagatneeki, — tad rudenī wisi bij pahduschu un apgehrbti. Tas pats bij nometnē, kā arī darbos.

Pabi pahduschee angli un frantschi tuhlin radija sinamu nefaskanu nometnes dshiwē un sadaliya gubsteknus diwās naidigās dasās — bagatos un nabagos, pahrtikuschos un badā mirstoschos. Schis schkiru „preteschkibas“ wiswairak bij sajuhtamas nometnē, kur arī, tapat kā mums, kreeweem, pulzejās „preekshneežiba“, — bagatakā gubsteknu dala, kuri no mahjam sahahma naudas suhtijumus, kas nebij no waldibas noleegts. Rā widus laiku feodaleem, katram no wineem bij wairaki sulainkreemi: weens, kas gatawoja ehdeenu, otrs masgaja welu un nereti arī treschais preeksh nedabiskās dshimumu satiksmes. Par sulaineem frantscheem kalpoja tee paschi flimee, kas nereti no frantschu un angļu maijes un supas porzijam atlahgojās tik tahtu, ka tos wahzeeschi wareja suhtit darbos. Sulaini dshiwvoja toti labi.

Swehtdeenās un swehtku deenās angļu, frantschu un belgeeschu barakās tika ballets us nebehdū, un ilgi pirms pusdeenam waj wakarīnam no nometnes kehka apkahrt teem klainoju kreemi ar bšodinam rokās un pehz tam, kad sulaini bij pahduschu, kā wahrnas krita us supas baku.

Nabadjiba un turiba krita azis fewifchki swehtdeenâs us leelâs nometnes eelas. Frantschi, angli, belgeefchi, isgabja pastaigatees us to labako gebrbti. Wiseem wineem bij wairaki uswalki un apawi. Turpretim kreewu gubstekni bij gebrbti fkrandâs, labakâ gadijumâ spezielâs gubsteknu drehbês — ar platâm dseltenâm strihpam bikschu fahnos un ap kreifo roku, — nereti ari wezos frantschu un anglu mundeeros.

Eiropeschi fchtahtejâs lakotos sabbakos un kurpês, bet kreewi klabatoja koka tupelês un jauza wifu harmoniju...

Parasti wahzu fargi, noskatidamees nometnes eelas disharmonijâ, smeedamees norahdija us mums — fkrandaineem kreeweem un jobojâs:

— Russkij kaput! Russland kaput!

Pateefi, tee bijâm mehs — nabagi, wini — kungi.
Tee bijâm — mehs un wini.

Nometnes mechanizms

Nometne bij domata preekfch 10.000 gubstekneem, bet 1915. g. beigâs pee nometnes jau fskaitijâs 60.000, bet 1916. g. beigâs pahri par 100.000. No wisa fchi skaita nometnê parasti atradâs 4.000—5.000, pahrejee bij darbos un tikai fskaitijâs pee nometnes.

Zai apkalpotu tik leelu fskaitu gubsteknu, bij waja-djigs leels aparats: wajadseja finat, kur atrodas katrs gubsteknis, jo gandrihs wisi fanehina kaut kahdu korespondenzi; wisleelakâ mehrâ tas atteezâs us tà jauzameem eiropescheem — angleem, frantscheem, belgeefcheem, kuri regulari fanehina webstules un fubtijumus. Bes tam wajadseja orientetees, ko us kahdu darbu fuh-

tit. Gubstekni bij iskaifiti pa wifu Hanoweras provinzi. No muhsu nometnes gubsteknu komandas strahdaja Braunschweigâ un zitâs provinzês. Pee beeschâm darba weetu mainam, gubsteknu pahrweeschanas no nometnes us nometni — teescham bija wajadsigs aparats, kas wifas schis pahrmainas atsihmetu un uskertu.

Un teescham. Nometnes aparats, kas apkalpoja desmitus tuhkstoschus gubsteknus, bij loti labi nostahdits: samehrâ nedauds darbineeku apkalpoja darbos atrodoschos 96.000 ne sliktak, kâ nometnê dsihwojoschos 4.000.

Wislabak bij noorganisets personigo sarakstu galds. Tur kurâ katrâ laikâ, daschâs minutês, wareja atraft wifas sinas par kuru katru gubstekni: kur un kahdâ darbâ winsch patreij atrodas, kahda pulka, rotas, no kahdas gubernas, aprinka, pagasta, zik ilgi jau gubstâ, zik wejs u. t. t. Beidsot — kahda wina usweeschânâs: zik reises sehdejis arestâ, zik reises behdjsis, kahdos darbos un kâ strahdajis.

Pehz personigo sarakstu galda strahdaja ari nometnes pasta nodala. Katru deenu peenahza wagons suhtijumu, kas bij adrefeti us nometni. Kur tad nu wehl wehstules! Wifu to wajadsēja pahrsubtit us darba komandam. Nometnê pahri 40 zilweku saužâs par — Iwan Iwanowitsch Iwanow. Bet suhtijumi un wehstules tika pahrsubtitas bes leekas karweeschânâs.

Aparatâ strahdaja paschi gubstekni sem atfewischku wahzu kareiwju ustraudsibas.

1915.—1916. gadu mainâs

Pagahja wehl tikai kahds mehnesis, bet mehs jau bijâm pamatigi eesuhkuschees nometnes dsihwê. Noor-

ganisejam nometnê skolu. Nihkojam konzertus. Doma-
jam pat par nometnes kreewu awisiti, bet komendantu-
ra tam bij pretim, lai gan frantscheem tahda tika at-
lauta: newarot ustizetees, nodarbošchotees ar politiku.

Daschos mehneschos isauga ari muhsu biblioteka.
Mas pa masam atjaunojam un nodibinajam šakarus.
1916. g. preekšwakarâ zaur pastu, „kontrabandas“
želâ, pateizotees gubstâ strahdajošcheem beedreem, šaneh-
mâm „Социалдемократ“ daschus numurus. Vaikrak-
sta numuri bij adrešeti kreewu gubstekau kolonijai Ga-
melnâ un, tâ tad, tamlihdšiga korespondenze mums tika
iſſuhtita ari agrak, tikai komendantura to aišween bij
konfišzejuſi.

No šanemteem „Социалдемократ“ numureem pir-
mo reiſ dabujâm ſinat par Zimmerwaldes konferenzi un
ſtarptautiſko ſtahwokli wiſpahr. Wehl agrak mums bib-
liotekas ſhefs ſtaštija par Karla Eibknechta areſtu
(japeeſihmê, ka ar wahzu kareiwjeem toreis wiſpahri
newareja runat par Eibknechtu: — iſrunajot Eibknechta
wahrdu, wini weebâs un tuhlin luhkoja pahreet uſ zitu
tematu). Tadpat pirmo reiſi dabujâm ſinat par Walſts
Domes ſozialdemokrātu-leelineeku frakzijas noteeſaſcha-
nu uſ katorgu. Wahrdu ſakot, weſelu juhru jaunu ſinu.

Pehz gadijuma ar „Социалдемократ“ mehſ uſ-
dewâm ſaweem beedreem zeſchi uſluhkot un „konfiſzet“
tamlihdšigu muhsu korespondenzi turpat paſtâ. Un tee-
ſham, drihji ween nahzâs konſtatet, ka mehſ tikâm wi-
ſu laiku nekaunigâ kahrtâ apſagti. Pehz „Социалде-
мократ“ beedri nahkoſchâs deenâs ewilka ari zitu re-
woluzionaro literaturu, kas tika ſuhtita kreewu gubste-
kau kolonijai no daſchadâm Schweizes piſſehtam un no
Parifeſ. Tahdâ želâ mehſ ſanehmâm pirmo burtnizu

„Коммунист“, „Наше Слово“ beidšot, sozjalistu-rewo-
luzionaru ſchurnalīnu „На Чужбине“, kas tika iſdots ſpe-
ziāli preekſch Wāhžijā un Auſtrijā atrodoſcheemees
guhſtekneem.

Ēas bij weſels atklaſhjums, weſels kapitāls. Vai zen-
ſoreem tomehr buhtu darbs un wīni nenahktu uſ „lau-
nām domam“, mehſ konſiſzejām tikai daſu no atſuhtitās
literaturas. Ēahdā pat kahrtā mehſ turpinajām ſanemt
rewoluzionaro literaturu ari uſ preekſchu.

Daſchus mehneſchus wehſlak apſtahkli mainijās mums
par labu. Weenā jaukā deenā no Berlines galwenās
guhſteknu komendanturas preekſch kreemu bibliotekas
atſuhtija weſelu tſchupu rewoluzionara ſatura grahmatu.
Ēee nu gan nebij pehdejee iſdewumi, bet ar teem peetika,
lai ari muhſu zenſoru ſirdis padarītu „ſchehligakas“, un
wīni ſahka mums iſdot wiſu rewoluzionaro literaturu beſ
kahdeem iſnehmumeem.

Wehſlak iſfkaidrojās, ka žitās nometnēs, peemehram
Holzmindenā, zenſura bij laiduſi zauri wiſus rewoluzionā-
ros iſdewumus jau no paſcha ſahkuma. Schis priwilegi-
jas mehſ ſamelnā ſahkām baudit tikai ar 1916. gadu.

Œewar teikt, kaguhſtekni buhtu pahrak karſti re-
woluzionarās literaturas zeenitaji. Œeelais wairums gub-
ſteknu bij politiſkā ſinā pahrak neattihtiti, lai laſītu
„Социалдемократ“, „Коммунист“, „Наше Слово“.
Œeelā zeenā biſſchurnalitis „На Чужбине“, kuru redigeja
Wiktors Œchernows, toreij wehl rewoluzionars.

1915. g. Berlinē wahzeſchi ſahka iſdot ſpeziālu ne-
deſas awiji preekſch kreemu guhſtekneem — „Русский
Вестник“. Ēa maſjaja graſchus, nereti peeſuhtija pat par
brihwu. Awije tika redigeta naiwi-dumjā wahzu impe-
rialiſma wirſeenā un faktiſki wīnu maſ kas laſija. Wi-
nas mihkſtais papirs nodereja daſcheem žiteem noluhkeem.

No dascheem Justijumeem isdewàs wahzeescheem nemanot „ewilkt“ atsewischkas lapas no „Речь“, „День“ un „Сельский Вестник“ Tas bij wijs, ko mehs lasjam par Kreewiju teeschi no Kreewijas.

Darbs lehni, bet noteikti wirsijàs us preekshu. Biblioteka iswehrtàs par zentru wisai politiskai agitazijai un propagandai.

Regaidits belseens

Vikàs, nometnes dsihwê bij eestahjees periods, kad wismasak war gaidit pahrmainas un pahrsteigumus. Nometnes preekshneeziiba isturejàs pret mums samehrâ labwehligi. Gubstekni ispildija to, ko no wineem prasija, bet wafas brihschos nodarbojàs ar paschisglihtibu: kas prata lasit, tas lasija, kas neprata — tas mahzijàs. Nometnê ar sinameem panahkumeem strahdaja skola. Protams, wisi schee „masshtabi“ bij loti neezigi: nometnê atradàs tikai neeziga dalina gubsteknu un tee paschi pa leelakai dafai bij slimi. Gandrihs waj ⁹⁰/₁₀₀ no teem, kas labpraht buhtu mahzijuschees, atradàs darbos ahrpus nometnes. Melnsimtneeziskâ „preekshneeziiba“ ne par kahdu mahzifchanos nedomaja un us skolas un bibliotekas darbibu skatijàs ar naidigu smihnu. Comehr ari tas, ko darijam, nesa swehtigus augtus, sewischki tas atteezàs us politisko agitaziju un propagandu. Daschus mehneschus, nedelas nometnê nodsihwojuschee us darba komandam jau aishbrauza pawisam ziti un tur sludinaja to, ko nometnê bij dsirdejuschi. Preeksh toreisejeem apstahkleem, kad semneeziibas mafas wehl dafesi tizeja zara „tehtinam“ un patwaldneeziskai eekahrtai, tas bij leels folis us preekshu.

Weena pakaf otrai fekoja teatra israhdes, simfoniskais orkestrs regulari sneedsa konzertus. Reiz nedefâ isnahza frantschu humoristiskâ awise. Popi regulari aizinaja us deewkalposchanu tos, kas wineem wehl tizeja. Frantschi wakaros, un sewisehki swehtdeenâs, sehtahejâs tikko fanentos mundeeros un spihdoschos sabbakos. Wahrdu sakot, deena fekoja deenai bes kahdâm pahrmainam. Politiskos apwahrkschnos wehl nekas nebij sarefsams, wismaf mehs to neredsejam. Barometrs nekahdas laika pahrmainas un wehtras drihsakâ laikâ nerahdija.

Deepeschi, kahdâ jaukâ 1916. g. marta pawasara deenâ ustraukti pa nometni sahka skraidit frantschi, kaut ko klusi zits zitam stabtidami. Ustrauzosehâs sinas drihs ween nonahza ari kreewu gubsteknu ausis: tās bij baumas par tuwakâ nahkotnê sagaidamâm represijam atteezibâ us frantschu gubstekneem.

Wakarâ baumas apstiprinajâs. Râ atbildi us frantschu waldibas rihkojumu issubtit wahzu gubsteknus us Maroku, wahzu waldiba bij nolehmusi peeleeetot represijas pret frantschu gubstekneem Wahzijâ, nosubtot tos us kreewu fronti rakt transchejas.

To neweens no mums nebij gaidijis. Teesa, wisi nometnê sinaja, ka leelaka kreewu gubsteknu partija strahdâ teeshi frantschu frontê. Resen wehl frantschi par scho faktu ahrkahrtigi ustrauzâs. Raksturigi. Ustrauzâs ne nu par wahzu kara wadibas rihzibu, bet gan teeshi par paschu kreewu gubsteknu „usweschanos“, jo pehdejeem weenkahrsechi newajadsejis frontê strahdat. Kad mehs to wineem atgahdinajâm, frantschi ustrauzâs un sahka tuhlin lamatees...

Dehz no galwenâs komendanturas atsubtita saraksta, us kreewu fronti wajadseja nosubtit no Samelnas

nometnes 500 zilwekus. Sarakstâ bij eefsehgti eeweh-
rojamakee frantschu gubstekni — leelais wairums mu-
fiku, akteeru, adiwokatu, inscheneeru u. t. t. Nekahdi
luhgumi nelihdseja, lai gan tos raidija weenu pehz otra
nometnes preeksehneeziiba us galweno komendanturu. Ne-
bij brihw pat neweenu no šaraksta apmainit pret otru.

Otrās deenas wakarâ frantschus tã i aissuhtija.
Wehlak issinajãm, ka muhsu hamelneeshi strahdã Kur-
semê. Tabdas pat partijas tika aissuhtitas ari no žitãm
nometnem.

Pehz represijam

Wehl seemã tika runats, ka pawafari muhs wišus,
kas atrodamees nometnê, aissuhtišhot us šahdschu, pee
lauku darbeem. Šahkãs pawafars, mehs gaidijãm „mo-
bilisaziju“. Un, protams, šagaidijãm. Rahdã no marta
deenam nometnê nolika wispahreju pahrbaudi. Tas no-
sihmeja, ka to deenu nometnê neweens nestrahdãs un us
darbu neees, bet wišu augu deenu wiši nometnes eemiht-
neeki šahwês us galwenãs eelas, waj nu tee buhtu šli-
mee, jeb weselee.

Pahrbaudes deenas preeksehwakarã masgajãm un
tihrijãm barakas. Rihtã, plkst. 7, wišus išdsina us gal-
wenãs eelas un šastahdija pa grupam, t. i. atšewišchki
pastineekus, komendanturas tehniško aparatu, bibliote-
karus, grupu wežakos, šlimos, inwalidus u. t. t. Rã jau
tas parasts pee mums, tã ari Wahžijã, gaidijãm ilgi.
Tikai plkst. 11 parahdijãs generalis no galwenãs Šan-
noweras komendanturas, apstaigaja rindas, un ar to
pahrbaude beidsãs.

Otrā deenā dabujām sinat pahrbaudes rezultatus. Nometnes komendanturā bij likts preekščā uš to stin-grako samasinat sčtatus un nošubtit preekšč lauku dar-beem noteiktu škaitu gubsteknu.

Nahkoščā deenā šahkās mobilisazija. Zeelos apmeh-ros samasinaja wišas bataljona kanžlejas, pastā pahr-mainija rindineekus-apakščkareiwjus pret unterofizee-reem un feldsebeleem (darbs pastā un zītās nometnes ee-štahdēs škaitijās par privilegiju, uš ko bij teesības tikai untereem un feldsebeleem, apakščkareiwji tika „zeesti“ tikai isnehmuma gadījumos, kad no feldsebeleem un un-tereem nebij neweena, kas waretu eenemt winu weetu). No apakščkareiwjeem palika tikai atšewiščkas perso-nas — stary teem ari es, kā bibliotekars, uš kuru poste-ni neweens no „preekščneezības“ nepretendeja un bai-dijās pat eenemt aij tibri politiškeem eemesleem: Kree-wijā šaukščot pee atbildibas par rewoluzionaras lite-raturas isplatiščanu.

Tuhlin pehz tam šahkās ari suhtiščana uš darbeem. Aisšubtija wišus musikus, akteerus, isformeja muhsu kree-wu kori. Ari mani tuwakee beedri Osolini aishrauzā uš laukeem, art semi. Nometnē palika weenigi „išchinow-neeki“, slimee un inwalidi. Išbeidsās, protams, katrs kul-turels pašahkums — školas, pulžini u. t. t. Rautkā wehl funkzioneja bibliotekas, bet winu lasitaju škaits pawišam šaščluka. Turpinaja isnahkt tikai frantschu awisite. Wi-na pahrdsihwoja wišas mobilisazijas.

Pawasara mobilisazijas rezultatā nometnē palika ne-pilni 2000 gubsteknu. Preekšč tik leelas platibas, kahdu eenehma nometne, tas bij maš škaits. Zeelais wairums baraku šahweja tukščas. Nometne likās ismirusi. Maš-leet dšihwakas palika nometnes eelas tikai šwehtdeenās,

kad „išchinowneeki“ spēhleja futbolu un publis siinakabri-go ruhža un išhaloja ap wineem.

Weentuli šlihdeja atkal deenas, nedelas, mehnešči. Pagahja pawafars. Upkahrtejās kalnu peegahšes tehr-pās tumšči safās krahfās. Uš šhoga, tihrumos seedeja lauku pukēs, šehla drumas. Ta bij glesna — škaišta glesna preekšč mums, drahschu šhogos eeflehgteem gubstek-neem.

Weeta, no kureenes neatgreesčas

Rilometru no nometnes, aiš kalna peegahšes, kas ap-augufi ar buka koku mešchu, bij eerihkota gubsteknu kapšehta.

No nometnes paugurina wareja katru deenu noška-titees, ka ap plkst. 11 rihtā no šlimnizas barakas išnes wairakus šahrkus un aišwed uš mešča puši, kur atra-dās kapšehta. Šahkot no 1915. g. rudens tika atlaufs ari dšihwajeem pawadit mirušchos beedrus pehdejā gai-tā, protams, šargu apšardsibā. Raut gan ne wišai patih-kama, bet tomehr ta bij weenigā pastaigafčanās eefpeh-ja ahrpus nometnes, un mehs to išmantojām, kad ween warejām.

Uš kapšehtu, šahkot no 1915. g. rudens, mirušchos pawadija atteejigas religijas garidsneeks. Par tahdām leetam nometnes preekščneeziba ruhpejās wišwairak. Jašaka, ka wišpahr gubsteknu pehdejā gaita bij daudš jaukaka, patihkamaka, nekā wiša eepreekšhejā dšihwe gubštā: gubsteknis tika guldiš kails deefgan labi nošrah-datā šahrkā, uš kura weenmehrl noliika kroni. Kapšehta tika labi kopta un atšewišeiki kapi nodehštiti ar kapa mirtem. Uš krušta bij uštrakštits gubstekna numurs, uš-

wahrds, wahrds un tehwa wahrds, kahdas rotas un pulka, kà ari no kahdas gubernas. Upkahrt kapsehtai — kapu weetai (bij paredseta ari plascha „reserwes“ weeta) aptaisita skaissta sehta. Wahrdu sakot, kapsehta atstahja dauds labaku eespaidu nekà nometne, un gubstekai ne bes eemesla sührojàs, ka ja wahzeeschi pret dsihwajeem gubstekneem buhtu isturejuschees tà, kà pret miruscheem, tad Wahzijà waretu dsihwot ilgus gadus.

Rapsehtà wisu laiku strahdaja gubsteknu grupa, kas kopa kapus un raka reserwes bedres. Tee paschi ari no laida sahrku kapà un steidsigi to aisbehra.

Wehl 1915. g. seemà nometnè un darba komandàs sahka lasit naudu preekseh kopeja peeminekta. Salasija deesgan leelu sumu. Nometnes arkitekti no gubstekneem, galwenàm kahrtam — frantschi un belgeeschi, — issludinaja peeminekta projekta konkuršu. Eihds 1917. g. rudenim peemineklis tika ari uszelts paschu gubsteknu spehkeem.

Jau 1917. g., kahdà rudens sivehtdeenà, notika peeminekta atklahschana. Daudsu sargu usraudsihà, us kapsehtu aisdina wisus nometnè atrodoschos gubsteknus. Us peeminekta atklahschanu eeradàs ari nometnes generalis un tureja runu par tematu, zik patihkami gulet siveschà semè, apsinotees, kà zihniisees un miris preekseh tehwijas. Par kapà guloscheem tagad wareja runat, ko gribeja... Tikai mehs, dsihwee, jutàm un sinajàm, ka tik patihkami naw ne zihnitees, ne ari gulet wèhsajàs smiltis.

Ur runam usstahjàs ari waldoscho naziju preeksehstahwi no gubsteknu puses. Protams, runàs tika dseedatas slawas dseemas tehwijai un nahwei, kà augstakam tehwijas mihlestibas peerahdijumam.

No kreewu gubsteknu puses runaja Sarkanà Krušta preeksehstahwis — kahds nometnes feldsebelis. Wet ja

frantschu, anglu, belgeeschu preekschstabwji runaja wehl
fawas nazijas gubsteknu wahrda, tad to newareja teikt
par kreewu feldfebeli: preeksch leelakas dasas no mums
wahrds „tehwija“ zeeschi faistijas ar rewoluziju, jo tas
jau bij pehz februara deenam; Kreewija atradas jaunu
notikumumu preekschwakarâ, kas atbalsojâs ari gubstâ.

Wogurufchi no ilgus stahweschanas un weenumuligam
runam kapsehtâ, mehs pastiprinata fargu kordona pawadibâ
atgreesamees nometnê. Kad aifwehrâs atkal aifmums
dsells wahrti, lihds afaram bij schehl kapsehtâ palikuschos
beedrus, kureem ahrkahrtigi smagee gubsta dsihwes
un darba apstahkli laupija dsihwibu. Tee neresdsès
jauno Kreewiju, kuras dehl weenigi wareja panest
daudskahrtejâs zeeschanas un nesaudet prahthu un zilweka
lihdsibu.

Stahbeji-greeschni

Sahkot ar 1916. g. pawasari Wahzijas pahrtikas
stahwoklis loti pasliktinajâs. No darba komandam atgreesufchees
gubstekni stahstija par truhkumu, ko zeesch paschi
wahzeeschi, fewischki strahdneeki. 1916. g. pawasari
waj weenigâ pilsehtneeku pahrtika bij greeschni (kahli),
kurus daschados weidos — gan wahritus, zepetus,
bet wiswairak kaltetus — ehda pusdeenâ un wakarinas.
Protams, sche neeet runa par semneekeem. Tee weenmehr
bij famehrâ labi pahrtikuschi. Deesgan labi pahrtika
ari gubstekni, kas strahdaja pee semneekeem.

Pawisam zits kas notika nometnê un darba komandâs.
Sahkot ar 1916. g. aprili nometnê pusdeenâs un wakarinas
wahrija tikai no kalteteem greeschneem, pawalgam
peeleeekot smirdoschu deslina galu. Supa isnahja

tik pretiga, ka ar mokam wareja noriht daschas karotes — un wjadseja peelikl leelas puhles, lai peepilditu mehderu.

Greeschni bij weenigais glahbinsch no bada, un par teem no metnê dseedaja kuplejas, puhlejâs, puhlejâs „atrisinat“ jautajumu, kas notiktu ar Wahziju 1917. g. pawafari, ja 1916. g. buhtu Wahzijâ greeschnu nerascha. „Mihklu“ wiſeem lihds apnikumam „ſkaidroja“ kahds agromoms, apgalwodams, ka greeschni eſot ſemkopjeem tik pateizigs augs, ka neſkatotees ne uſ kahdu wafaru do-dot bagatu raſchu...

Uri maiſes 100 grami palika ar katru mehneſi flik-taki: aiſween wairak un wairak ſahka milteem peejaukt „bihdeletus“ ſauſus ſalmus.

Guhſtekni plaſchos apmehros ſlimoja ar wehdera kartaru un zitâm ſlimibam. Uſ ſlimnizâs puſi no piſſehtas beeſchak un beeſchak tranſporteja ſahrkus.

Tomehr no metnê wehl wareja kautkâ dſihwot. Nometnê bij dauds frantschu, anglu, belgeeſchu; wiſi wini labi tika apgahdati ar biſkwiteem, angli — ar ſwaigu baltu maiſi, konſerweem un zitâm ehdamâm ſeetam. No „eiroppeeſcheem“ weenmehr wareja ko nopirkt, jeb weenkahrſchi iſluhgtees kahdu garoſu.

Ne ka tamlihdſiga nebij darbos, kur wiſur wairakumâ bij kreewu guhſtekni. Ne maſums bij tahdu darba komandu, kur ſtrahdaja tikai kreewi. Tur kreewu guhſtekni mira badu ſcha wahrda wiſteeſchakâ noſihmê. Kad no tahdam darba weetam no metnê eeradâs guhſtekni, wini kâ iſbadejuſchees wilki ſkraidija no barakas uſ baraku, ar ſaldu muti iſehda muſſu negarſchigâs ſupas atleekas; raknajâs pa netihrumu bedri pee kehka, uſlaſidami jau ſmirdoſcho greeschnu atleekas. Tee bij ſchauſmu

škati, kahdus war eedomatees tikai tas, kursch pats re-
dsejis badâ mirstoschus zilwekus.

Angli stahstija daschadas epjodes par kreewu gub-
steknu „rijibu“. Zuhk, weens no tahdeem nostahsteem.
Xereti daschadu eemeslu dehl, peemehram pasta nokawe-
schanâs dehl u. t. t., angli sanehma fapelejuschu maiji.
Daudsmaf ehdamu, protams, tee pahrdewa kreeweem,
bet pawisam sapuwuschu ismeta mehslu bedrê. Redsedami,
ka sapuwuschos maijes gabalus kreewi iswelk un apehd,
anglu firds „eeschehlojâs“ un tee wairak samaitajuschos
suhstijumus sahka mest atejas weetâs. Bet ari tas ne-
lihdsjea. Angli drihl ween bij speesti noskatitees wehl
draufmigakâs ainâs: kreewi wilka sapuwuschu maiji no
atejas weetam, apmasgaja to turpat pee uhdens krahna
un ehda... Tas anglu dschentelmenus pawisam „saruhgti-
naja“ — un tee nesinaja neko zitu, kâ lamat kreewus par
zuhkam, par semakeem radijumeem u. t. t., atstahstidami
scho gadijumu kâ anekdoti... Bet tas bij pateefs noti-
kums no dsihwes.

Tapeh? saprotams, ka greeschni kreewu gubstek-
neem bij weenigais glahbinsch no bada, un nahkas tikai
noschehlot, ka to paschu greeschnu nedewa tik, zik to
prafija wehders...

„Bratuschki“

Wehlâ 1915. g. rudenî nometnê eedsina leelaku ferbu
gubsteknu partiju. Wisi wini bij tikko sawangoti, sakarâ
ar ferbu armijas sakauschanu, un ilgaku laiku sabijuschu
kaujas pirmâs linijâs.

Ja war teikt, ka 1914. g. rudenî nometnê sadsihtee
kreewu gubstekni atgahdinaja ubagus, tad ferbu gub-

stekni tahdi bij diwkahtigi. Usdehdejufchi, noškrandaju-
shees, puskaili, basàm kahjam wini tikko kustejas.

Veelais wairums starp wineem bij analfabeti, neattih-
stiti — kopà nemot, dauds masak kultureli, nekà kreemu
semneeki, un wineem nebij nekahdas jausmas wiselemen-
tarakos jautajumos. Wini ne par matu neisprata, un
šawas neattihstibas deht newareja isprast, par kahdu
špehlu leetinu tee bij palikufchi imperialistisko laupitaju
rokàs.

Kreemi tuhlin šapratàs ar serbeem. Samstarpeju ša-
prasthanos leelà mehrà sekmeja kopejas šlahwu walodas
noskanas un kulturas tuwums. Serbi kreemuš sauza par
„bratuschkeem“ (brahlišheem), tāpat kreemi serbus. Ser-
bi bij lepni us to, ka winu pušē karo ari „leelà Kree-
wija“.

Nešaprašdami neko starptautiskos jautajumos, serbi
šewišchki nikni bij us bulgareem. Wini žentàs kuru katru
pahrlēezinat, ka Serbija šakauta tikai aij Bulgarijas
wainas. Starp serbeem bij 60 gadus wetschi, ne masums
ar wišeem šaweem dehleem. Wiši wini, kà weens, dega
wiskarstakàs ilgàs tuhlin pehz atgreeschšanās no gušta,
neegreeschotees mahjās, usšahkt karu pret wiltigo Bul-
gariju. Wini šinaja tikai šawu tehwiju — wairak neko,
un nebij ko brihnetees, ka us šlimigàm naziionalizma stih-
gam imperialistiskee laupitaji wareja špehlet šawas mel-
dijas.

Daudsi serbi neišzeeta lihds ahrprahtam šmago wahzu
guštu. Wini mira kà mušchas no daschadàm šlimibam
un mirdami dega šchowinistiskà neežzetibà un naidà pret
šawu kaiminu, tahdu pat masinu tautinu, kahda bij wini
pašchi.

Schehlfirdigās mahšas apmeklejumš

1916. g. wašaras otrā pušē nometni apmekleja pirmo reiš Kreewijas Sarkanā Krušta preekšstahwe — Schehlfirdigā mahša Witte. Par winas eerashanos nometnē mehš jau eepreekšch sinajām no nometnes pareištizigo preeštera, kursch tuwu stahweja komendanturai un žitām augstakām waldišchanam.

No Schehlfirdigās mahšas apmeklejuma kreewu guhstekni šagaidija loti daudš. Nometnes melnšimtneeki išplatija baumas par Schehlfirdigās mahšas „leelām“ pilnwarām, kopoja daščadus materialus par guhstekau zeešchanam Wahžijā un, protams, nepeemirša ari eewahkt šinas par atšewiškku peršonu revoluzionaro darbibu nometnē.

Jaatšihstas, mums ne wišai patika Schehlfirdigās mahšas apzeemojums. Bij wairak kà škaidrs, ka guhstekneem wiņa ne ar ko nepalihdšs, otradi — tikai kaišs. Baidijamees par biblipteku, kura 1916. g. wašarā bij išauguše par solidu grahmatu krahtuwi. Mehš jau akurati šanehmām revoluzionaro literaturu no Schweizes. Veelais wairums bibliotekas grahmatu bij revoluzionara šatura. Schehlfirdigā mahša, protams, to tuhliu wareja dabut šinat no nometnes melnajeem krankšeem un žaur komendanturu peeprašit bibliotekas „tihrišchanu“. Un nometnes preekšchneežiba mahšas preekšchlikumu buhtu išpildijuši. Par to mums nebij ne mašako šchaubu.

Substekni, šewiškki šlimee, loti gaidija „mahšinu“. Wineem likās, ka wajašseja tikai „mahšina“ wišu ištahštīt — un behdas kà ar roku tiks nonemtas.

Mahšas eerashanās deenā kreewu nometnes daša bij tikpat kà špahrnos. Un kad Witte ģenerala pawadi-

bâ eeradàs nometnè, wina wena azumirkli eelenza gubsteknu bars, un fatikschanàs bij tik firniga, ka daudsi raudaja no preeka, raudaja ari mahsa... Un tas saprotams, mahsa bij pirmais preekschstahwis, kas šasweižinajàs ar gubstekneem mahstes walodâ.

Witte bij wideja auguma, pilniga meefàs. Wina loti energiski kehràs pee nometnes apskatishanas. Winai lihdsi neschkirami, kâ ehna, ņekoja nometnes pops.

Ilgj wina runaja ar gubstekneem. Isprasija par wišu ņihkumos. Un gubstekni issuhdseja „mahsinai“ wišas behdas, — par to, ka jamirst bada nahwè, zik nezilweziģi isturas pret wineem darbos u. t. t. Vai wišu to redsetu pate mahsa, winai tika dotas ņmagako darba weetu adreses, kur atradàs kreewu gubstekni. Râ israhdiģàs wehlak, mahsa wišas ņhis weetas bij apbraukajuse. Enerģiju tomehr winai newareja noleegt.

Witte ņweiģa gubsteknus no Aleksandras Teodorownas, apgalwodama, ka Kreewiģâ wini neteekot aismirsti; keiģareene preeksch gubstekneem gatawojot dahwanas, kuras mehs tuwakâ nahkotnè ņanemšhot.

Tomehr winas wahrdeem maģ kas tiģeja. Mahģai wajadģeja usklausit daudsus pahrmetumus un ņuhdsibas, kas teeschi ņihmeģàs us Kreewiģas patwaldneezģsko waldibu, — ka pehdeģâ aismirģuse gubsteknus; gubsteknus moka, bet Kreewiģas waldiba kluse; ar kreewu gubsteknu kaulēem iswagota wiģa Wahģiģa, bet waldiba par to neleekas ne ņinot. Râ peemehru nostahdiģa Angliģu un Franģiģu, kas wiģeem redģot tâ ruhpeģas par gubstekneem. Witte luhkoģàs aiģstahwetees. — Kreewiģâ par gubsteknu ņmago dģihwi Wahģiģâ neweens nesinaiģis, galwenais — gubsteknu eģot tik daudģ... Pehģ winas atģreeģchanàs Kreewiģâ, kluhda tiksģhot iģlabota.

Mahsa neaismirša ari biblioteku. Pirmais winas jautajums man, kà bibliotekaram, bij — waj es neesot ebrejs? — Išdirduši manu atbildi, ka esmu latweetis — Witte apmeerinajās un tuhlin šahka tehršet ar frantschu bibliotekaru. Mana latweetiba glahba biblioteku! Nabadšite, wina eedomajās, ka gubštā ar revoluzionaro propagandu nodarbojas tikai ebreji!

Mahsa ašbrauza. Wehlak no atšubtiteem uš muhsu nometni ofizeeru denšchikeem ušsinajām, ka ta pate Witte bijuši ari ofizeeru nometnē. Ofizeereem wina teikusi:

— Sargajeet, ofizeeru kungi, šawu weselibu, — juhsu špehki wehl noderēs žara tehtinam!

Un teesham. Wehlak ofizeeru špehki nodereja baltgwardišeem. Mahsa Witte nebij bijuše tahda mulke.

Aleksandras Teodorownas galeti

Tuhlin pehž mahsas ašbraukšchanas gubstekni šahka gaidit apšolitās dahwanas. Nometnē eeradušeēs denšchiki (winus mainija par katreem 3 mehnešeem) stahštija, ka ofizeeri jau šanehmuschi no Aleksandras Teodorownas žuhkas špeki un žitus produktus. Tā tad nahkošhā bij apakšchkareiwju rinda.

Reiž, jau tuwu pee rudens, kahds feldšebelis atškrehja no Šarkanā Krusta un šwinigi pašioja, ka dahwanas peenahkušas stazijā un rihtu jabrauž tām pakal.

Naiwakee wišu nakti šihleja, kahdas buhs keišareenes dahwanas ižadėjusheemees gubstekneem. Tapedž jo leelaka bij wišchanās, kad otrā deenā gandrihš waj wišu nometnē efošcho gubsteknu klahtbuhtnē taišija wafā pirmās kastes: Aleksandra Teodorowna gubsteknus bij ap-

weltijusi ar zeeteem, melneem suchareem, tà sauzameem galeteem, un leelu daudsumu „ewangeliumu“ un luhgšchanas grahmatinu. Uri preekšč pašcheem patrioteem tas bij pehrkona spēhreens šķaidrā deenas laikā: tahdu blamašču neweens no wineem nebij gaidijis.

Katrs guhsteknis dabuja tšhetrus galetus, apmehram $\frac{1}{2}$ mahrzinas. Galeti bij tik zeeti, ka tos wajadseja mehrzet 2 deenas uhdeni no weetas un tikai tad tos wareja dauds mas leetot. Galeti pehz isskata atgahdinaja zeetus akmeņus un nemehrzeti ne ar kahdeem šobeem nebij sagrauschami, kaut ari tee buhtu pašči wefeligakee.

Šmehrzetos galetus eehdot, wehderā šchnaudsa un ilgi nahza nelabas atraugas.

Keisareenes atšubtitās „dahwanas“ mums bij labs agitazijas materials, turpretim melnšimtneeziskai nometnes preekšneezibai tās bij nasis pee riškles. Pa wīšu Wahziju klišda nostahsti par to, ka Kreewijas keisareene apdahwinajusi guhsteknus ar galeteem, kurus „ne sobi nem, ne wehders gremo“. Frantschi speziali pirka waj apmainija pret saweem swaigeem balteem biskwiteem galetus, lai buhtu „peeminai“ no guhsta. Un, protams, smeekleem par „Aleksandras Teodorownas galeteem“ nebij gala.

Rad Sarkanā Krusta barakā taišija walā jauna suhtijuma kastes, patriotiskee frantschi nahza speziali šķatītees, lai pašči pahrlēezinatos, waj suhtijumi teešči nahk no Kreewijas. Dašči pat klusibā aptaujajās, waj tik keisareenes galeti neesot „fabrizeti“ šķepat Wahzijā, lai kreewu guhsteknu azis galīgi šakompromitetu Kreewijas „likumigo“ waldību.

Galeti, ewangeliji un luhgšchanas grahmatas neregulari tika suhtiti lihds pat Februara rewoluzijai un tos tà i sauzām par Aleksandras Teodorownas galeteem.

Reskatotees us wišam nometnes preestera puhlem, keisareenes ewangeliji un luhgšchanas grahmatas maš ko lihdsēja kreewu guhstekau religiošitates pazelšchanai. Da šcheem gadeem daudsi no guhstekneem bij jau palikuschi par ateisteem, wismaš religijas fanatiku škaits bij kreetni ween šaššuzis — un ewangeliju un luhgšchanas grahmatu kaudšes guhstekaus tikai kaitinaja.

Melnšimtneeku organizazija

Kreewu Sarkanà Krušta preekšštahwneeziba nometnē organizējās pehz frantschu un angļu parauga 1915. g. beigās. Tika peņemti ari tee pašchi organizazijas prinzipi — wispahrejas wehlešchanas, prezidijs u. t. t. Tā ka nometnē galwenām kahrtam atradās „preekšhneeziba“, tad Sarkanà Krušta prezidijs tika iwehlets no feldfebeleem un unterofizereem. Sarkanais Krušts bij weenigà legalà organizazija nometnē, kuru bij atšinuši ari komendantura. Tajā eetikuschee feldfebeli un unteri „šwešchu“ eekšchā nelaida. 1916. g. beigās Sarkanais Krušts wairak atgahdinaja melnšimtneeku šchomu organizaziju, nekā us wispahreja wehlešchanu pamata iwehletu preekšštahwneezibu. Maš pa mašam tas bij iwehrtees par melnšimtneeku perekli.

Pehz šawas buhtibas Sarkanais Krušts bij tipiška melno kranku organizazija. Besspehziga naida pilna, wiņa wišus špehkus peelika, lai žihnitos ar „kramolu“. Un newar teikt, ka šchai darbiba nebuhtu panahkumi. Šdalidami peesuhitās pahrtikas druskas, wiņi weenmehrt atradās starp guhstekau mašam, kas no darbeem nometnē eeradās šbadejuschees un nonihkuschi, naidigi pret wišu, kas ween bij wahzišks; pret Wahziju un wahzee-

ſcheem naidigi noſkanotàm maſam Sarkanâ Kruſtâ tika potets, ka rewoluzionarâ propaganda, rewoluzionarâs grahmatas naw nekas žits, kâ wahzu agentu wiltus mahzibas, bet bibliotekas grahmatas — wahzu iſdemums. Mums wajadſeja peelik̄t leelas publes, lai tamlihdſigas baumas apkarotu — un ne weenmehr tas mums iſdewâs. Weena daſa no nometnes eemih̄tneekeem, peemehram, bij pahrl̄ezinata, ka nometnes biblioteka ir welna kaſrdinajums, kas eerihkota uſ paſcha Wituma pawehli preekſch̄ kreewu guhſtekuu ſamaitaſchanas.

Materialâ ſinâ Sarkanâ Kruſta iſſneegtâ palih̄dſiba bij neeziga. Wiſſch̄ iſdaliſa tikai tās druſkas, — un ſubtitas tika teeſcham tikai druſkas, — kas peenah̄ja no Kreewijas, Holandes un Daniſas Sarkanâ Kruſta nodatam. Nometnes Sarkanais Kruſts weh̄lak ſahka iſdalit ſtarp ſlimeem ari tos ſubtijumus, kuru ihpaſchneeki bij jau miruſchi.

Nabadſiba ari ſche bij wiſpahreja. Tani laikâ, kad frantiſchu, belgeeſchu un angļu Sarkanu Kruſtu barakas waj plih̄ſa no pahrpilnibas, kreewu Sarkanâ Kruſtâ wareja beeſchi ween atraſt tikai tukſchas kaſtes. Sahja nedelas, mehneſchi — un uſ kreewu Sarkanâ Kruſta adreſi nebij neweena ſubtijuma.

Scheh̄ſirdigâs mahſas apmeklejums, kâ jau to wareja ſagaaidit, neko nedewa. Iſnemot akmenzeetos galetus un garigo literaturu, meh̄s neko ari nedabujâm. Bet ari to paſchu zeeto galetu kaſtes peenah̄ja loti reti — un faktiſki par palih̄dſibu to newareja ſaukt. Wiſi ſuhgumi peh̄z palih̄dſibas palika par ſauzeja baſſi tukſneſi...

Samehrâ leelam Sarkanâ Kruſta ſchtatam beeſchi ween nebij ko darit. Dihkâ atrodoschees laudis nodarbojâs ar to, kas wineem wiſtuwak ſtahweja pee ſirds, t. i. ar melnſimtneeziſku agitajiju un propagandu.

1917. g. Februara un Oktobra revoluzijas deenâs Sar-
kanais Krusts bij kontrrevoluzijas žitadele.

Antisemitisms

Welniſchkgigais naidis un nizināſhana, kaħdu jau 1914. g. rudenī peekopa frontē atteezibā pret ebrejeem un kuru augstakā mehrā ſekmeja melnſimtneeziſkee ofi-
zeeri, tika pahrneſti ari uſ Wahžiju. Veelkreewu ſcho-
winisti, newaredami žitadi iſſkaidrot ſawas neweikſmes,
wainu uſwehla ebreju nodewibai... Ebreju ſlaktini Polijā,
nejeħdſigās kareiwju atteezibas pret ebreju tautibas
eedſihwotajeem imperialistiſkā kara laikā naw wehl pee-
teekoſchi iſzeltas un gaida ſawu wehſturneeku.

Žiteem wahrdeem ſakot, negeħligais naidis pret eb-
rejeem no frontes tika pahrneſts ari teeſchi guhstekuu
nometnēs. Bet ſche apſtaħkli jau bij žitadaki. Nometnē
ar ebrejeem wairs newareja tā rihkotees, kà frontē. Sche
wiſeem bij weenadas teeſibas, ja par teeſibam ſhini ga-
dijumā war pawiſam runat, — nebij ne greeku, ne juħ-
du, wiſi bij kara guhstekni. Tas noſtaħdija ebrejus lih-
dſās kreewu kareiwjeem, ka nebij frontē.

Otradi, jau no pirmajām deenam guhſtā ebreji eeneħ-
ma iſzilus weetu ſtarp žitu tautibu guhstekneem: leelais
wairums ebreju prata wahzu walodu un wareja ſaruna-
tees ar wahzeescheem. Piktēna ironija! Tee paſchi meln-
ſimtneeziſkee elementi, kas Polijā kaħwa ebrejus, tagad
newareja ſarunatees beſ „ſchihdu“ widutajibas.

Čaħlak wehl ſliktak. Rà wahzu walodas prateji,
ebreji eeneħma tulku jeb „tolmačhu“ weetas. Pro-
tams, tulki bij ari no žitām tautibam — wahzeescheem,
latweescheem, igauņeem, beidsot, no paſcheem kreeweem,

bet ebreji tomehr bij wairakumâ. Tâ ka daudjos gadijumos weena otra jautajuma atrisinaschana pa datai atkarajâs ari no tulka, tad, dabigi, teem pascheem melnsimtneekem deesgan beeschi bij jagreeschas pee ebrejeem un jabuht teeschi no wineem atkarigeem.

Râ starp zitu tautibu tulkeem, tâ ari starp ebrejeem bij slikti un labi zilweki. Daschi masattihstiti ebreji, neewati un gamati Kreewijâ, tikuschi pee „waras“ Wahzijâ, teescham isturejâs pret kreeweem nekorekti, pareisak sakot, zentâs teem atreebt, bet tahdu nebij dauds. Schoš atferischkos gadijumus ismantoja antisemiti un isplatija gubsteknu starpâ wisnekaunigakâs tenkas.

Antisemiteem sinamus materialus demagogijai dewa wehl weens apstahklis. Zara laika armijâ ebreji newareja eenemt nekahdus komandeeru postenus; wiseem ebrejeem bij jakalpo tikai kâ apakschkareiwjeem. Tapeh? apakschkareiwju nometnês gubstâ dabigi deesgan leelsfkaitis bij ebreju-inteligentu. Intelligenti, wahzu walodas prateji, strahdaja komendanturâ, kanzlejâs u. t. t. Scho wiltigo „mechaniku“ nesaprotoscheem teescham likâs, ka gubstâ pahr wisu walda un komandê ebreji. Un jaeedslinajas kreemu gubstekna pahrdsihwojumos, kuru wehl tikai nesen wina preekschneeziiba wedinaja us ebreju grautineem Polijâ, bet tagad winsch ebreju redseja lihdsâs eenihstam wahzu feldsebelam, — lai isprastu antisemitizma wilni, kas wehlâs no weenas Wahzijas gubsteknu nometnes us otru schais breefsmigajos gubsta gados.

Gubsta apstahklos bij deesgan gruhsti zihnitees pret antisemitizmu. Sche beeschi ween melnsimtneeki bij pahrswarâ.

Utgreeschotees Kreewijâ, melnsimtneeki ebrejeem gatawoja „karstu pirti“. Daudsi no wineem atklahti leeli-

jās, ka pabrāuzot robeschu, turpat eschalonā apgriezīšot ebrejeem kaklus un ismetīšot no wagona...

Nēwar buht ne mafako šchaubu, ka sinamos apstahklos tas ari tiktū isdarīts. Mēlnsīmtneeku nodomu isvēšchanu dšihvē aiskaweja revoluzija.

Polu legionari

1916. g. seemā muhsu nomētnē eeradās partija polu studentu. Ēa bij pa leelakai dafai „selta jaunatne“, kas pirms kara mahzjās Vēlgijas augstskolās un tika šanemta gūštā, kā Kreewijas pawalstneeki, un atsubtiti uš Wahziju tubliu pehz Vēlgijas eenešchanas no wahzeescheem. Lihds Hamelnai — wini atradās Holzmindenā, žiwilo gūsteknu nomētnē.

Kad wini eeradās nomētnē, mehš nekahdi nēwarejām isdibinat, kamdeht un ar kahdu noluhku šchee jaunekli atsubtiti uš muhsu nomētni, kur apstahkli bij nēsamebrojami šliktaki, nekā žiwilo gūsteknu nomētnē. Wini pašhi ari itkā brihnijās un likās ešam leelā nēšaprašchanā.

Toreiš nomētnē organizējās skola. Mēhs likām studenteem preekščā nēmt dalību mahzibu pašneegščanā un mums neatlika nekas žits, kā pabrihneteēs, kad studenti kategoriski atteizās ar mums lihdsstrahdat. Šehis gadijums muhsos issauža pahrdomas.

Ēad wehl. Ulgreeschoteēs kā šlimeem no darbeem, gūstekneem bij šakrahjeēs dauds šuhdžibu un luhgumu komendanturāi. Wišus tamlihdšigus papirus labak bij rakstīt wahžu walodā. Un gūstekni dabīgi greesās pee studenteem usrakstīt luhgumu wahžiski. Studenti, kā weens, kategoriski atteizās to darīt. Vēš tam, pehz katras studentu barakas apmeklēšchanas, wini mums lika

manif, ka mehs esam neluhgti weesi un ka stary wineem un mums naw noka kopeja. Tikai tad mehs sakhàm nojauft, ka mums darischana ar wahzu orientazijas posu studenteem, kuri, lihdsigi wahzu schowinisteem, tura muhs par semakeem radijumeem un pee tam saweem eenaidneekeem.

Un teescham. Studenti drihsi ween ajsbrauza un komendanturâ strahdajoschee atklahja noslehpumu: wisa grupa eestahjusees polu legionâ un nosuhtita us kreewu fronti, zihnitees par „baltâ ehrgla“ nahkamibu.

Tagad, kad Polijas waldoschâs schkiras, pee kurâm peedereja toreisejee jaunekli, ar putam us luhpam isteiz sawas draudjibas juhtas kapitalistiskai Franzijai, naw leeki atgahdinat, ka wehl tikai nesen atpakal tee paschi polu magnati dsina mihlestibas intrigas ar wahzu imperialisteem un kâ „muhshigas mihlestibas“ kihlneekus kaujâ pret „skaišto“ Franziju suhtija sawu „selta jaunatni“, jo zariskâ Kreewija toreis bij Franzijas sabeedrotais un kreewu fronte — frantschu fronte.

Coreis nometnes frantschu patrioti splashwa silas ugu nis par naiwo sehnu „nodewibu“. Bet tagad tee paschi patrioti kleeds: — Lai dsihwo Franzijal — un gatawo tos paschus polu jauneklus karam pret Sozialistisko Padomju Republiku Saweenibu.

Coreis polu jaunekli swehreja ustizibu Witumam un Hindenburgam. Tagad wini gatawi eet karâ pret Wahziju, lai aissargatu „skaišto“ Franziju.

Tahda wehstures ironija. Tahda imperialistisko walstu politikas lausitâ linija.

Nahwei nolemtee

Nometnê jau mehs agrak sinajàm, ka frantschu frontê strahdà wairakas kreemu gubsteknu darba komandas. Tomehr neweenam no mums nebij ne masakàs jausmas par to, kà klahjas scheem nelaimigajeem, jo no tureenes nometnê neweeins nekad neeeradàs. Bet par abrkahrtigi smageem darba apstahkteem neapschaubami leezinaja sinajumi par gubsteknu nahwi, kuri katru deenu tika fanemti komendanturà.

Rà mehs to sinajàm? Weenkahrtschi — gubstekni weda nometnes personigà fastahwa kartogramu un wi-
neem ari nahzàs atsihmet wifus nahwes gadijumus.

No frontes darba komandam us nometni netika süh-
titi ari flimee. Tapehž mehs nometnê sinajàm tikai to, ka kaut kur gubstekni strahdà frontes darbos, bet kas un kahdi ir schiee darbi — to warejàm tikai eedomatees.

Un, luhk, 1916. g. beigàs nometnê pastiprinata kon-
woja apfardsibà tika eedsihyta leelaka partija gubsteknu,
pehž kuru apgehrbeem nekahdi newareja spreest, kahdas
wini tautibas: wisi wini bij tehrpti pa dalai frantschu,
pa dalai wahzu, pa dalai kreemu mundeeru skrandàs.

Ramehr atradamees nometnê, mums bij nahžees re-
dset daschadus skatus un mehs bijàm peeraduschu uslub-
kot wifu ar sinamu weenaldsibu. Nereti us nometni „us-
labotees“ tika atdsihyti pusedsihwi mironi un pehž daschàm
nedelam no jauna aisdsihti us kautkahdu purwu susina-
schanu, raktuwem u. t. t. Pihdsigas ainas mehs warejàm
nowehrot deesgan beeschi. Bet to, ko mehs eeraudsijàm
schoreis, naw eespehjams aprakstít. Tas bij kaut kas
breesmigs. Zilweki atgahdinaja mescha swehrus un no
winau mutem newareja isdabut neweena wahrda. Rà wis-

issalkuschakee wilki wini lausās zaur konwoju kehdi un metās pahr kaklu, pahr galwu, eeraudsiijuschi netihrumu bedres pee kehka. Ar sawadu, nenormalu zilweku ſkatu wini uſluhkoja kuru katru, kas gribeja ar wineem runat, itkā ſagaaididami no runataja nahwigu ſiteenu.

Utdsihto guhstekau ſtahwoklis bij tahds, ka nometnes preekſchneeziba atſina par nepeezeeſchamu turet tos atſewiſchkās barakās, kas ar dſelondrahſchu ſchogu bij nodalitas no pahrejās nometnes un tika apſargatas no paſtiprinatas ſargu nodatas. Kas gribeja redset meſcha ſwehrus zilweka gihmi, tam wjadſeja peeeet pee drahſchu ſchoga. Par noſchehloſchanu, muhſu riħzibā nebij fotografiskā aparata (tas nometnē bij noleegts un ne par kahdu naudu to newareja eegahdatees) — un ſchis ſchauſmu ſkats palika nefikſets.

Tikai peħ? 5—6 deenam zilweku lihdsibu ſaudejuſchos komendantura uſdroſchinajās iſlaiſt no drahſchu apzeeti-najuma. Wiſi wini tuhlin iſklihda pa nometni, uſmekledami daſchadus atkritumus; kā neprahīgi maſi behrni, wini ſtundam ilgi wareja raknatees pa netihrumeem un ko miħkſtu atraduſchi, baħſa tuhlin mutē.

Ar daſcheem no wineem, kas bij weſelaki un ſtipraki, wareja jau runat. Un tee mums ſtahſtija breeſmu leetas, kas naw aprakſtamas. Frontes darbos guhstekni bij pawadijuſchi wairak kā gadu. Strahdajuſchi un dſihwojuſchi neaprakſtami ſmagos apſtahklos. Pret wineem iſturejuſchees, winus barojuſchi tik ſlikti, ka daudsi guhstekni to neiſzeesdami paſchi metuſchees uſ ſargu ſchtikeem un palikuſchi winos uſurbuſchees. Strahdat wjadſejis purwainā apgabalā, nereti lihds zeleem uhdeni; pahr ſtrahdajoſcho galwam gaiſā wiſu laiku ſihkuſchi frantſchu aeroplani un metuſchi uſ wineem bumbas. Gulet eedami kaut kahdā puſſagrautā mahjā, wini katru wakaru at-

wadijufchees weens no otra, jo bijufchi gadijumi, kad frantschu leelgabalu lahđini isnihzinajufchi guhsteknu nakts patwehrumus ar wufeem wiaas eemihnteekeem.

Tee bij nahwei nolemti radijumi, kas wehl zihnijäs par řawu dšihwibu un neka žita wairs nepasina.

Jajautā: waj par wifu to nesinaja kulturelā Ēiropa? Waj ſchee breeřmu darbi nebij ſinami ari žara walđibai? — Ne, to ſinaja wiři, jo negehlibas tika daritas atklahti, wufeem redřot: nereti frontē ſtrahđajufchee kreeswu guhstekni eektuwa frantschu guhřtā.

Ēikko nometnē atdřihtee řahka mařleet atgriřtees un uřlabotees, wiaus tuhlin aiřđina uř purwu tihriřšanas darbeem. Nometnē netika atřtahts neweens, kas bij ſtrahđajis řhai nahwes komandā.

Nikolas

Pehž weenmuligām rudens leetainām deenam atnahža tahđa pate řlavja řeema. No kreewu frontes nometnē atgreesās 1916. g. pawasari aiřřubtitā frantschu darba komanda. Repreřijas bij beigufchās. Frantschu un wahžu walđibas bij weenojuřchās un atteikufchās no repreřiju peeleeťořšanas. Wianu guhstekni wareja uřelpot weeglak.

Redřot breeřmu ainu atgreeschotees no frantschu frontes kreewu guhstekneem, bijām wairak kā pahrleežinati, ka ari frantschus eerauđřiřim tahđus pařchus nahwei nolemtus, kā kreewus. Par leelu brihnumu, neko tamlihdřigu neerauđřijām. No frontes darbeem atgreesufchees frantschi iřřkatijās weřeligi un jautri. Ēřahđijās, ka wianu wiři laiku bij řanehmufchi řuhtijumus, kā ari Sarkanā Kruřta pabalřtus. Un kreewu fronte ne-

bij frantschu fronte. Pee labas pahrtikas nebij nekas ari darbs. Bes tam tani laikâ kreewu frontê waldiva samehrâ klufums — starp frantscheem nebij neweena ne eewainota, noschauta, ne ari miruscha.

Frantschu preekeem nometnê nebij gala. Turpretim mums nahzâs tikai nopuhstees: no frantschu frontes atdsihto guhstekau weetâ tika aissubtita jauna kreewu guhstekau komanda us teem pascheem frontes darbeem un no tureenes jau sabka peenahkt nahwes biteteni...

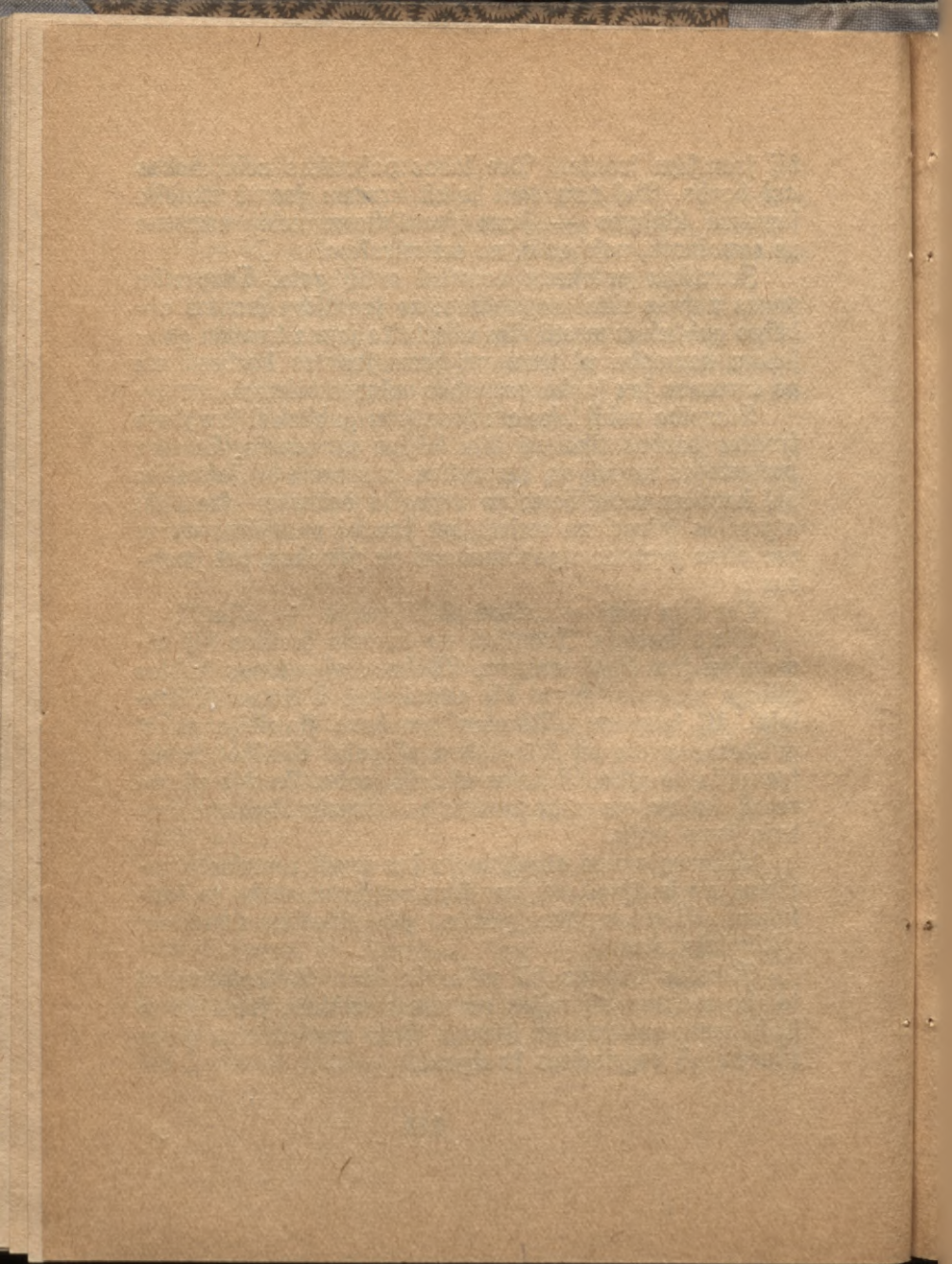
Starpiba nebij „leela“: frantschu guhstekai strahdaja frontes darbos tikai us ihju laizinu un tapeh3, ka tika peeleetotas represijas, turpretim, kreeweem bij jastrahdâ bes kahdam represijam; no represiju darbeem frantschi atgreesâs spirgti un wefeli, bet kreewi pudsihwi un ne pee pilna prahta, atgahdinadami ne zilwekus, bet swehrus...

Te e bija wini — „eiropeschi“, mehs — „asiati“.

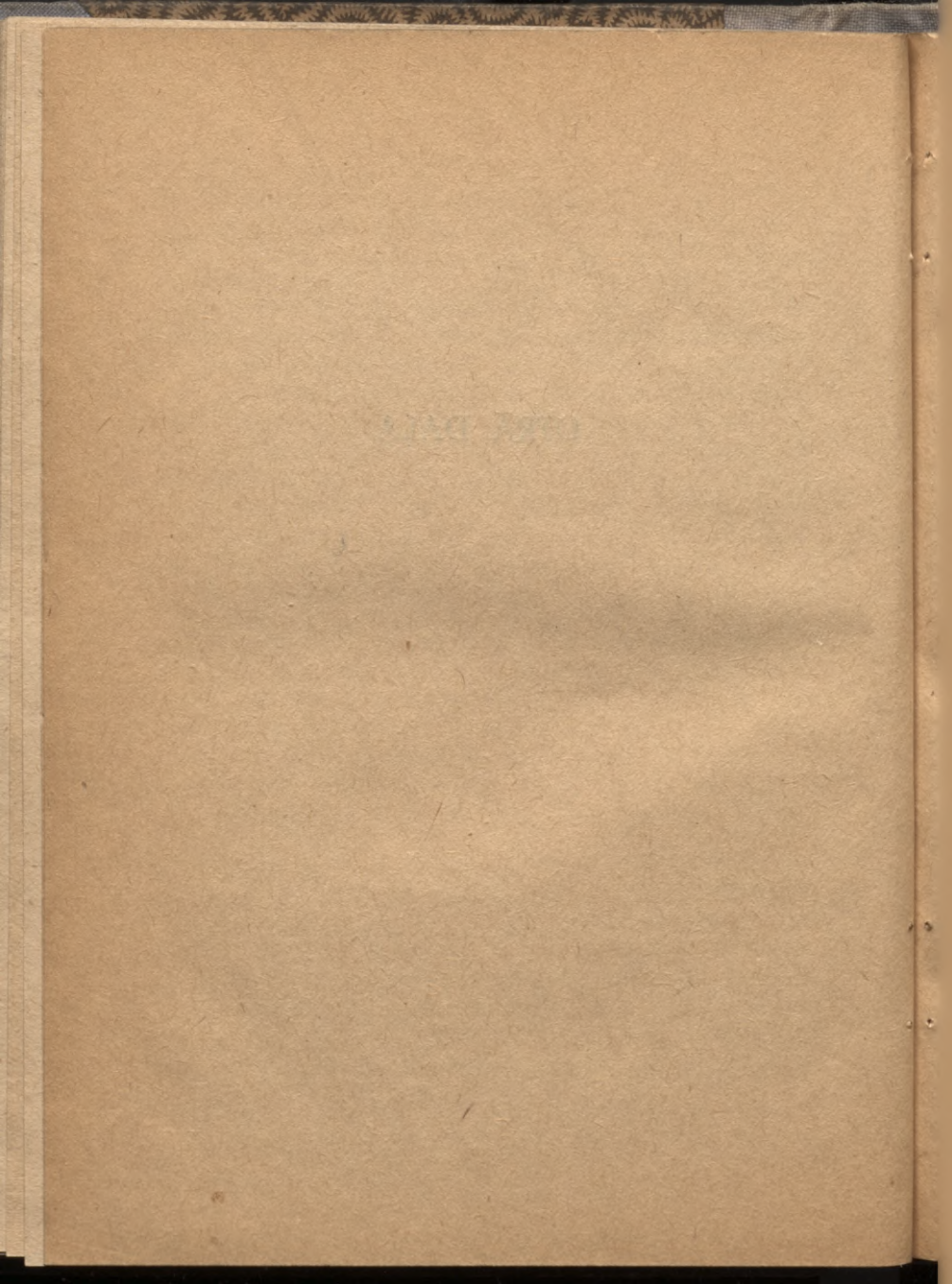
Majs kurios. Frantschi no kreewu frontes bij atweduschchi few lihds wahrnu. Wahrna us weenas kahjas kliboja un frantschi to bij eesaukuschchi Nikolas (Nikolajs). Us sauzeenu „Nikolas“, wahrna skraidija pakaf guhstekneem un bij loti kahra us gafu. Tiklihds kahds franzusis ko zepa, Nikolas us reisi saoda, skrehja us tureeni, kehrza un neapmeerinajâs tikmehr, kamehr dabuja sawu teesu.

Wahrna mums atgahdinaja jau toreij eewainoto zarismu, un kaitinadami frantschu patriotus mehs to saukajam Nikolas der zweite jeb Nikolas deuxieme (Nikolajs otrais).

Nikolas liktenis bij wisai behdigs. Neskatotees us to, ka wahrna bij wiskas nometnes mihlule, frantschi to drihs ween nokawa un iszepa... Peh3 konserwetâs gafas wineem bij eegribejees swaigas...

OTRĂ DAȚA

1916 gada seema beidsās un mehš gaidijām parasto pavasara mobilizāciju, kas kā ar džess flotu isflauzija wišus džihmos špehkus un pahrtrauza nometnē kultureli-politiško darbu lihds nahkošam rudenim.

Bij jau marta pirmā puše. Pavasara faule šmehjās pee škaidrām debešim. Pa reisei jau nahza pawišam siltas pawasara deenas.

Weenā no tahdām šaulainām un siltām pawasara deenam nometnē isplatijās baumas par revoluziju Petrogradā. Domajām, ka šhis baumas naw nekas zits, kā parastā awišchu pihle, kas deesgan beeschi tika perinatās wahzu presē taišni pehdejās nedelās, kad awišeš pēgreesa Kreewijai loti nopeetnu wehribu. Tamlihdšigās šinas jau parahdijās deesgan beeschi un pa leelakai datai bij fantastika. Par revoluziju Kreewijā, Parišē un Romā mehš bijām dsirdējušchi ne weenu ween reiši. Awišchu pihles mums bij laupijušchas tizibu un peespeedušchas pret daschadām baumam isturetees ar neustizibu.

Bet baumas auga. Palikām jau usmanigaki.

Rahds no Sarkanā Krušta darbineekeem eeskrehja bibliotekā apjautatees, kas dsirdams jauns. Redšams, arī tur jau nonahkušchas baumas par revoluziju Kreewijā. Buhdami preteji poli — biblioteka un Sarkanais Krušts — mehš tomehr šawstarpeji informejām weens

otru. Suhsta apstahkli un dsihwe sweschumâ pa dafai tuwinaja ari politiskus pretineekus.

Deepesthi bibliotekâ eeskrehja kahds franzusis un swinigi pasludinaja, ka winsch tikko lasijis no pilsehtas atwestu telegramu, kurâ no droscheem amoteem sinots par rewoluziju Kreewijâ. Tani pat brihdi smaididams eenahza bibliotekas sçhefs Schlikers un pastiprinaja to pasçhu.

Tâ tad taisniba! Beidsot tatsçu peepildijusçhâs muhsu ilgas! Kreewijâ rewoluzija! Zik par wiinu netika fapnots! Waj teescham!? No fahkuma tai newareja tizet. Pahrak wiis tas preekseh mums bij negaidits.

Jaatsihstas, mehs wairak tizejâm atbildigai ministrijai nekâ rewoluzijai. Pahrak bijâm atrauti no dsihwes. Par Kreewiju mehs mas ko sinajâm. Sakari ar Kreewiju bij wairak kâ nepilnigi. Kreewijas laikrakstus nedabujâm. Wahzu prese ari nonahza muhsu rokâs reti kad. Rewoluzionaros isdewumus fanehmâm ar leeleeem nowehlojumeem. „Русский Вестник“ rakstija par waldibas konfliktu ar Walsts Domi. Ka apstahkli Kreewijâ tik nopeetni — to nesinajâm.

Rewoluzija! Bet pagaidam mums tatsçu nebij nekahdu tumaku sinu. Warbuht rewoluzijas, kâ tabdas, nemas naw?

Bet drihs fanemtâs papildu sinas sawilnoja nometni no jauna nu mehs jutamees kâ spahrnos. Preeka wehsts sibena ahtrumâ isplatijâs pa nometni, un drihs ween par rewoluziju Kreewijâ sinaja katrâ barakâ.

Isfkaidrojâs, ka telegramâ eet runa par walsts waras pahreesçhanu Pagaidu waldibas rokâs un sçhis waldibas atsihçhanu no Petrogradas garnisona. Tagad jau bij skaidrs, ka Kreewijâ teescham eesahkusees rewoluzija.

Bij ko redset, kahdus gihmjus taisija muhsu „draugi“ frantschi. Sche nu jahem wehrâ tas, ka nometnê nebij gandrihs waj nemaj frantschu strahdneeku, jo wini wisi atradâs darbos ahrpus nometnes. Tapat kâ no kreeweem, ari no frantscheem nometnê newareja palikt galwenâm kahrtam feldsebeli un unterofizeeri, kuri pa leelakai dafai bij no sihkpilsoniskâm aprindam un sawâ wairumâ boschu (tâ frantschi parasti lamaja wahzeeschus) ehdaži un kara şludinataži „lihds galigai uswarai“, t. i. kamehr wahzeeschi nebuhs galigi şakauti. Tahdâs pašchâs domâs par karu bij ari frantschu inteligenze nometnê. Rewoluzija Kreewijâ — Wahzijas uswara. Tapehş frantschu patrioti weenmehr runaja par rewoluziju Kreewijâ ar şinamu nizinaşchanu. Tahdâs pat domâs bij ari belgeeschi un angli. Wehl agrak, ilgi pirms rewoluzijas, runadami par Kreewijas likteni, frantschi mişleja isteikt domas, ka rewoluzija Kreewijâ gan wajadsiga, tikai nekahdâ şinâ kara laikâ. Tapehş şaprotams, kapehş şina par rewoluziju Kreewijâ uş frantscheem atştahja nelabwehligu eşpaidu un wini ştaigaja kâ ar uhdeni apleeti.

Par rewoluziju Kreewijâ frantschi, angli un belgeeschi bij tikpat nelaimigi, şik kreewu guşstekni laimigi. „Eiropeeschi“ ar şewişchku nizinaşchanu işturējaş pret muhsu leeleeem preekeem par Kreewijas patwaldneezişkâş eekahrtas şabruşchanu.

Deena pagahja weenâ şihleşchanâ. Guşstekni şkraidija no barakas uş baraku un ar wişdşihwako intereşi uşnehma kuru katru şinu par notikumeeem Kreewijâ, neşkatotees uş to, ka daudşas nometnê şirkulejoşchâş baumas bij pawişam aplamas. Nometne wahrijâş kâ katls.

Dilsehtâ Strahdajoschee kreemu guhstekni wakarâ atnesa awisi. Tur jau warejâm lasit sikkakas sinas par rewoluzionaro apwehrsumu Kreewijâ. Schis sinas muhs neapmeerinaja. Awisê gahja runa par Nikolaja afsazischanos no trona par labu Mikelam. Waj ta bij rewoluzija? Mehs, protams, gaidijâm tahdu apwehrsumu, peh; kura wairs newaretu buht nekahda runa par otras personas kroneschanu us Kreewijas trona.

Mehs bijâm pawisam samulfuschi. Ta tatschu nebij rewoluzija, bet zaru maina ar atbildigo ministriju peedewam, us ko jau Nikolaja laikâ zereja Kreewijas burshuasija.

Otrâ rihtâ muhs frantschi usnehma jau dauds laipnak. Wini sâprata, ka ta naw wis nekahda rewoluzija, bet weenkahrshs parlamenta apwehrsums, no ka wineem nebij ko baiditees.

Tâ tad Kreewijâ peh; buhtibas mas kas bij mainijeess. Frantschi nomeerinajâs, bet mehs ar leelu nepazetibu gaidijâm sikkakas sinas un joprojam sâpnojam par jaunu, ihstu rewoluziju Kreewijâ.

Rewoluzijas sâjuhsmas un ilgu deenas

Rahkoschâs sinas isgaisinaja pirmo deenu netizibu. Strahdneeku un Saldatu Padomes organiseshana Petrogradâ, sikkakas sinas par 12. marta notikumem dewa leezibu, ka Kreewijâ notikusi rewoluzija un par monarkijas atjaunoschanu newar buht wairs runas. Rewoluzijas wilai sâzehluschees, juhra atstahjusi sawu gultni un sâhkusi appluhdinat kraustus, noškalodama netihrumu kaudses un gadu simteneem uskrabhjuschos pelejumus.

Muhsu preekeem nebij gala. Schotseij mehs, pa-
teefibu jakot, rewoluzijas panahkumus pahwehrtejam,
tapat ka pirmo reiji nowehrtejam nepeeteekoſchi.

Guhstekni apſweiſa zits zitu ar uswaru. Bij tik ne-
iſſakami labi un gribejäs buht Kreewijä!

Pirmäs deenas ſawſtarpejas poliitiſkäs neſaſkanas
nometnë maſleet atſlabba. Melnſimtneeki apklufa un
daſchi no teem palika ſarkanaki un ari ſweiſa rewolu-
ziju. Pirmäis preeks bij tik leels, ka wiſs likäs ro-
ſchainä gaiſmä. Strahdneeku un Saldatu Padomes,
wahrda, preſes un ſapultſchu brihwibas, — no wiſa ta
reiba galwa. Waj teeſcham Kreewija peediſihwojuſi
brihwibas rihta auſmu!

Muhsu ſabeedrotee — frantſchi newareja tikt gudri.
Wahzu preſë ſahka parahditees ſinas, ka apwehrſums
Kreewijä notizis ne beſ ſabeedroto diplomatu peekri-
ſchanas. Ro tas noſihmeja? Neko zitu, ka kara turpi-
naſchana, bet frantſchi wiſwairak baidijäs no ſeparata
meera, kahds buhtu janoflehdſ Kreewijai, ja rewoluzio-
naräs partijas nemtu wirsroku.

Wahzu laikrakſtos jau ſahka parahditees rakſti
par kaitigäm ilgam zeret, ka rewoluzija Kreewijä at-
neſis meeru. Frantſchi palika atkal jautrak: ja jau
ween kara turpinaſchana, tad wiſs ir labi.

Kreemu guhstekaus tahds uſſkats, protams, neap-
meerinaja. Mehs wiſpirms no rewoluzijas gaidijäm
meeru. Gribejäs tiſet un mehs tiſejäm, ka rewoluzija
Kreewijä ir wiſpaſaules rewoluzijas prologs un ka
tahda — wiſa daris leelu eeſpaidu uſ imperialiſtiſko
karu un buhs meera eeroſinataja.

Pirmäs nedelas peh; 12. marta bij preekſch mums
wiſpahreji ſwehtki. Wiſus muhs aiſrahwa rewoluzijas
bangas, kas wairak un wairak peeauga Kreewijä. No-

metnê gubstekai par revoluziju ween runaja. Nometnes melnee spehki pasuda. Wiinu tikpat kà wairs nebij. Zeldsebeli, kas wehl tikai nesen atpakal fastahdija revoluzionaro gubstekau farakstus, nerahdijàs us eelas un likàs masini un neezigi.

Daudsmaj atflahba ari politiskais reshims nometnê. Tagad jau atfahwa us nometni israkstit wahzu awises; nometnes zensura bes kahdàm leekàm formalitatem sahka laist zauri revoluzionaro literaturu. Ismantodami nometnes preekscheneezibas liberalos noskanojumus, isdabujàm atlauju nolasit lekziju par tematu „Upwehrtums Kreewijâ“. Vektora peenahkumus bij jausnemas man, kà jau bibliotekaram. Ta bij muhsu pirmà publika usstahschanàs. Zensura peeprafija, lai wisa lekzija no sahkuma lihds galam buhtu usrakstita un dota eepreeksch zaurfskatishanai. Usrakstita lekzija bij janolaja, neweenu wahrdu nepeelee kot, neusstahdot un neatbil-dot us publikas jautajumeem. Protams, par nekahdàm debatem nebij runas. Mehs dewàm sawu peekrishanu ari us to.

Noteiktâ deenâ un stundâ, kad wajadseja notikt lekzijai, teatru israhdem eerihkotâ baraka bij pilna ar kreewu gubstekneem. Us lekziju eeradàs ari nometnes wezakais zensors — Eibe. Tuhlin pehz lekzijas sapulzejuscheemees bij jaisklisht. Bet tas muhs nebuht neustrauza. Debatet jau wareja barakàs...

Domajàm eet tahsak. No jauna eefneedsàm kome-danturaj luhgumu atlaut mums isdot nometnê litografetu kreewu awisiti. Muhsu luhgumam atkal nebij sekimju.

Tad pat pirmà revoluzijas sajuhsma sahka pahreet. Weens otrs apskatijàs, kas ihsti notizis. No Kreewijas sioja, ka tur paasinotees schkiru preteschkibas un pee-augot partiju zihnas. Nomafus newareja palikt ari

guhstekni. Pamasam atjaunojās vežais antagonisms, kas revolūzijas šahkumā bij uš briedi atšlabbis. Eihdš ar zihnu Kreemijā, peeauga un attihstijās zihna ari no-
metnē. Šahkās spēhku pahrgrupeshanās.

Revolūzijas šwinigā daļa bij beigusees. Šahkās wi-
nas darbdeena.

Revolūzijas darbdeena

Šlihdeja deena pehz deenas. Muhsu zeribas nepee-
pildijās. Revolūzionarās Kreemijas pagaidu waldiba
nedeen nedonaja par meeru, bet turpinaja paust zara
waldibas imperialistiskās idejas. Pehz buhtibas nekas
nebij mainijees.

Frantschi un angli lihgsmoja. Wini apbrihnoja bes-
ašinaino revolūziju un gaidija tās spēhku peerahdijumu,
t. i. pahreešhanu ušbrukumā uš kreemu frontes. Kad
mehs luhkojām eebilst, ka darba tautas mašas ne ta-
pehz nokratija no šaweem plezeem zarišma juhgu, lai
turpinatu imperialistisko šlaktināu, frantschi waj plihša
no dušmam, uštrauzās un lamaja muhs par wahzu agen-
teem, bošcheem u. t. t.

Plešchanās šahkās ari starp kreemu guhstekneem.
Revolūzijas pirmās deenās pee malas nolihdušchee
melnsimtneeki no jauna parahdijās deenas gaišmā. Šoh-
reis jau wini nebij wairs monarkisti, bet gan Mišuko-
wa, wehlak Kerenška peekriteji, kas par wišu nošahjās
„kahrtibas“ pušē. Ar putam uš luhpam wini aistahweja
pagaidu waldibu, agiteja par kara turpināšhanu lihds
Wahzijas šakaufshanai, bet galwenais — pašahweja uš
to, lai anarkistiskā kustiba, t. i., bošchemisms, tiktū lik-
wideta. Kreemu nošetnes daļa šadališās diwās parti-
jās: weeni ar bijušeem melnsimtneekeem, kas pehz Še-
bruara revolūzijas šewi tureja par „revolūzionareem“,

stahweja par „kahrtibu“ un pagaidu walidibu, — otri, kas no sahkuma bij eewehrojama masakuma, grupejas ap mums — bolschewikeem. Spehku famehri bij neweenadi. Pawafarim eestahjotees, nometne palika atkal waj weenigi tikai feldsebeli, unterofizeeri un slimee; muhsejos gandrifs wifus aifshutija us darbeem.

Bijufchee melnsimtneeki, bet tagad sozjalisti-rewoluzionari, kadeti un nenoteikti masineeki, revoluzionaro kustibu zentàs apkarot ar galwenà sawa eerotscha palihdšibu — wisnekaunigakeem meleem un promokaziju. Wini us to labako ismantosa Lenina un zitu revoluzionaru isbraukšchanu no Schweizes zauri Wahzijai. Scho aktu melnsimtneeki dehweja par pahrdoschanos Wifumam un besafinainàs Kreewijas revoluzijas nodoschanu wahzu imperialifimam. „Leninzi“ palika par lamas wahrdu. Nometne eebraukufchajeem slimeem tika peepuhstas pilnas aujis par bolschewiku „nodewibu“, Kreewijas bojâ eeschanu zaur Leninu u. t. t. Un tà ka guhsteknu stahwoklis bij wairak kà noscheshlojams, tad wajadseja ween bolschewikus faistit kopâ ar Wahziju un tàs keifaru Wifumu, lai samaitatu masak apfinigàs guhsteknu masas.

Tani paschâ laikâ, lihds ar Lenina un Sinowjewa atgreeschanos Kreewijâ, mehs wairs nesanehmâm no Schweizes nekahdu literaturu. Beidsa fuhtit literaturu ari sozjalisti-rewoluzionari. Wiktors Tschernows aifshutija jau martâ sawa schurnalifcha „На Чужбине“ pehdejo numuru un pasiaoja, ka wiafch brauzot us Kreewiju, kur to gaidot „leeli un fwarigi usdewumi“. Tahdâ kahrtâ mehs no ahrsemem beidsâm fanemt jebkahdu revoluzionaru literaturu. Bij jaišteek weenigi ar wahzu preses informaziju, kur beeschi ween bij salti meli. Par laimi, sahkot no Februrara revoluzijas mehs nometne warejam

israkstit wiſas wahzu awiſes, iſnemot „Vorwärts“, kas bij noleegts un to ſanehmàm ilegala zefâ zaur kahdu wahzu karewi-ſozialdemokratu. Ar wahzu ſtrahdnee-keem mums nekahdu ſakaru nebij un newareja buht. Par wiſu noſkanojumeem mehs ſinajàm tikai no guhſtekau noſtahſteem, kas eeradàs no darſa weetam no-
metnê kà ſlimi waj inwalidi. Sinajàm, ka Wahzijâ pa-
ſtahw neatkarigee ſozialdemokrati, bet „kreiſaka“ par „Vorwärts“ newarejâm dabut laſit. Mehginajâm gan tikt pee neatkarigo „Leipziger Volkszeitung“, bet neweens no no-
metnes wahzu karewjeem nebij ar meeru to mums peegahdat, aiſbildinotees, ka ſchi awiſe Sa-
melnâ nemaſ neeſot dabujama. Ras atteezas. uſ Karla Libknehta un Roſas Luksenburg grupu, tad par tàs eſamibu ſinajâm tikai no kreewu ilegaleem iſdewumeem. Da wiſu guhſta laiku mums nebij iſdewibas ſaſtapt wahzu karewi,
kas ſimpatifeſtu ſchai weenigai rewolu-
zionarai grupai Wahzijâ. Wehl weens, otrs beedrs ſta-
ſtiija, ka darbos ſaſtapis ſtarp wahzu ſtrahdneekeem ne-
atkarigo ſozialiſtu, bet nekad Libknehta peekriteju. Un tur nebij ko brihnetees. Mehs tatſchu atradamees Jan-
noweras provinzê, Roſkes žitadelê.

No Kreewijas neſanehmàm neweenu awiſes lapiau, nerunajot jau nemaſ par broſchuram. Uliſ drahſchu ſcho-
geem eeſlodſiti, atradamees itkà iſmeſti uſ tukſchas ſa-
las beſgaligâ juhrâ, jo par ſakareem ar žitâm no-
metnem ari nebij ko domat. Gribot negriboſt mums bij japahr-
teek weenigi no ultrâ patriotiſkàs wahzu preſes.

Strahdat nahzàs tauſtotees. Neſkatotees uſ to, ka boſſchewiku nebij daudſ, no-
metnê toſ wareja ſaſkaitit uſ pirkſteem, — publiſkâ propa-
ganda tomeht atradàs muh-
ſu rokàs. Romendantura mums atlahwa ſarihkot wehl
daſchas publiſkàs lekžijas. Man iſdewàs nolaiſit reſe-

ratu par agraro jautajumu Kreewijâ. Tomehr newar teikt, ka wiſeem ſcheem referateem buhtu leela noſihme. Ratra muhsu uſtahnâs tika iſtulkota kâ wahzu agitazija. Aisbildinadamees un daſhadus eemeſlus iſdomadami, frantschi mums nedewa telpas preekſch ſapulzem. Tâ mana referata laikâ — agrarais jautajums Kreewijâ — frantschi aiſ ſkatuwes ſarihkoja kaku konzertu. Pirms un peh; referata draudeja muhs peekaut, ja nebeigſhot „nodarbotees ar wahzu propagandu“.

Peh; neſkaitamâm tahdâm ſadurſmem nolehâm publiſkus preekſchlaſijumus neſarihkot, bet attiſtit propagandu plaſchakos apmehros teeſchi barakâs. Un jaſaka, ka propagandai barakâs bij leelaka noſihme nekâ lekzijam.

Par julija notikumem dabujâm ſinat tikai no wahzu awiſem. Bolſchewiku ſakahwe iſſauza leelu lihgmofchanu nometnes melnſimtneekos. „Rahrtibas“ nodibinſchanu Petrogradâ ari frantschi un angli uſnehma ar preeku. Bet julija deenu neweikſmes mehs paſchi uſnehmâm ſamehrâ weenalſigi. No weenas puſes, bijâm pahrleezinati, ka bolſchewiku ſakahwe maſleet pahrſpihleta, no otras — tizejâm ſtrahdneeku ſehkiras ſpehkam, jo ſinajâm, ka ta wehl nebij rewoluzija. Un teeſcham, rewoluzijas wilnis bij wehl preekſchâ.

Rewoluzijas darbdeena „atwehſinaja“ galwas dauſeem, kas zarisma laikâ eedomajâs ſewi par kaiſlu rewoluzionaru, patwaldibas un kapitaliſma eenaidneeku. Peh; Februara rewoluzijas wini tuhlin pahrgahja liberalu puſê un tureja ſewi par ſozialiſteem-rewoluzionareem, kadeteem, waj menſchewikeem. Uſtrahdijâs, ka wini rewoluziju bij eedomajuſchees kâ kaut ko tahdu, kas ſaiſtits ar ahrejâs waronibas ſpoſchumu. Wini aiſtrah-

wàs ar Kerenška revoluzionaro frasi, labprahť klauſi-
jàs degošchàs Zeretelli runàs, juhšmoja par profesoru
— „wehšturneeku un wijolneeku“ — Mikukomu.

To paſchu mums nahžàs peedſihwot ari guhštà. No
ſahkuma Kerenška wahrds bij tas, kas apweenoja ap
ſewi leelum leelo wairumu no kreewu inteligenzes no-
metnê. Kerenškis bij populars ari ſemneeku un ſtrahd-
neeku maſàs. Bet maſ pa maſam, kad revoluzionarà
fraſe tarkſchkeja ari tad, kad guhſteknau maſas praſija
„meeru un maiſi“, — Kerenška popularitate iſgaiſa kà
duhmu mutulis. Starp guhſteknem ſahka wairak un
wairak parahditees bolſchewiku peekriteju.

Bolſchewiku grupas ſahka organiſetees ari darba
komandàs. Tàs nebij organiſazijas ſcha wahrda pilnà
noſihmê. Warbuht pareiſak tàs buhtu noſaukt ween-
kahřſchi par weenas guhſteknau datas noſkanojumeem
par labu bolſchewikeem. Ne weenmehr atſewiſchki ele-
menti pareiſi iſprata bolſchewiſmu un ta zenteenus. Pa
leelakai daſai wini inſtinktiwi juta, ka taiſniba ir bol-
ſchewiku puſê. Rà nu waredami un mahzedami wini agi-
teja par labu proletariſkai revoluzijai. Un taiſni ſchim
„inſtinktam“ bij wiſleelakà noſihme žihnà pret melnſimt-
neezisſkeem elementeem wahžu guhštà.

Nometnes ſlimee un kroplee

Pehž Februara revoluzijas nometnes adminiſtrazi-
jas iſtureſchanàs pret kreewu guhſteknem kreetni ween
uſlabojàs. To newar teikt par darba komandam, kur
daſchadi direktori un darbu waditaji turpinaja guhſteknau
iſmantošchanu lihds pehdejam elpas wiſzeenam. No dar-
bos atrodoſcheemees dauds maſ ſabak jutàs tikai tee,
kas ſtrahdaja pee ſemneekeem.

1916. g. beigās eemehrojama dala no wišēem guhstēkneem bij waj nu flimi, jeb jau darba nespehjiigi — inwalidi. No muhsu nometnes pa wišu guhsta laiku neweens no inwalideem netika apmainits, un pirmā flimo un inwalidu partija tika aissuhtita apmainas kabrtā tikai Padomju waras laikā.

Wajadsigs labi eedomatees sehos tuhkstoschus flimo un inwalidu, kas isbadejuschees, launi pašči us semi un ziteem, klainoja no barakas us baraku, lai few preekščā stahditu nometnes ainu wafarā. No wišām barakam un stuhreem nahza nopuhtas un waidi. Pahsti un lamu wahrdi bij waj weenigā atbilde teem, kuri ar scheem nelaimigajeem mehginaja runat. Wini lamaja un lahdeja wišus, kas ween nahza winau preekščā. Pa leelakai dalai tee bij laudis, kas krustam, sehkehrsam bij isbraukajuschi un isstaigajuschi gan kā behgfi, gan kā strahdneeki wišu Wahziju, isdshwojuschees dachadās nometnēs, isstrahdajuschees neskaitamās darba komandās. Wineem nebij meera ari nometnē, us kureeni tee bij afsuhtiti kā inwalidi un darba nespehjiigi. Toreis Wahzijas ruhpnēziba un laukšaimnēziba loti zeeta no darba spehka trubkuma, kas sawu kulminazijas punktu šafneedsa 1917.—1918. gados, kad wiši daudsmaj spehjiigakee eeroščus neft atradās armijā, waj guleja dšestrā semē ar dšels kruštu pee kruhtim un koka us kapa. Tapēhž glufchi dabigi, ka Wahzijas toreisejee waldneeki peelika wišus spehkus, lai ismantotu lihds pehdejam guhstekaus. Un šafaka, ka guhstekni teescham tika ismantoti ar wisleelako weiklibu un šaprašchanu, šahkot ar weseleem un beidsot ar inwalideem. Wiši guhstekni tika šadaliti peezās kategorijās: 1) weseelos un spehzigos, 2) weseelos un mašak spehzigos, 3) weegla darba spehjiigos inwalidos, 4) inwalidos, kas war strahdat tikai sehdot, ar weenu

roku u. t. t. un 5) darba nespehjjigos, kas naw wairs nekur laekami jeb — kà tee pašči ņewi dehweja — „ņeepeneekos“. Tapeh; nereti ween wareja redset gubņstekaus, kas klibi un kaut ko dara tikai ņehdedami — ņeen ņlotas, pin kurwjus u. t. t.; besrokaini gana ņofis, aitas, gowis u. t. t. Waņaras mehneņchos ņlimos un inwalidus katru nedetu ahrņti apņkatija, pahrweda no weenas kategorijas otrà. Un ja ween kahds no ņlimeem un inwalideem tika pahrzelts no 5. grupas kahdà žità, to tuhliu jau otrà deenà iņņuhtija uņ darbeem.

Nometnē atrodoscheemees ņlimeem katru deenu bij jaeerodas pee ahrņta ambulanzē, kur tos pa ņimtu ņtundà laida žaur „ņtroju“: pawiņam wahjos ņuhtija uņ laņareti, kas kautzik turežàs uņ kahjam, teem dema daņchas deena atpuhtas, pahrejeem paraņti rakņtija „geņund“ (weņņels) un otrà deenà tee jau bij darba komandà.

Uņ ambulanzi katru rihtu gahja tahds, daudņsums gubņstekau, ka baraka, kur ta atradàs, atgahdinaja ņkudru puņņni. Rà palihgi ahrņteem ņtrahdaja „paņču“ ņeldņņcheri, kas nereti ar wahžu ahrņteem bij draudņsigàs atteežibàs. Un, protams, ja jau ween bij ar ko pazeenat ņeldņņcherus, — uņ darbu pahrs mehneņchus wareja arl nebraukt...

Nemar jau nu teikt, ka uņ ambulanzi gahja tikai ņlimee. Ambulanzē nereti wareja ņastapt ņimulantus, kas „iņgudroja“ daņchadas ņlimibas, lai nebuhtu jabrauž darbos ahrpus nometnes. Ža ne nu pawiņam tikt atņwabinateem, tad wiņmas eetikt weeglakà kategorijà — tahds bij galwenais ņimulantu mehņkis. Pee tàs kahrtibas, kura waldija ambulanzē, kas prata par ņlimaku iņliktees, tam ari nereti iņdewàs: pawiņam ņlimus ņuhtija uņ darbu, bet ņti prakos ar ņeldņņcheru palihdsibu „eedabuja“ uņ kahdu laiku 5. kategorijà.

Starp nometnes „nahwes kandidateem“ zik useet wareja fastapt tahdus, kas pehz famas gribas un „eeska-teem“ flimoja, kad ween to tureja par wajadsigu. Tee bij famâ sinâ „meistari“, kuri wasaja aif deguna wahzu ahrstus. Peemehram, daschadâs meefas dalâs mehne-scheem ilgi „kultimeja“ dsilas rehtas, kuras nekahdi ne-wareja aisdjeedet. Bet wiswairak tika simuletas wene-riskâs flimibas. Sinaju kahdu ukrainu skolotaju, kas mehnescheem ilgi „flimoja“ ar sijilisu, periodiski ar pa-pirofu isdedsinadams muti. Pehz nostahsteem, schi „pro-zedura“ isfauza ahrkahrtigas sahpes. Muti dedsinaja si-stematiski reisi nedelâ un zeeta... Negribejâs braukt us raktuwem waj zitu kahdu smagu darbu. Wahzu ahrsti netureja par wajadsigu isdarit afins analisi. Bes tam tas prasija daschadus medikamentus, kuru Wahzijâ truhka.

Tâ tika ahrsteti wefeli zilweki no sijilisa...

Dauds mas labak klahjâs kropseem. Winus wisgruh-tak bij ismantot un to flimibu kursch katrs wareja re-dset. Turpretim pawisam slikti klahjâs wehdera un zi-teem flimneekeem. Tos dsina dsihsehuss kapâ un no wi-neem reti kahds iszeeta neissakami smagos gubsta ap-stahklus.

1917. gada wasara Wahzijâ

Mehs jau dsihwojâm trescho wasaru Wahzijâ. Ar drahschu schogu atschkirti no ahrpasaules, protams, mas ko sinajâm, kas ihsti noteek schai dsells un patriotisma semê. Comehr peetika ari ta, ko redsejâm zaur drahschu schogu, lai sinatu, par ko pahrwehrsta Wahzija triju kara gadu laikâ.

Dosts, isnihziba un nahwe lidoja pahr Wahziju. No 1914. gada ultrā patriotisma, 1915. g. mafaras uswarā un zeribam us drihsu meeru bij palikusi pahri tikai tšchaula. To mehs wehrojām un redsejām ari zaur baraku feenam.

Raksturiga parahdiba. 1914. g. rudenī un wehl 1915. g. mafarā starp wahzeescheem wareja nowehrot refnus un nobarofuschos zilwekus. 1917. g. mafarā wairs tahdus neredsejām. Nometnē bij palizees weens weenigs refns unterofizeers Millers, fotogrāfs pehz profesijas, kursch ari us sawu bataljona kanzleju nahza ar alus pudeli kabatā. Pahrejeem wehderi bij iskrituschees un tee staigaja kā schkestas.

Sen jau bij pagahjuschi ari tee laiki, kad kreemu guhstekni ar skaudibu noskatijās us wahzu karewoju kehki, no kureenes tagad pluhda jau labi pasihstamā greeschau smaka. Bads un trubkums speeda ari tos, kas 1914. g. rudenī atdewa mums sawas ehdeena paleekas par baraku tihrischanu.

Swehtdeenās no apkahrtejām sahdscham faradās weefos tur strahdajofchee guhstekni. Parasti winus lihds nometnei pawadija konwojs un noteiza wakarā, sinamā stundā, buht pee wahrteem. Kas kahrtigi ispildija schos noteikumus, tee wareja zeemotees nometnē waj katru swehtdeenu. Nebij dauds gribetaju nometnē wisai beeschi zeemotees, bei weens, otrs eeradās. Ne weens ween jau bij sahdschā labi ween eedsihwojees un tureja fewi gandrifs waj par puswahzeeti.

Dar badu us laukeem, pee semneekeem, strahdajofchee newareja suhdsetees. Kopā ar šaimneeku tee flehpa pelawās un šalmos labibu, lai to neatraftu wisuredsoshā schandarma ajs. Daudsi jau bij sadraudsejuschees

ar fainneezem un to meitam tik tablu, ka nesinaja, kà iskepurotees no wifai faresthgitam situazijam.

Pawifam pretejas ainas tehloja guhstekai no darba komandam. Tur zilweki mira badu un nesapnoja wairs par maisi, bet pilnu wehderu smirdoschàs greeschuu supas.

Purwu fusinaschanas darbos frantschi kreemus bij eemahzijuschì ehst wardes. Frantschi tàs ehda kà delikatefu, kreemi rija aif bada.

Nometnê atrodoschees guhstekai ahrpus drabfchu schoga, iñemot miruschò pawadischanu us kapsehtu, nekur netika laisti. Isnehmumi bij loti reti un katru reisi ar spezialu komendanturas atlauju: ja kahds no nometnê strahdajoscheem wahzu kareiwjeem usnehmàs us fewl atbildibu par 2—3 guhstekneem, tad komendantura atlahwa guhsteknu grupinai sinamàs deenàs wahzu farga pawadibâ us daschàm stundam apstaigat Samelnas apkahrtni.

Pa wifseem scheem ilgeem gadzeem mums, kas strahdajàm bibliotekâ, isdewàs pawifam diwas reises isktuht ahrpus nometnes un pastaigat pa buka koku mescheem, kurus skatijàm katru deenu no nometnes pakalnifes. Pirmo reisi tas bij 1916. g. pawafari, kad meschi modàs no seemas meega, otrreis 1917. g. wafarâ, kad schkita, ka ari safosjoschee meschi bij isbadejuschees un nonihkuschì.

Pirmo reisi muhs isweda pa wahrteem bibliotekas schefs — Welners, loti labs un atsauzigs wahzu kareiwis. Solojot garam komendanturai, Welners, kà jau fargs, gahja mums nopakat, revolweri rokâ turedams. Meschâ jau mehs gahjàm farunadamees — newis kà „eenaidneeks“ ar „eenaidneeku“, bet kà beedrs ar beedri.

Zentamees staigat pa zelizeem, kur majak wareja fastapt publikas. Bet waj tad pawasari no laudim pilsehtas tuwumâ kur isbehgsil Gribot negribot bij jafastop atwafinajumâ esofchee karawihri, kas pastaigajâs ar jawâm gimenem un isredsetâm pa mescha tekam. Wini fotoja lepni, wehl zeribu pilni. Rafejnizâ, kur muhs Welners eeweda pa „kehka durwim“, apkalpota ja ar leelu pahrelezibu luhkoja mums eegalwot, ka drihsi wæen tikschot noslehgts meers, jo Wahzija jau wisus esot fakahwusi.

Sadu wehslak, 1917. g. wasarâ, mums otro reisi isdemâs iskuht no nometnes brihwâ dabâ, otra bibliotekas schestra apfardsibâ. (Welners, pehz profesijas tautskolotajs, jau pusingadu atpakal tika aissubtitis us fronti). Otrais schestra — Schlikers bij leelakâs weefnizas ihpachneeks Hamelnâ un wiaa seewai, kâ melsa ziti wahzu kareiwji, bij loti labas atteezibas ar augstakeem kara wirfneekem un tapehz wihrs wisus kara gadus nodsihwoja aismugurê — eenemdams daschadus amatus gubsteknu nometnê.

Schoreis jau mehš warejam nowehrot zitu ainu, nekâ gadu atpakal. Wahzu kareiwjos, kas tapat pastaigajâs kâ 1916. g. pawasari pa mescha tekam, nebij redsams parastais paschlepnums. Bet wismairak schis patriotisma krises pasihmes nahzâs nowehrot Schlikera seewas atteezibâs pret mums, gubstekneem, un meera problemu.

Zaurejot pilsehtai Schlikers muhs eeweda jawâ weefnizâ un, protams, eepasihstinaja ar sawu seewu. Gribedama muhs „pazeenat“, seewa eenesa katram pa pihradsinam, kas pehz leeluma un plahnuma lihdsinajâs apses lapai. Nedomajâm, ka tas tika darits aij skopuma. Sarunas atkal grosijâs ap to paschu wezu wezo jautajumu — kad reisi peenahks meers. Un mehš eeplesh-

tàm ween azis, kad Schlikera seewa isteiza domas, ka peenahzis pats pehdejais laiks flehgt meeru un ijbeigt scho nejehdfigo zilweku flakteſchanu. No parastà wahzu patriotisma nebij ne wehsts. Meeru, meeru prasija katrs winas waibsts. Un ja jau tà domaja weefnizas ihpafschneeze, kura tikai ſahkot no 1917. g. ſahka pa datai zeest truhkumu, ko tad gan lai neteiktu nabadsigakeel

Mums neisdewàs ſatikt kaſejnizas apkalspotaju, kura 1916. g. pawafari wehl ſtiga patriotisma purmajà. Bet newareja jau buht ne maſako ſchaubu, ka tagad jau ari wina bij mainijuſi ſawus uſſkatus, ja jau weefnizas ihpafschneeze domaja par drihsu meeru, kà weenigo glahbinu.

Pehz tam jau mums nebij iſdewiba pabuht ahrpus nometnes ſchoga. Comehr ilgas pehz meera, kas ar katru deenu ſahka peeaugt Wahzijà, ſpeedàs nometnè ari zaur drahtim. Wahzija jau 1917. g. wafarà pahrdsihwoja laikmetu, kad likàs — luhk, luhk dsells un diſziplinas walſti peetruhks elpas un ſahkſees tas, kas notika 1918. g. nowembri.

„Kornilowſchtſchinas“ atbalfis

1917. g. wafara ari guhſtà pagahja weenos ſtrihdos, kas nereti iſwehrtàs par aſu zihnu, kurà weena partija otru netaupija.

Notikumi Kreewijà atrada nometnè wiſdsihwako atbalfi. Taiſni paraleli ar ſchkiru zihnas peeaugſchanu un paafinaſchanos Kreewijà, noſchkiroſchanàs noriſeja ari nometnè. Ja wehl lihds Februara rewoluzijai ſtarp guhſteknem bij nomanami tikai atſewiſchku poliſtiſko partiju nogrupejumi, peemehram, paſtahweja bolſchewi-

ku grupa, tad 1917. g. wafarâ nometnê jau pastahweja noteiktas partijas, kuras wehl newareja usrahdit organisetu weenibu zentrus, bet kurâm jau bij sami liderl un idejiski wadoni. Kreemijas toreišejos apstahklos, protams, rastos noorganisetas partijas, turpretim gubstâ par to nebij ko domat.

Sewiſchki aſas partiju zihnas pahrdſihwojâm KorniLOWa awanturas deenâs, kad katrs no mums zihnijâs, kâ ſaka, „uſ dſihwibu un nahwi“. KorniLOWa puſê noſtahjâs wiſi „kahrtibas“ zeenitaji nometnê. Wiwu nebij daudſ, bet toteeſ' tee bij leeli wihri, kas nometnê eenehma daſchadus amatus un no kureem gubſtekau maſas bij atkarigas.

KorniLOWu ſirſnigi eiſſtahweja frantschi. Uri wahzeeſchi labi atſauzâs par KorniLOWu un, kaitinadami muhs, garam ejot peemetinaja:

— Ruſskij, Kerenskij kaput! Bolschewiki kaput! Rewolution kaput!

Wehlak iſrahdijâs, ka wahzeeſchi bij likuſchi leelas zeribas uſ „korniLOWſchſchinu“, domadami, ka uſwaras gadijumâ generali buhtu bijuſchi ſpeeſti ſteidſigi noſlehtg meeru.

Melnſimtneeku zeribas nepeepildijâs. „KorniLOWſchſchina“ iſwehrtâs par awanturu un tika likwideta, bet generalu peekriteji wairakas deenas ſtaigaja ar nokahrtâm galwam.

KorniLOWa neweiſkmes frantscheem darija leelas galwas ſahpes. Protams, muhsu preekeem nebij robeſchu.

Oktobra deenas

Bij jau wehlins rudens.

Masâ pilsehtinâ Hamelnâ, us Weseras krafta, waldija klufums. Wehl klufaks un meerigaks bij nometnê. Meera un klufuma pilno dsihwi atbalsjoja ari buka ko-keem apauguschee pakalni, kas no wišâm pušem eeslehdša pilsehtu un nometni; kad wakaros krehfla laidàs pahr semi, pakalni atgahdinaja augstus kalnus.

Starp pakalneem lentai lihdsigi wijàs Wesera. Rad atspihd rudens faule, upe pahrwehrschas par garu sudrabotu audeklu, kas steigâ isklahts balinaschanai.

Retas saulainas deenas. Bet wajadsigs faulei atspihdet tikai us mirkli, lai nodseltejuschee buka koku meschi degtu fahrtâs ugunis.

Dauds mas patihkamakâs deenâs, sawu ikdeenischko darbu beiguschi, gubstekni jalafas us nometnes uskalnina un lihds pat krehflai skatas us staiposchos — lihdsig sudraba audeklam — upi, fahrteem mescheem, kas katru deenu maina rudens krahsas. Rad wairs newar redset ne upi, ne meschus, gubstekni pa weenam isklihst pa nometnes pustuksechâm barakam.

Vejni flihd deena pakal deenai. Wišu laiku atrodamees pazilatâ gara stahwokli. Par notikumeem Kree-wijâ pilsehtâ teek sanemtas telegramas, laikraksti pilni ar daschadâm tenkam. Telegramas, laikrakstu pihles, nereti fakropotâ weidâ, nonahk lihds nometnei, eespeeschas zaur baraku seenam — un kamehr wehl naw sanemtas wahzu awises, nometnê aug un isplatatas baumas, weenas bresmigakas un dihwainakas par otrâm. Daschadas tenkas dara preeku weeneem, issauz ruhpes otros.

Kreemija atrodas leelu notikumū preekšwakarā. Tur notesk kautkas neparasts. Bet kas ihsti — to ne-weens no mums nesin. Sinams tikai weens: Kerenška deenas skaititas — waru šawās rokās pahraem Pado-mes.

Partiju šawstarpejās atteezibas šaskruhwetas lihds pehdejam. Bolschewikus lamā par nodewejeem, wahzu agenteem un ziteem ta laika wahrdeem:

Bet atkal — weeni par mums runā ar putam us luhpam, draud ar karatawam, otri — ar lihdsjuhtibu un ilgam, nereti baididamees atklahti nostabtees muhsu puse. Weenaldisgo pawisam nar.

Peeaug interese pret wahzu awisem. Daschadas baumas teek kertas taisni no gaisa. Par notikumeem Kreemijā runā ne tikai kreemi. Frantschi un angli ar wisdsihwako interesi apspreeš katru šiau, kas nahk no austrumeem.

Tomehr laikraksteem ne wisai tij. Kerenški tura par spehzigu un warenu. Frantschi wiau dehwe par Napo-leonu, Garibaldi. Tas loti patihk kreemu patrioteem. Naidis pret bolschewikeem peeaug.

Wahzu awisēs parahdas pretejas šinas. Bet weenu tomehr newar noleegt un apflehpt wisdashadakās bau-mas un awišu pihles: Kerenška swaigsne tumojas ree-tai; to juht pat karstakee wina peekriteji.

Pihds ar partiju zihau paasinaschanos noimetne ša-dalas dimās dakās: no weenas puses — bolschewiku peekriteji, kurus wada muhsu grupa no bibliotekas, no otras — wisi pahrejee, kurus apweeno naidis pret bol-schemikeem un dsimstoscho Pado-mju waru. Bolschewiku un Pado-mju waras eenaidneeku preekščgalā stahw mo-narkisti—podpraporščschiki un feldsebeli; teem apkahrt pinas šawwalneeki — studenti, školotaji, kuri dehwe še-

wi par republikaneescheem, demokrateem un stahw par Kerenška waldibu. Muhsu pretineeku shtabs — Sarkana is Krusts.

Miglains rihts. Sapulzejamees bibliotekâ un apsprescham pehdejâs sinas. Deepešchi eeskreen franžusis un ustrauktâ balsi pašino, ka Petrograda matroschu rokâs, Kerenška waldiba aresteta, wara pahrgahjusi leelineeku rokâs, kustibu wada Lenins.

Preeksch mums schi sina ir jautajuma atrisinaschana. Mehs to gaidijam. Tikai nezerejam us tik leeleem un drihsheem panahkumeem. Ufšweizam žits žitu ar uswaru. Rahds no mums issaka sčaubas un steidsas tuhlin eewahkt tuwakas sinas. Frantschi ustraukti un ar ihgnumu sčatas us mums.

Drihs ween kahds eerodas no Sarkanâ Krusta un pastahsta par paniku, kas tur waldot. Sinas par rewoluzijas uswaru muhsu politiskos eenaidneekos radijusčas pawisam nospeestu garastahwokli.

Bibliotekâ eenahk wahžu kareimis, bibliotekas sčefs, un ari pastiprina sinu par apwehřsumu Petrogradâ. Wišsch, protams, kâ ustizams Wiluma kalps, notikuscho isprot sawadak un smaida no preeka. To tuhlin eewehro frantschi un wahžu kareimja smaidu istulko kâ peerahdijumu, ka rewoluzija Petrogradâ wahžu agentu roku darbs. Sahkas strihdi un lamaschanâs.

Sina par apwehřsumu Petrogradâ weenâ momentâ isplatas pa nometni. Mehs dodamees us barakam, lal nelautu pretineekeem weenpušigi apgaismot notikumus un gahnitees par bolschewikeem.

Deena paeet weenos strihdos. Eelais wairums, sčewišchi frantschi un muhsu inteligenze, žensčas peerahdit, ka bolschewiki nenoturès waru sawâs rokâs un ka wini ar apwehřsumu sčagatawo želu tikai Nikolajam.

Wakars. Barakâ ilgi newar norimtees debates, un tikai labi wehlu, kad deschurejoschee fargi jau wairakas reises ar flinschu resgaleem situschî pee seenas, apklust strihdi un eestahjas klufums.

Nahkoschâs deenas nenes neko jaunu. Turwaku un noteiktaku siiu par apwehrsumu Kreewijâ truhkst. Gauſi welkas atkal deenas. Weena nepanesamaka par otu. Pilsehtâ janem daschadas telegramas, kâs beeschi ween siio pawisam preteju. Par bosschewikeem un wispahr Kreewiju teek sinotas mistrakakâs leetas. Wahzu laikraksti pilni ar sensajiam. Tas ustrauz un samitno nometni. Awischi lasischana barakâs paleek par mihtako nodarboſchanos. Ar neiſſakamu interesi usklausa katru wahrdu, kas nahk no ſkopâ tolmatscha mutes. Pa lasischanas laiku barakâs eestahjas neparasts klufums; aifleds pat kahſet...

Paeet nedela, otra. Wahzu awisès deenu no deenas turpinas weeni un tee paschi wirraksti:

— No Kreewijas joprojam naw nekahdu noteiktu siiu.

Sahkas baumas, baumas... Naidis nometnê paafinas. Frantschi, angli, belgeeschi pahrttau; ar kreemu gubstekneem kuru katru ſatikſmi: nepahrdod maifi, ehdeena paleekas eemet ateju bedrès. Wahrdu ſakot, dara wiſu, lai atreebtu kreeweem — bosschewikeem. Relihdsjeja melno taisnoschanàs. Peh; frantschu un anglu domam — wiſi kreemi galu galâ bij bosschewiki un wiſus wiaus wajadseja pahrmahzit.

Nereti leeta nogahja lihds kauschanàs. Rahdâ zitâ nometnê komendantura bij ſpeesta eejauktees duhru zihnâ ar ugunsdsehſchamo ſchlauku...

Ar tahdâm metodem frantschi tikai wehl jo wairak kaitinaja kreewus. Substeknu mafas instinktimi ſahka

just, ka Kreewijâ tomehr notizis kaut kas leels, kas nepatihk lihds kaklam peschduscheem frantscheem un angleeem. No wiseem aismirsto zilweku sirds dsitumos radâs tiziba us jaunu dsihwi, kas tagad weidojas Kreewijâ.

Tani paschâ laikâ no Kreewijas sachka peenahkt sinas, ka Padojemu wara nostiprinajas. Bolschemiku eespaids ar katru deenu wairak un wairak auga, wina peekriteju skaits wairojâs.

Tâ auga Padojemu Kreewija ari schausmu pilnâ gubsta schaugos.

Kreewu frontê pameers!

Ar Oktobra rewoluziju gubsteknos peedsima jaunas zeribas us drihsu meeru. Tahdas pat zeribas loloja ari wahzeefchi. Wahzu fargi un gubstekni par meeru ween runaja. Frantschi sptahwa sibeaus un sehweles. Kreewu melnsimtneeki staigaja apmulsufchi.

Sihna stary bolschewikeem un to peekritejeem, no weenas pufes, un melnsimtneezisko bloku, no otras, arweenu wehl paafinajâs; barakâs norisinajâs nemitofchi stihdi, kas nereti nogahja lihds kaufchanos.

Weenâ tahdâ jaukâ deenâ, kad partiju kildas bij, leekas, nonahkuschas degpunktâ, un mehs wisu laiku wehl joprojam atradamees nesinâ par Padojemu Kreewiju, pa nometni sachka isplatitees baumas, ka kreewu frontê noslehgts pameers.

Tas bij 19. nowembris.

Un teescham. Wakarâ no pilsehtas darbeem nometnê atgreesâs gubstekni. Wini bij pamisam ustraukti un wareja tuwak pastahstit par notikumeem, kas atkal nodarbinaja wisu prahtus. Gubstekni apstiprinaja no mums jau dsirdeto un tehloja, ko redsejufchi to deenu pil-

jehtë. Telegrama par pameera noslehgschanu teeschan pilsehtë efot fanemta. Tur tagad waldot pazilats gara-stahwooklis. Wisur efot iskahrti karogi. Celas pilnas lauschu. Wini schowakar bijuschi triumfatori: lihds pat nometnes wahrteem gubstekaus pawadijusi lauschu masha, kas juhsmigi tos sweikusi meera wahrda. Romwojam bijis japeeleek dauds puhlu, lai atturetu lauschu juhru, kas bijusi gatawa gandrihs waj gubstekaus atbrihwot.

Dsirdetais stary mums neiffauza leelu isbrihneschanos. Wahzeeschi gaidija meeru ne masak ka mehs un, protams, pilsehtneeku preekeem nebij gala, kad tika fanemta telegrama, ka kaut weena frontê noslehgts pameers.

Barakas no jauna pahrdshwoja wehtrainu nakti. Strihdejamees, kleedsam, lihds kamehr nebijam galigi aissmakuschi. Schoreis muhs atstahja sawa sinâ ari deschuresoschee nometnes fargi: ari wini bij pahraemti no preeka juhsmam un neusdroshinajâs dausit ar flinschu resgaleem pee baraku feenam.

Nahkoschâ deenâ frantschi un angli muhs fahema ar nizinashchanu un lamashchanos. Wini pahrdshwoja ahrkahrtigus dusmu uspluhdus — bij gatawi mestees mums wirsû un saplosit gabalos. Tagad jau frantschu un angli patrioti dauds neschkiroja: bolschewiks waj melnsintneeks — wisi bij kreewi, kas slahpst pehz meera. Tas muhsu feldsebeleem un podpraporschtschikeem wiswairak kehras pee firds — laba slawa nu bij wehja.

Wahzu kareiwji bij laimes un preeka pilni. Pameers folija drihsu meeru wispirms kreewu, tad ari zitâs frontês...

Râ mehs eedomajamees nahkoscho meeru? Wispirms, mehs bijam wairak ka pahrleezinati, ka Okto-

bra revoluzija eewadis wispasaules revoluziju un lihds ar to atnešis meeru wišam tautam. Pehz muhsu domam, Oktobra apwehršums Kreewijâ bij tikai wispasaules revoluzijas preekšspehle un tapehž ari uš noslehgto pameeru skatijamees kâ uš wispahreja meera eewadijumu. Tanî pašchâ laikâ mehs jau puslihds nopratâm, ka lihds wispahrejam meeram wehl tahlu. Kreewijas revoluziju wareja glabht tikai meers, un tapehž ari mehs stahwejam un zihnijamees par to, lai meers tiktu noslehgts ar Wahziju wisdrihsakâ laikâ, kaut ari separats. Wahzeeschu ilgās pehž meera šchkita ešam garantija, ka separats meers buhs „taisnigs“, t. i. tiks išlehgta kontribuzija un anekšijas. Ra meers tiks noslehgts „beš kontribuzijam un anekšijam“, to mums katra deenu „apgalwoja“ wahzu kareimji. To pašchu paštirinaja ari darbos atrodoschees guhstekai: tauta stahwot par taisnigu meeru. No wišam Wahzijas malam nometnê eerodoschees guhstekai weenmehr paštrijpoja, ka wahzu proletariats stahw par meeru beš kontribuzijam un anekšijam.

Wahzu laikraksti par šcho problemu nemihleja rakstīt. Sawâ preeka šajuhmâ mehs tam nepeegreesam nekahdu wehribu, jo wiši wahzeeschi, ar kureem ween mums bij išdewiba tiktees, runaja un domaja taisni par tahdu pašchu meeru, kahdu to eedomajamees ari mehs. Tapehž mehs wiši bijâm pahrleezinati, ka kontribuzija un anekšijas išlehgta, meers tiks noslehgts „taisnigs“. Tahdas bij muhsu ilušijas, bet tahdas bij ari apkahrtejo wahzeeschu domas.

Veelais guhstekau wairums ari stahweja par meeru. Sewišhki meeru wehlejš tee, kas atradās smašgos darbos.

Un wisi mehs gaidijam meeru, kà kaut ko turwu un dahrgu, preezadamees kà masi behrni par sen gaidito un solito.

Sem generata Hofmana Jahbaka

Wehl ilgi lihdsj Brest-Vitowskas meera farunam no-metnê sahka klihst baumas par wahzu imperialistu no-domeem noslehgt ar Padojemu Kreewiju meeru, kura pamatos buhtu liktas kontribuzija un aneksijas. Wahzeeschi us to stingrako noleedsa tamlihdsgigas runas un apgalwoja, ka wahzu armija un tauta nepeelaidis, lai imperialisti ismantotu Kreewijas revoluziju sawâ labâ. Ari wini paschi neesot slazijuschi semi ar asinin, lai peepilditos imperialistu nodomi. To paschu apstiprinaja ari wahzu karewji, kas pehdejâ laikâ eeradàs atwafinajumâ no kreewu frontes un labprahst eelaidàs farunàs par nahkoschâ meera problemam. Wini mums noteikti apgalwoja, ka pret Kreewijas revoluziju nezihniisees. Dats par sewi saprotams, ka wehl noteiktak to pastrihpoja strahdneeki, ar kureem mums pa reisei no-metnê isdewàs fatiktees un farunatees.

Bet to-mehr muhsu pahrlleeziba drihsj ween sahka schkobitees. Tuhlin pehz meera farunu atklahschanas Brest-Vitowskâ, mehs sahkam wairak un wairak pahrlleezinatees, ka baumas par wahzu militaristu nodomeem naw bes pamata. Wahzu laikrakstos, wispirms eeksch „Berliner Tageblatt“, sahka parahditees diwdomigi raksti, kuros meera problema tika atrisinata ne tahdâ garâ, kà to mums apgalwoja wahzu karewji. Teeschi par meera farunam Brest-Vitowskâ laikrakstos nekas netika sinots, ishemot ihsus ofizialus iswilkumus, kas ne par ko nerunaja. Wifs tas jau issauza bashas.

Neskatotees us to, ka meera farunu eesahkumu Brest-Pitowskâ gaidijâm ar leelako nepazeetibu, laik-raksti neko nesinoja tuwak, kâ schis farunas norit. Paik-raksti kluseja kâ uhdeni mutê eenehmuschî un israhdiya tahdu weenaldsibu, itkâ wineem nebuhtu nekahda data gar to, kas noteek Brest-Pitowskâ.

Meera farunas Brest-Pitowskâ eesahkàs ar toti swarigeem notikumeem Wahzijas eekschejâ dsihwê. Gandrihs waj wisâs leelakàs pilsehtàs un ruhpneezibas zentros sahkàs streiki. Streiku wilnis sahkàs no Berlines un pahrsweedàs ari us Austriju. Daudsàs pilsehtàs rewoluzionarâ kustiba sasneedsa grandiosus apmehrus un, spreeschot ne tik dauds pehz awisem, kâ pehz baumam, kas eespeedàs zaur drahschu schogeem ari nometnê, likàs, ka ari Wahzija un Austrija atrodas rewoluzijas preeksehwararâ. Wahzija kuhsoja rewoluzijas twaikos, kas schkita esam Kreewijas rewoluzijas turpinajums.

Pilsehtâ runaja par masu demonstrazijam Berlinê, Hannoverâ, Hamburgâ. Nometnê klainoja atkal baumas par rewoluziju Franzijâ un Italijâ. Atmoffera darschu brihdi mums likàs tik rewoluzionara un rewoluzionaràs eespehjas tik noteiktas, ka wakaros guldamees sawos „sahrkos“ mehs rihtâ zerejâm eeraudsit pilsehtâ pliwinamees farkanus karogus...

Bet tapat kâ parahdijàs, tà ari issuda rewoluzijas wehsmas. Streiku wilnis Wahzijâ norima. Baumas par rewoluziju zitàs walstis ari apkluša paschas par sewi. Nometnê atkal waldija weenmulfiba un apatija.

Rahdu deenu pilsehtâ sanehma telegramu, ka meera farunas Brest-Pitowskâ pahrtrauktas. Tas bij swehleens pa galwu paschâ wahrigakâ weetâ.

Kas tablak? Waj teescham atkal karfeh? Apjuka ari wahzu kareiwji, lai gan wini joprojam zentàs muhs

pahrleezinat, ka wahzu armija nepahrees usbrukumâ. Pehz neskaitamâm farunam par scho tematu tas ari likâs eespehjam. To pašchu wehl jo noteiktak paštipri-
najâ wakarâ no darba komandas eeraduschees guhste-
kni. Strahdneeki prasot meeru un par nekahdu tablaku
usbrukumu kreewu frontê newarot buht ne runas.

Râ pehrkoha grahweens pee skaidrâm debesim muhs
pahrssteidsa wahzu generalschtaba pawehle pahreet us-
brukumâ pa wişu kreewu fronti. Un kad atkal ſahka
birt uswaru wehstoschâs telegramas par daschadu pil-
sehtu un dsellszeli mesglu eenemschanu, „bolſchewiku
bandu“ ſakauschanu, mehs jutamees kâ ispehrti... Ne
labak jutâs ari pašchi wahzeeschi. Wini steidsâs tika
paštahstii un attaisnotees ar to, ka wahzu generalschtabs
uſ kreewu fronti pahrsweedis wairakas diwisijas no
frantschu frontes, pahrwedot uſ žitureeni „ſamaitatâs“
karaspehka dasas. Râ wehslak israhdijs, tas bij tuwu
pateesibai.

Ēa tad wiş tas, ko apgawojs wahzu kareimji, bij
paſchamahnischanâs. Wini pagaidam bij pahrwehr-
tejuſchi ſawus ſpehkus. Generalschtaba pawehle un feld-
ſebela pipka israhdijs par ſpehzigakeem, nekâ rewolu-
zionarâ ſajuhta.

Frantschi welniſchki ſmehja, melnſimtneeki preezajâs
un draudeja mums ar karatawam. Bolſchewikus žitadi
neſauza, kâ par nodewejeem, wahzu imperialiſma agen-
teem. Ēai „paſtiprinatu“ ſawu agitaziju, melni atkal
wilka iſ ſapelejuſcheem apžirkneem laukâ wezu wejos
noſtahstus par „aiſplombeto wagonu“ u. t. t.

Muhsu ſtahwoklis bij loti gruhts. Râ uſ burwja
mahjeenu, wahzu preſê ſahkâs bolſchewiku un wiſpahri
Pađomju diſkrediteſchana. Brest-Žitowskas meera ſa-
runu neweiksmês tika apwainoti bolſchewiki un Pa-

domju waldiba. Wahzu presë par Kreewiju sahka rak-
stit wisleelakàs mukibas. Imperialisma kalpi weikli
gatawoja sabeedrisko domu preekschà stahwoeschà ulti-
matuma usaemschanai.

Gruhti teikt, kahdâ mehrâ laikraksteem isdewàs ap-
strahdat lehttizigo sabeedribas domu, bet weenu nu gan
mehs redsejâm un jutâm labi: kad tika sinams ultima-
tums, wahzu kareiwji nometnê kà ari tee wahzeeschi, ar
kureem mums isdewàs runat, bij pret to. Wahzeeschi
staigaja galwas nokahruschî un ne labpraht par meeru
gribeja runat. Wehl jo wairak par noslehgto meeru bij
saruhgtinati strahdneeki. Neweens nõ wineem tahdu
meeru nebij gaidijis.

Kad pehz Brest-Ûitowskas meera parakstischanas
pilschthâ parahdijàs karogi, wisi bij fastinguschî, un wa-
karâ no darba pahrnahkuschee gubstekni neko mums ne-
wareja pastahstit: meers bij noslehgts, bet tauta klu-
seja...

Sengaiditais meers smirdeja pehz generala Hofma-
na sahbaka, un tagad jau pat naiwakee wahzu kareiwji
redseja, ka winu junkuri gatawi famišt dublos brihwo
Kreewiju. Tahda rihziba issauza taunu prahtu ari tautâ.
Plaschas tautas mafas lihds Brest-Ûitowskas meeram
bij pahrleezinatas par Wituma „taifnigumu“, bet tagad
redseja wahzu imperialismu wisa wina kailumâ. Un ja
lihds Brest-Ûitowskas meera noslehgschanai daschi no-
metnes wahzeeschi nehma taunâ, kad mehs wahzu wal-
dibu dehwejam par imperialistisku, tad pehz wisa noti-
kuschâ wini nokahra galwas un kluseja. Brest-Ûitow-
skas meers atwehra azis naiweem wahzu kareiwjeem,
kas leelijàs karojam „par tehwiu un kulturu“. Brest-
Ûitowskas meera aktâ wini eeraudsija ihstos kara mehr-
kus un eepleshta azis... Generala Hofmana sahbacks

Brest-Źitovskâ eemina dublos naiwo wahzeeshu tizibu us taishibu, tapat kâ Nikolajs Pehdejais asinainâ sneegâ pee Seemas pils eemina tautas tizibu, kas gadu simtenus bij lolojusi žarisma ideju.

Wahžijai tuvojās baigas deenas. Mašas bij pašaudejushas tizibu us to, ka winas dehli lej asinis par taishu leetu. Ar Brest-Źitovskas meeru šahkās wahžu imperialisma krachs, kas beidsās Weršalâ ar wahžu tautas nospeeschanu sem šabeedroto imperialisma ketnas.

Gruhtas deenas

Pehž Brest-Źitovskas meera mums, gubstekneem, šahkās weens no grubtakeem gubsta laikmeteem. Sinas nahža šaunakas weena par otru. Besgaligi gruhti bij pazeest to, ka faktiski esam tikai leezineeki un ne jaunās dšihwes raditaji, ne revoluzijas isweedeji, kas tagad pahr-dšihwo nopeetnus brihschus.

Revoluzionarās kustibas apspeeschana Somijâ, asinainâ isrehkinašchanās ar „bolschewiku bandam“ Baltijâ, Krimas un wišas deenwidu Kreemijas eenemšchana no wahžu kara pulkeem, Ukraines okupazija — wištas mainijās kâ škati kaleidoskopâ, aprakstiti un lihds nejehdšibai ispuhsti no daschadeem „spezialeem korespondenteem“, kas tagad peepildija wahžu laikrakstus no pirmās lapas puses lihds pehdejai. Turpat ar trekneem burteem šahweja eespeessts par neskaitamām šazelschānam, apwehršumeem, „bolschewiku breesmu darbeem“, Padoņju waras krišchanu u. t. t.

Sahkot no Oktobra revoluzijas pirmām deenam mehš wišu laiku nesanehmām no Kreemijas ne raksta galina. Ne wehstulu, ne suhtijumu. Weenigais informa-

zijas avots — wahzu prese, kas tagad lehja netibrūmu spainus us Padomju Kreewiju un bolschewikeem, isplattija wismuskigakās un wisnejhdsigakās baumas un melu sinas.

Ruru katru fatiksmi ar kreewu gubstekaeem pahtrauzā ari wišas zitas walstis. Tuhlin pehž Brest-Litovskas meera noslehgschanas kreewu gubstekai, kureem peederigee bij issubtijusehi zaur Sarkano Krustu waj Palihdsibas Biroju Anglijā, Schweizē, Holandē un Danijā subtijumus, saņehma ofizialus pasiaojumus, ka nekas us preeksehu wairs netiks issubtits. Rā motiws tika usrahdits apwehršums Kreewijā, kur tagad naidigi isturotees pret schim organizacijam.

Noschkirti no wišas pasaules, mehs ar ilgam gaidijām Padomju Kreewijas suhtna eeraschanos Berlinē. Bet ari sehe muhs sagaidija wilšchanās. Eeradees Berlinē, suhtnis mums nepalihdseja un newareja palihdset.

Notikumumu gaita speeda muhs ar katru deenu wairak un wairak. Tuhlin pehž Ukraines okupazijas, nometnē šahka runat, ka wišā drihsumā esot sagaidama kreewu gubstekau-ukrainu mobilisazija zihnai pret bolschewikeem, kas apdraudot Ukraines „tautas“ republiku. Runas israhdijas par pateesām. Jau nahkoschās deenās šalazija wišus ukrainus un aissubtija us spezialu nometni, kur tika pulzinati weenigi ukraini.

Sehe jamin dašchi wahrđi par wahzu „nazonalo politiku“ nometnēs. Jau no pirmām gubsta deenam nometnē us to stingrako tikām „issorteti“ pehž nazijam: tatarus, kā muchamedanus, noschkihra atsewischki, ukrainus noweetoja zitā nometnē, latweeschus atstahja turpat, bet eedalija wišus weenā grupā. No šahkuma šchahdai rihzibai nepeegreesām nekahdu wehribu. Un

nebij jau nekahdas stingribas — nazonalās grupās rakstijās tas, kas gribeja. Uri us nazonalām nometnem wareja braukt waj nebraukt, kā nu to katrs wehlejās.

Nazonalās nometnēs, kā wehlaķ iſſinajām, tika weſta noteikta propaganda wahzu imperialiſma garā „par labu“ atſewiſchķai nazijai. Sewiſchķi zihtigi tika „apſtrahdati“ ukraini. Dreekſch wineem tika iſdota ſpeziāla literatūra, kas nahza, galwenām kaħrtam, no Galizijas.

Netika peemirſti ari latweeſchi. Kaħds Oſolu Jahnis bij ſarakſtijis weſelu ſeriju graħmatinu „Čaiſniba par paſaules karu“. Uſ Oſola Jahna ſleħpās kaħds Baltijas wahzu diſchwihrs. Graħmatinas bij ſarakſtitas dumji-naiwā garā un kā agitazijas materials neiſtureja ne maſako kritiku. Čapeħz, protams, netika nemas laſi-tas un nekahdu eeſpaidu guħſteknos-latweeſchos neatſahja.

Rā wehlaķ dabujām ſinat, daſchas partijas tataru bij aiſſuħtitas uſ turku fronti aiſſtaħwet Muħameda tižibu... Weens, otrs poſu tautibas guħſteknis apgeħrbās žiwilās dreħbēs un paſuda no nometnes. Uſ fronti aiſbrauza poſu ſtudentu legionari. Bet tee jau bij atſewiſchķi gadijumi. Maſu „mobilizazijas“ wehl nebij.

Ukrainu „mobilizazija“ peħz Deenmidus Kreemijas okupazijas bij daudz nopeetnaka. Čagad jau wairs nepraſija, waj gribi jeb ne: ja bij atſihmets ſarakſtā kā ukraineetis, tad wareja darit ko gribeja, bet jabrauž ween bij. No komendanturas peepraſito „numuru“ paħrſuħtija uſ žitureeni, neſkatotees ne uſ kaħdu pretoſchanos.

„Mobilizazija“ iſrahdijās par ſoti nopeetnu. Ču-wakās nedelās ukraini tika aiſſuħtiti uſ fronti kā regularas armijas daļas žihnitees par „tautas“ republiku. Tikai maſs labums no wineem atkrita wahzu imperia-

listeem un Ukraines naziionalisteem: eeraudsiijufchi sawas baltàs buhdas, gubstekni ajslaidàs pee sawejeem.

Raut ko tamlihdfigu gribeja darit ari ar latwee-
scheem. 1918. g. pawafari „mobiliseja“ deefgan daudz
latweefchu un nosubtija uf nesinamu nometni. Dascheem
no mums ar leelu wiltibu isdewàs isbehgt no „mobi-
lisazijas“, pahrlabojot ar beedru palihdsibu komendan-
turâ listes.

Pee schis paschas „naziionalàs politikas“ wahzu im-
perialisti kehràs kà slihktoschais pee salmina. Ber-
monta-Uwalowa armijâ 1919. gadâ zihnijàs laba data
apmulkotu gubsteknu.

Bet atgreesifimees atkal pee dsihwes nometnê. Drihs
pehz Brest-Litovskas meera uf adreji: „kreewu koloni-
jai Samelnâ“—sahkâm saemnt Schweizê isdotos kontr-
rewoluzionaru informazijas biletenus. Ta bij pirmâ
baltgwardu literatura ahrsemês, kura stahdija par sawu
usdewumu sagatawot Eiropas sabedrisko domu inter-
wenzijai. Nometnes zensura schoreis bef kahdas kawe-
schanàs steidjàs isplatit scho literaturu nometnê. Par to
ruhpejàs ari kreewu Sarkanais Krusts.

Tagad mehs bijâm mainitàs lomâs...

Siteens nahza pehz siteena. Nometnes komendan-
tura, weetejo kreewu zensoru perfonâs, ar fewifschku
nopeetnibu sahka interesetees par kreewu gubsteknu
„gara baribas“ šaturu. Aprili bibliotekâ eeradàs pa-
sihstamais Libe un sahka zaurškatit bibliotekas kata-
logu, atnemdams turpat mums wifu J.-d. (bolschewiku)
literaturu. Par laimi, zensors bij tahds mulkis, ka ne-
wareja nekahdi atschkirt J.-d. (bolschewiku) literaturu
no sozjalistu-rewoluzionaru isdewumeem. Capehz bef
kahdâm leelâm puhlem zensoram nodewâm wifu sozjali-
stu-rewoluzionaru literaturu, pirmâm kahrtam „Ha

Чужбине“ un zitas „apbruhketas“ broščuras. Zensors uš to ſtingrako ſkatijās, lai bibliotekā nepaliktu grahmatas, kuru wirsraktā eet runa par revoluziju. Redſedams, ka mehs paſchi ar leelako ſteigu atleekam kaktā taiſni tās broščuras, kuras tas tureja par kai- tigām, zensors jutās gluſchi laimigs. Zensora klaht- buhtnē ſaſehjām wiſas wežās ſozialistu-revoluzionaru broščuras un aiſſuhtijām uš komendanturu, kur tās ti- ka ſadedſinatas. No ta laika nometnes bibliotekā wairs neſkaitijās ſ.-d. (boſſchewiku) literatura. Pats par ſe- wi ſaprotams, ka mehs to joprojam iſplatijām, tikai ta- gad tas tika weenu, otru reiſi ſlehpts.

Bet ar to ween wehl wiſas muhſu moziabas nebei- dſās. Nometnē eeſahkās boſſchewiku wajaſchana ari no komendanturas puſes. Wiſus boſſchewiku liderus aiſſuhtija uš ſmagakajeem darbeem, ahrpus nometnes, un muhſu organizacija faktiſki tika ſagrauta. Nometnē palika tikai atſewiſchki boſſchewiki — tee, kas tur uš- turejās kā ſlimee.

Ar mani paſchu, kā bibliotekaru, iſnahza nepatik- ſchanas, kuras wareja beigtees pawiſam tragiſki.

Rahdā no Braunſchweigas laſaretem, kā tulks ſtrahdaja tuws partijas beedrs Hofmans no Zehſim. Marta mehneſi es no wina ſanehmu wehſtuli „zaur laipnu „wahzu kareiwja roku, kurā Hofmans luhdſa mani paſinat par ſtahwokli Kreewijā, peebilſdams, ka wehſtulēs warot rakſtit wiſu, noſuhtot tās uš ſchehſir- digās mahſas adreſi.

Neko ſaunu nedomadams, es nehmu un uſtrakſtiju garaku wehſtuli, kurā tuwak pakawejos par wahzee- ſchu rihzibu Baltijā. Wehſtulē, protams, netika tau- piti wahzu breeſmu darbi Latwijā — Dilles pakahrſcha- na Walmeerā uš tirgus laukuma u. t. t. Coreiſ wah-

zu lapas deesgan sikhki aprakstija junkuru „warondarbus“ un mehš wīšu laiku atradamees wairak kà us-
trauktâ gara stahwokli. Wehstulê ašâ kahrtâ tika aif-
skahrts wahzu imperializms un wina kontrrewoluzionarâ loma Kreewijas rewoluzijâ un semishki Tatwijâ.
Wehstuli kahds no pilsehtâ strahdajoscheem gubstekneem
eemeta pasta kastitê.

Tahda mana rihziba bij nepeedodama mutkiba. Ne-
sin kapeh3, bet biju pawisam peemirsis, ka wehstuli rak-
stu militarizma semê. Un, protams, wehstule pastâ tika
tuhliu usplehsta, nosuhtita us Berlines galweno komen-
danturu pahrtulkoschanai un atsuhtita us nometni, kur
komendanturâ tuhliu ussihmeja manu rokrakstu un kà
jehru wilka ta šoga preekščâ.

Išfauza pats komendants. Ro tur nu wareja darit?

Jaatsihstas ween bij, jo rokraksts nebij noleedsams.
Komendants kleedsa kà ahrprahstigs un gataws bij ma-
ni waj apriht. Igu laiku škrehja wiršû ar duhrem.

Râ šlims ar tuberkulosi, es jau trescho mehnesi
pahrddeenam gahju us ambulanzî. Mani komendants
wareja šodit, bet kà šlimu us darbu beš ahrsta šinas aif-
suhtit newareja. Capeh3 šods — 5 deenas štingra are-
sta un peh3 tam aifsuhtit us ogu raktuwem — palika
šawâ galwenâ dafâ neispildits. Nošehdeju tikai 5 dee-
nas štingrâ areštâ un, kà šlims, paliku nometnê. Manâ
peršonas kartinâ tikai atsihmeja: peh3 išweseloschanâs,
kà šodits, suhtams us raktuwem.

Darbam bibliotekâ bij beigas. Tanî pašchâ deenâ,
kad mani eesehdinaja aif restem, atstahdinaja ari no
bibliotekara amata.

Mij restem.

Aresta telpas — parastâ baraka, şadalita masinos, dasşhus şolus platos un garos, ştukusişhos ar masu lodşinu, kas trihs deenas tika zeşşchi nosleşgts ar şleşgeem un tikai zeturtâ taişits walâ. Ştukusi nebij itin neka, işnemot kailu lahwinu preekşş şehdeşšanas un gulas weetas. Trihs deenas no weetas şohiteem ar ştingro areştu netika dots nekas şilts, bij jaişteek ar dubultotu maişes porşiju un aukştu uhdeni. Zeturtâ deenâ dewa parasto nometnes kaşijas un şupas porşiju.

Seemâ areşta telpas netika apkurinatas un areşteem nahşas pamatigi şalt. Turpretim wafarâ wareja juştees deşşgan labi. Parasti ar ştingro areştu tika şoditi behgli — pirmo reişi diwas nedelas, otro trihs u.t.t. Pehş diwam, trim nedelam areşteşee atgahdinaja balinatus linu audeklus un tikko tureşas uş kaşjam. Peezas, şeşşas deenas wareja işzeest şamehrâ deşşgan weegli un tahds ween areşts par leelu şodu neşkaitijâs.

1918. gada aprili man nahşas peezas deenas noseşdet şamehrâ labweşligos apşahklos. Dişziplina areşta telpâs nebij wairs tik şingra, kâ agrak. Wahşu şargi uş areşteşteem şkatijâs dauds şilweşigak. Ja gadişas ween laba maina — wareja iştikt gluşchi labi. Neşkatotees uş şingreem noteikumeem, wahşu şargi parasti rihtos weikli atşleşdşa ştukusi un uşkleedşa:

— Russkij, kafé!

Puşdeenâs:

— Russkij, sup!

Un tad jau wajaşşeja manitees. Ruru katru brihdi wareja barakâ eenahkt şeldşebelis un tad pats şargs tikt uşeşupinats tahdâ paşchâ ştukusi.

Daschi no wahzu fargeem bij tik prinziplieli, ka tu-reja par famu swehtako peenahkumu katrâ sinâ paba-rot. Ieb wismaf padfirdit no rihta ar kafiju wifus are-stetos. Tee jau bij zilweki, kuri splahwa uf difziplinu. Tahdus 1918. g. pawafari starp wahzu kareimjeem wa-reja fastapt deesgan beeschi.

Manas peežas aresta deenas gandrihs waj wifâs fargu mainâs bij labi zilweki. Tikai diwi deenas melti gaidiju no rihta flehdsam durwis un fauzam:

— Russkij, kafé!

Schoreis maina bij difziplineta, un tas nosihmeja, ka wifu deenu wjadseja klufet kâ siwij, lai sodam isbei-dfotees nedabutu aresta pagarinajumu.

Urefts jahkâs un beidsas dimpadfmitos deenâ. Rad fargs atwehra barakas durwis un es atkal biju „brih-wibâ“, pawafara faules staros schilba azis. Dseltenâs peenenites seedeja gar drahschu schogu malu un pele-kais laukums aif nometnes bij safaks, nekâ peežas dee-nas eepreekfch.

Preekfchâ gaidija pahrsteigums: bibliotekâ sehdeja melnâ bloka fludinatajs. Nometnê mehs bijâm saude-juſchi fawas galwenâs poſizijas.

1918. g. pawafars

1918. g. pawafari Wahzija atgahdinaja kapſehtu. No darbeem nometnê pahrnahkusehe gubſtekni ſtabſti-ja wiſbreesmigakâs leetas un tehloja ſchauſmu pilnus ſkatus par badu pilſehtâs un noſpeelſto gara ſtahwokli, kas waldija Wahzija. To paſchu mehs jutâm ari no-metnê, kur lehnâ bada nahwê nare netikai kreemu guh-ſtekni, bet ari wahzu kareimji, kas muhs „apſargaja“.

Frantschi jawâ sobgalibâ runaja gandrih waj tihru pa-
teesibu: par biskwitu un gabalinu seepju wini wareja
nopirkt neween kuru katru seeweeti, bet ari katru wah-
zu patriotu.

Starp wahzeem beeschak un beeschak wareja fastapt
ismisumâ nonahkuschus zilwekus. Neweens jau wairs
netizeja wahzu uswarai, wismas tahdus wairs newareja
fastapt starp nometnes sargeem. Netizeja ari labwehli-
gam preeksch Wahzijas kara beigam. Wisi gaidija
kautko breefmigu. Tas jau nebij nekas zits, kâ galejs
ismisums.

Darbos joprojam klahjâs loti slikti. No bada kree-
wu guhstekni pawisam jau bij nonihkuschu un nonahku-
schu galejâ postâ, kâ wairs ne par ko kointerefejâs.

Tomehr tagad starp wahzeescheem un guhstekneem
waldija zitahdakas samstarpejas atteezibas, nekâ 1915.
gadâ. Ahreji gan nekas nebij mainijees. Guhstekni tika
tapat kâ agrak apfargati u. t. t. Bet atteezibas bij
daudj zilwezigakas. Darbos guhstekni ar wahzu strahd-
neekem bij leelu leelee draugi. Zitadi isturejâs pret
guhstekneem ari fargi. To es pats peedsihwoju atseh-
dedams arestu. To paschu stahstija darbos atrodoschees.

Plaschâs tautas masâs Wahzijâ ruhga nemeers
pret Wiluma imperialistisko politiku. Wahzijas pilso-
nibas patriotisma klinti jau rehgojâs plaifa, kas ar
katru deenu palika dsilaka un plataka. Nemeers pee-
auga ari semnezibâ.

Kreewu guhstekni gaidija un sapnoja par weenu
weenigo — drihsak atgreestees Kreewijâ. Komoziti,
nonihkuschu, — tahdi mehs bijâm pa leelakai dalai wi-
si, — mas wairs interesejâs gar politiku. Masleet no-
lihdjinajâs ari naidigâs atteezibas nometnê. Frantschi

un angli nelehja waits supas bakus netihrumu bedrê, bet sahka atdot tos atkal kreeweem.

Ur pawasari nometne no jauna apkluša. Schoreiſ nometnê palika tikai flimee. Darbos aissuhtija wiſus feldſebelus un podpraporſchſchikus, nerunajot jau nemaf par unteroſizeereem. Veidsa funkzionet ari kreewu pasta nodata, jo ſen jau kamehr nepeenahza newee-na wehſtule. Wikwidejâs ari kreewu Sarkanais Krusts: mina noliktawâs jau no Februara rewoluzijas nebij neweenas kaſtes.

Nometne atgahdinaja iſnihkuſchu biſchu tropu. Rihtos trokſchnoja tikai ambulanze, kuru ſturmeja flimee un kropſi. Bet tas bij tikai rihtos. Deenâ flimee kâ ehnas klainoja pa tukſchâm nometnes eelam un ahr-prahta pilnâm azim ſkatijâs ſalojoſchos buku meſchos, ſeedoſchâs ahbelês gar ſchoſejas malu un ſudrabotos Weſeras upes wilnos...

Spehzigakee no ſlimajeem aiſwadija miruſchos uſ kapſehtu un dſeedaja aiſſmakuſchâm baſim miſtiſko kreewu „Muhſchiga peemina“. Pahrnahkuſchi ſildijâs pawasara ſaulê un ſtahtſija weens otram tuhktots un pirmo reiji ſawus kara un guhſta peedſihwojumus.

Atgreeschanâs

Maija otrâ puſê, kad kalni un lejas ſtahweja pilnos ſeedos un flimee goſejâs ſaulitê, nometni pahrſteidsa ſina: wiſdrihſakâ laikâ notikſchot ſlimo un invalidu ap-maina ar Padomju Kreewiju. Sina nahza teeſchi no komendanturas un, likâs, nebij beſ pamateem. Uz-mirkli nometne ſazehlâs kahjâs. Tas bij tas, ko flimee gaidija un uſ ko lika wiſas zeribas.

Otrâ deenâ sîna par flimo un inwalidu apmainu pa-
stiprinajâs. Daschas deenas wehlak wişus flimos fadsi-
na ambulanzê. Seradâs ahrstu komiřija ar nometnes
wezako ahrstu preekřhgalâ un řahka wişus peħz kahr-
tas apřkatit. Ar tuberkuloři un dařhadâm řitâm no-
peetnâm flimibam řirgřtořhōs, kâ ari inwalidus nodali-
ja atřewiřhki un eerařtija apmainamo liřtê. Peħz tam
wişus apřkatija wehl weena komiřija — un komendan-
turâ řtrahdajōřhe apgalwoja, ka wiři liřtê eerařtitee
tuwakâ nahkotnê tikřhot řuhtiti uř Kreewiju. Ras un
kâ — noteikti neweens neřinaja.

Es, kâ flims ar tuberkuloři, ari tiku eerařtits li-
řtê un iřgahju ari otro komiřiju. Tikai par leelu brih-
numu preekřh wiřeem — komendanturâ tiku nořtrih-
pōts. Râ iřrahdiřâs wehlak, komendanturas wiři to
bij iřdarijuřehi, dařhu politiřku apřehkinu dřihti.

Man neatlika nekas řits, kâ proteřtet. Tuhliu otrâ
deenâ norakřtiju loti ařu pařinojumu Pađomju Kreewi-
jas řuhtnim Berlinê b. Jořsem, kurâ řihki attehloju
man nodarito pahreřtibu. Pařinojumu nodewu nometnes
generalim ar luhgumu nořuhtit to uř Berlini. Mans
luhgums, protams, nenonahza b. Jořses rokâs, bet pa-
nahkumi tam bij. Uř generala perřonigu riřkojumu, es
tiku wehl reiř apřkatits no ihpařhas ahrstu komiřijas,
kura atrada par nepeezeeřhamu mani eerindot apmai-
namo řarakřtâ.

Apmainai bijâm nolemti wairaki řimti guřstekau.
Prombraukřhyanas deena netika iřpauřta. Sinajâm ti-
kai, ka řas notiks tuwakâ laikâ.

Naw aprakřtams, kas notika řhais deenâs nometnê.
Prombrauřeři raudaja no preeka, paliřeři no behdam.
Draugs apřkauda draugu. Weřelakee flimakos. Dilon-
flimee gindeni bij laimigakee řilweki pařaulê, inwalidi-

kropiti nebij ar meeru mainitees ar pašcheem špehžiga-
keem un wefelakeem.

Deenahja sengaidamà deena. Agrà rihtà muhs wi-
sus šastahdija rindà, šihki apmekleja — atnehma foto-
grafijas, rakstus u. t. t. Dawaditi ar laimes wehleju-
meem, apkahrusthees ar aissaineem, mehs lehni wirsi-
jamees us stazijas puši pa meegainàm Hamelnas eelam.
Uš muguras palika 3½ gadu šchaufmu pilnà gubsta —
preekščà gaidija jaunà un brihwà Kreewija. Bet maš
kas domaja par pagahtni, kad nometnes drahschu šchogs
bij jau aš muguras. Wehl masak katrs no mums do-
majàm par šawu šlimibu. Weenigais — ahtrak prom
no šchaufmu pilnàs dšihwes — walđsinaja wišus.

Un kà weenmehr, tahdàs reišes, taišni netižams bij,
ka nu wišs beidsees, ka mehs atgreeshamees dšihwè.
Tikai tad, kad wišzeens šahka kustetees, žaur atwehrto
logu pretim pluhda pawafara rihta gais, — tizežàm,
ka teescham reis braužam us Kreewiju.

Saram mums škrehja šahdšchas ar šarkaneem jum-
teem, šafàs birses un lauki. Škàs, ka mehs jau brau-
žam ilgi, ilgi un drišl ween jau bušim Kreewijà, bet
mehs tikai tuwojamees Šannowerai.

Šannowerà mums wehl peeweenoja otru partiju šli-
mo un inwalidu no žitàm nometnem, un mehs, wišs
ešchelons, braužàm žaur Berlini, Karalautscheem us
Daugawpili (Dwińsku).

Wišàs stazijàs, kur ween peestahjàs mušsu ešchelons,
grupam šatikàm kreewu gubšteknus, kas štrahdaja sta-
zijà waj turpat tuwumà un škrehja ešchelonom pretim,
wagonu logos pamanijušchi šalğanàs krahsas kreewu
žepures. Wini ar ašaram ažiš noškatijàs us mums un
žautaja, kad šuhtišhot ari pahrejos gubšteknus us Kree-
wiju.

Deesgan beeschi netahlu no dsellszela linijas redse-
jäm baraku rindas, apshogotas ar dselondrahtim: täs
bij mums wiseem it labi pasihstamäs gubsteknu nomet-
nes.

Rad zauri brauzäm no wahzu karaspehka okupe-
täm weetam, likäs, ka atrodamees nahwes salä: wisur
pretim rehgojäs sagrautas stazijas, mahju muhri, no-
dedsinatas sahdschas ar nokwehpustheem skursteneem.
Wis tas ik us föla atgahdinaja pagahjuschos breefmu
gadus. Stazijäs, pee kuräm peestahja muhsu eschelons,
redsamı bij weenigi wahzu kareiwji.

Tumojotees Dwinskai, apkahrtne palika pasihstama-
ka. Polijas lihdsenumu weetä parahdijäs Leetawas
pakalni ar neleeläm behrsu birstalam. Ugri rihtä ee-
brauzäm Dwinskä. Stazijä, isnemot wahzeeschus, ne-
weenu neredsejäm. Apkahrt waldbija nahwes klufums.
Ta bij zitkahrt laikos dsihwa stazija. Rä giganti pa-
zehläs fabriku skursteni, ap kureem duhmu weetä wi-
jäs kowahrau bars. Dwinska bij pirmä pilsehta, kas
atstahja tik druhmu eespaidu.

Dwinskä sabijäm diwas deenas. Saidijäm wahzu
gubsteknu partiju, kurai wjadseja eerastees apmainai
no Padomju Kreewijas.

Muhs eestehdja wezäs kasarmës un nelaida ahrrus
kasarmas seenam ne föla. No pilsehtas eedsihwotajeem
tä i mums neisdewäs neweenu redset, isnemot behrnu
pulzinu, kuri nesin kahdä zelä bij peelihduschı pee muh-
su kasarmas logeem un rauduligäm balsim prasija maisi.

Gruhtas bij ari schis deenas. Kasarmës truhka gai-
sa un naktis, likäs, ka buhs schepat janosmok, neredse-
juschheem Kreewiju. Smageem kasarmes apstahkteem
peeweenojäs bashas par nahkotni: oträ deenä stary
gubstekneem sahka isplatitees baumas, ka gubsteknu ap-

maina pahrttraukta, un muhs atkal juhta atpakal uš guhsteknu nometni. Šhim baumam pagaidam nebij nekahda pamata, bet tamlihdšigas šinas krenta... Nerwosakee šahka raudat. Wefelakee lamaja un lahdeja wifu pašauli.

Wakarâ peenahza wahzu guhsteknu ešhelons no Padoṃju Kreewijas. Pawadijušchi Kreewijâ wairakus gadus, wahzu guhstekni nemaš neatgahdinaja šlimos.

Râ jau tas „peenahzâs“, uš wahzu preekšchneezibas pawehli, no Padoṃju Kreewijas atsuhtitos guhsteknus šadšina blakus muhsu kašarmeš atrodoshâ barakâ, kas no wišam pušem bij eeflehgta ar dšelondrahšchu šchogu. Mehs ar wahzeefcheem warejâm šarunatees žaur šchogu un tikai tad, kad to neredšeja wahzu šargs.

Wahzu guhstekni bij loti neweenada publika: štarp wineem wareja faštapt gan bofšchewiku nahwigus eenaidneekus kas lamaja katra wahrda galâ Padoṃju Kreewiju, gan draugus un peekritejus, kas aššauzâs un štahštija par kahtibu Kreewijâ ar firšnibu un lihdsjuhtibu.

Wehlu wakarâ paštprinats wahzu konwojs muhs dšina pa dšelšžefa fšeedem uš atahlaku štažijas šuhri, kur štahweja lopu wahgu rinda. Šche mehs pirmo reiši faštapâm Padoṃju waras preekšchšahwi — ešchelona komendantu, kuršch peenehma muhs pehž škaita, parakštijâs kahdâ grahmatâ un šteigâ rokas beršedams atwainožâs, ka mums, šlimeem, newarot dot šanitaros wagonus, bet tikai lopu wahgus.

Waj tam bij kahda nošihme? Mehs bijâm ar meeru fehštees kaut waj kahdos wahgos, kas tik muhs weštu uš Kreewiju.

Ešhelons ilgu laiku neatgahja. Mehs wiši iškahpâm no wagoneem un šalašijamees barâ. Wahzu šar-

gi, põelikti pa wežam pee katra wagona, šchoreij muhs netraužeja un drihsak atgahdinaja „goda fardsi“.

Pee weena no wagoneem atklahjās mitināšch. Pakahpušeēs augstak, runaja muhsu ešchelona šchehlsirdigā mahja par to, kahdi swehri bolschewiki, kahds wehsturisks pahrpratums Padomju wara, noslehg dama kauda pilno Brest-Litovskas meeru. Pret winu usstahjās weens no guhstekneem. Schehlsirdigās pozijijas tika šagrautas kā kahrschu naminašch. Guhstekni lihgsmoja.

Nabaga mahsina guhsteknos domaja šastapt politiski naimus un analsabetus semneezinaus. Winai nebareja eenahkt ne prahā, ka guhstekni politisku strihdu un diskusiju šinā bij dauds pahraki par winu, kas gribeja muhs informet.

Wehlu nakti, kad jau mehs katrs gulejām šawā stuhriti, ešchelons eekustejaš un šmagi ešdams dewās zehā.

Bij auksta nakts. Zaur wagonu šchkirbam redšamas bij pawafara šwaigsnes.

Mehs braužām pašchi šawā ešchelonā.

Vadomju semē.

Pagahja nakts. Atnahja rihts. Mehš wehl joprojam braužām pa wahžu eenemteem apgabaleem. Wišās štajijās muhsu ešchelonu šanehma un pawadija kā jau kara laukā: tikai kara wihi — wahžu šaldati. Parasti weenalšigi un nogulejušcheēs, wini muhs aišwadija preekā starojušchus.

Tā pagahja deena. Saule jau taišijās us noešchānu, kad šafneedsām demarkazijas liniju. Tahlu aišmums jau bij Dwinska. Mehš tumojameēs rewoluzi-

jas zitadelei — Petrogradai, par kuru ņapnojam gubstā
deenu un nakti.

Tikko kustedamees eschelons pahrslihdeja demarka-
zijas linijai. Mehš jutamees dewitās debefis. Mehš ta-
tschu jau bijām, — luhk, luhk, Padoņņu Kreewijā.

Zelšč weda pa kruhmeem apaugušču lihdsenumu.
Nekur neredsejam dšihwu zilweku. Uš laukumina, starp
kruhmeem, rehgojās tikai puskakritis kaps ar tahdu
pašču krustu. Tas runaja par bijuščām zihnam.

Vokomotive eeswilsās un eschelons apstahjās. Ta
bij masa stazijina, ņastahwofča no diwām ehkam.

No stazijas puses muhsu escheloni no wišām pušem
eelenza ņarkanarmeeschi. Uškatijušchi, ka wagonos ne-
weena, iņemot gubstekaus, naw — wahžu konwojs
muhs atstahja demarkazijas otrā pusē, — wiņi usazi-
naja no katra wagona preekščstahwjus peh; ehdeena
un awišem.

Drihs ween preekščstahwji atgreesās ar pusdee-
nam un klehpi laikrakstu. Ar wisleelako dedsibu stah-
jamees pee awišču laņiščanas. Ta bij preekšč mums
pirmā bolsčewiku preše Padoņņu Kreewijā.

Saule jau ņen bij noreetejuši un ņemi klahja pawa-
ņara krehsla, kad eschelons eesahka wirsitees atkal uš
Petrogradas puši.

Nakts bij wehsa. Tikko plauka lapas. Masās sta-
zijās, ja ween eschelons ilgak uskamejās, dširdama bij
lakstigalu pogasčana.

Tad no jauna ausa rihts un ņahkās deena, ņchoreiņ
jau teeschi Padoņņu Kreewijā. Stazijās muhsu esche-
lonu no wišām pušem eelenza ņarkanarmeeschi, ņemnee-
ki, pilsehtiuu meetpilsoni. Wiši wiņi jautaja, kas mehš
par laudim, no kureenes brauzam, waj drihši Wahzijā
ņagaidama rewoluzija u. t. t. Meetpilsoni ņuhdsejās par

truhkumu, bet kad mehs jahkàm stahstit par wahzee-
schu greefchæem un fawuwuschàm siwim, — wini bolija
azis un taisijàs prom. Nereti muhs zentàs „apstrah-
dat“ kontrrewoluzionari ar fawu agitaziju, bet, fanem-
dami no mums pretfpehreenus, laidàs lapàs. Tanis
deenàs katrs gubsteknis bij labakais Padomju waras
agitators.

Otrâ rihtâ agri eebrauzàm Petrogradâ. Muhsu
eschelonu nobihdija kahdâ stazijas kaktâ un pasinoja, ka
Sarkanâ Krušta punkts muhs warefshot peenemt tikai
11—12 deenâ.

Nesinu, kad wehl ilgak wilkàs laiks, kâ fchis ne-
daudsàs stundas. Skaitijàm ne stundas, bet minutes.

Beidsot eschelonam peeahkeja lokomotivi — un
mehs tuwojamees Sarkanâ Krušta peenemschanas punk-
tam. Eschelons tikko kustejas, kad flihdejàm gâram pe-
ronam, us kura kara orkestrs fpehleja „Internazio-
nali“...

To mehs nebijàm gaidijuschî. Un kad pehz pirts ee-
weda ehdamâ salê, kur us galdeem preeksch katra no
mums bij uslikts zukura gabalinsch ar plahnu melnas
maifes reezeenu pee tehjas kruhsinas, mehs wisi kâ ma-
si behrni raudajàm un preezajamees.

Sanehma tatschu kâ nu waredami.

Ilgi gadi jau pagahjuschî no fchis deenas, bet ausis
wehl tikpat fildi un firfnigi fkan Petrogradas Padom-
ju preekschstahwoja b. Rosowa wahrdi:

— Nebehdajatees par muhsu nabadsibu, bet esat
lepni tagad us fawu dsimteni — brihwo Padomju semi.
Eesim nahwê par Padomju waru! Lai dsihwo Padomes!

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing to be a main body of the document.

Third block of faint, illegible text, continuing the main body of the document.

Saturs

Pirmā daļa.

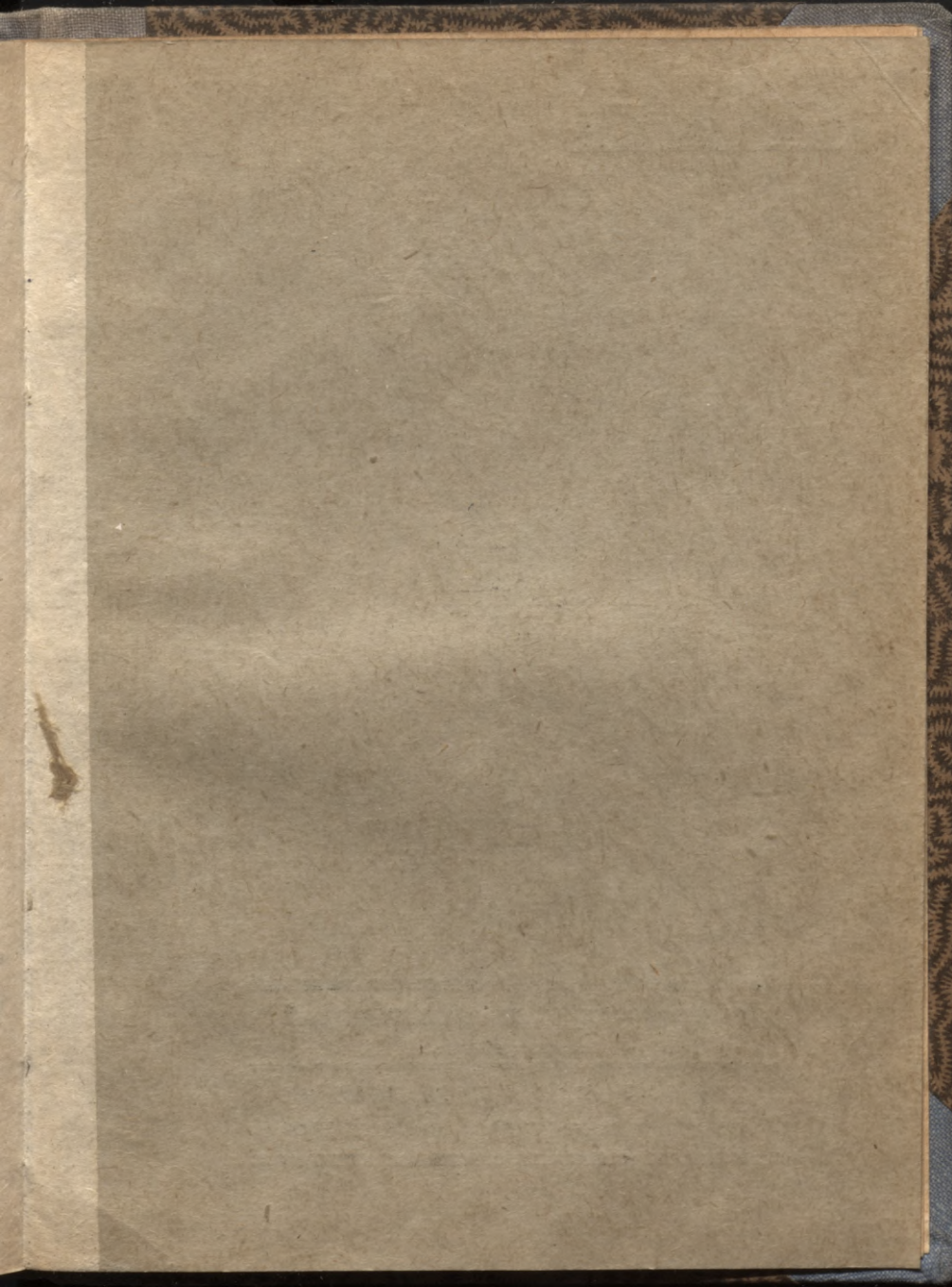
	Ļpp.
Zelā uz fronti	15
Pulkā	21
Rlainu nakts	25
Nelaimīgā ataka	30
Suhsts	34
Nakts katoļu bārnīzinā	36
Pa izpostītās Polijas kalneem un lejām	39
Nakts apšaudīšana	41
Potu kartupeļi	45
Čahlakā zefošāna pa Poliju	47
Noslehgātā wagonā	49
Zelojuma beigas	51
Nometnē	52
Bads	60
„Balto lahtschu“ medībās	62
No rihta lihds wakaram	64
Nakts stundās	66
Nometnes jodi	68
Zilveks-swehrs	70
Pirmos pavašara saules staros	74
Pirms isfuhtīšanas uz darbeem	75
Zelā uz nesinamu darbu	77
Jaunā veetā	79
Pirmās saduršmes	81
Ilgās pehž nometnes	84
Streiks	87
Atkal nometnē	89
Jaunas wehšmas	91

Rā klabjās zitos darbos	96
Behgofšee un atkal ņaughstitee	99
Mehs un wiai	102
Kometnes mehhanisms	104
1915.—1916. gadu mainās	105
Regaidits belseens	108
Deh; reprefijam	110
Beeta, no kureenes neatgreeschas	112
Slahbeji-greeschni	114
Bratushki	116
Schehsfirdigās mahfas apmeklejums	118
Aleksandras Teodorownas galeti	120
Melnfimtneeku organizacija	122
Antifemitisms	124
Polu legionari	126
Rahwei nolemtee	128
Nikolas	130

Otrā daļa.

Revoluzijas ņaughņmas un ilgu deenas	138
Revoluzijas darbdeena	141
Kometnes ņlimee un kroplee	145
1917. g. wafara Wahrijā	148
„Kornilowņhiņinas“ atbalfis	152
Oktobra deenas	154
Kreewu frontē pameers!	158
Sem generala Hofmana ņabhaka	161
Gruhtas deenas	165
Aiņ reņtem	171
1918. g. pawafars	172
Atgreeschanās	174
Padomju ņemē	179

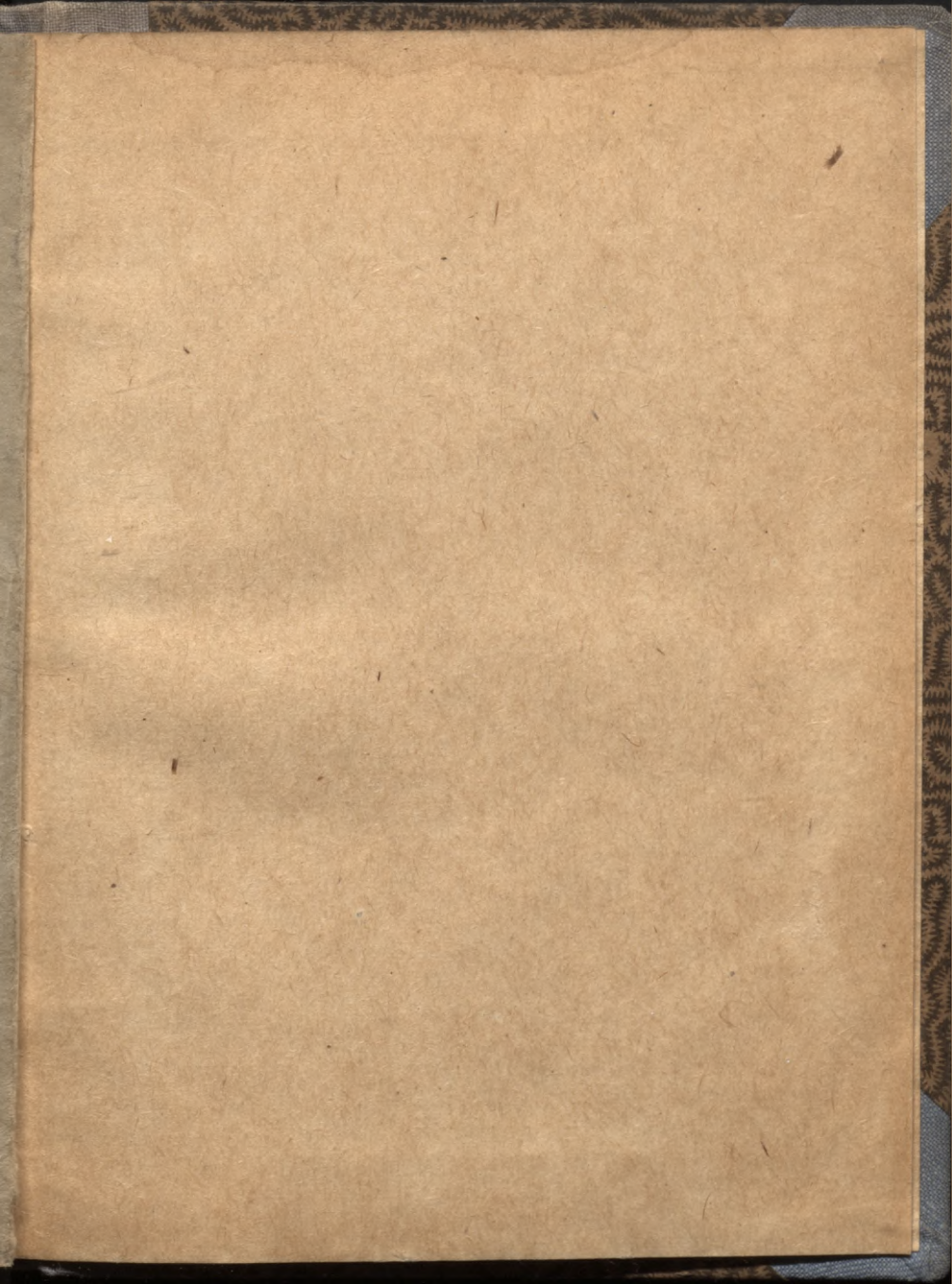

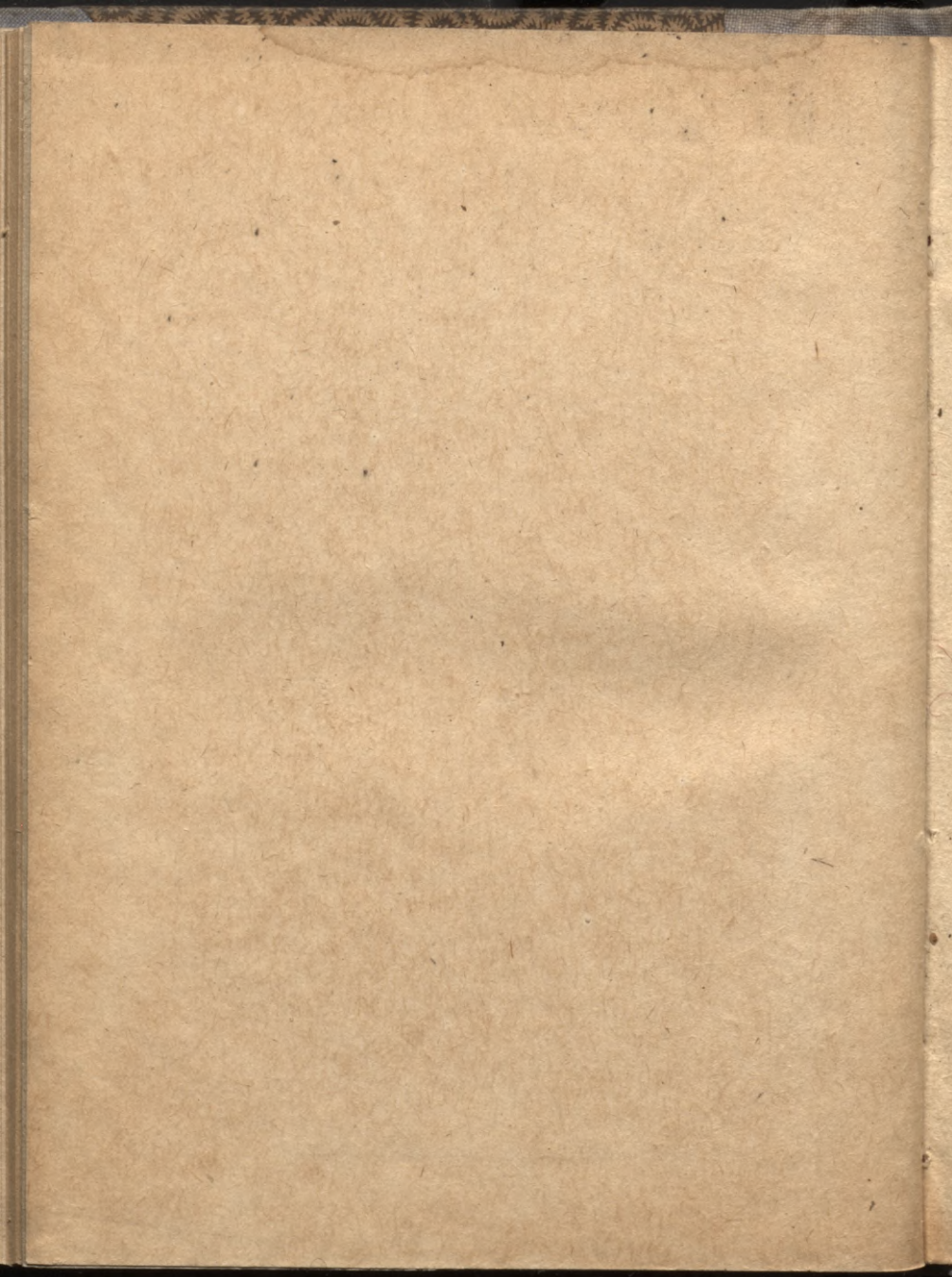
50)
-14478
Маля 1 руб. 25 кап.

Ю. КІРШ — ЗА ЖАЛЕЗНАЙ ЗАГАРОДАЙ
На латыскай мове

**БЕЛАРУСКАЕ АДДЗЯЛЕНЬНЕ
ЦЭНТРАВЫДАВЕЦТВА НАРОДАЎ СССР**

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309081373